

Konstrukcije s komparativnim oblikom "više" u hrvatskom jeziku

---

Jurkin, Franjo

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:590632>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA LINGVISTIKU

Franjo Jurkin

KONSTRUKCIJE S KOMPARATIVNIM OBLIKOM *VIŠE*
U HRVATSKOM JEZIKU

Diplomski rad

Mentorica: Dr. sc. Daniela Katunar, doc.

Zagreb, rujan 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
1.1. Uže područje istraživanja.....	2
1.2. Metodologija.....	4
2. Višeznačnost jezičnih oblika – polisemija i heterosemija.....	6
3. Gramatičke konstrukcije.....	14
4. Komparativ i konstrukcije s komparativom.....	28
4.1. Tvorba komparativa.....	28
4.2. Morfološki status komparativa i leksički status komparativnih pridjeva i priloga.....	30
4.3. Značenje i funkcija komparativa.....	31
4.4. Konstrukcije s komparativima i korpusna analiza.....	36
4.4.1. Konstrukcija opisnog komparativa i kontrastni paralelizam.....	37
4.4.2. Tipična funkcija komparativa i tipične konstrukcije.....	41
4.4.2.i. Prilog više kao neporedbeni količinski prilog.....	46
4.4.2.ii. Prijedložna konstrukcija.....	46
4.4.2.iii. Veznička konstrukcija.....	50
4.4.2.iv. Prilog više kao tekstni deiktik.....	54
4.4.3. Korelativna komparativna konstrukcija.....	55
4.4.4. Gradacijska konstrukcija.....	57
4.4.5. Superlativizacijska konstrukcija.....	59
4.4.6. Prilog više s jedinicama negativnog polariteta.....	60
5. Zaključak.....	65
6. Bibliografija.....	73
Članci i monografije.....	73
Gramatike i rječnici.....	76
Vrela.....	77

SAŽETAK

U ovome se diplomskom radu analiziraju značenja i funkcije komparativnog oblika *više* u hrvatskom jeziku na temelju uzorka iz Hrvatskog mrežnog korpusa. Višesmislenost oblika *više* opisuje se pojmovima polisemije i heterosemije, pri čemu se potonji pojam odnosi na polifunkcionalnost nekog jezičnog oblika (Lichtenberk 1991). S uporištem u pojmovlju konstrukcijske gramatike kako ju koncipiraju George Lakoff (1988) i Charles Fillmore, korpusni se podaci tumače u odnosu na konstrukcije kojih su sastavnice komparativni oblici, a koje iskazuju tipične, poredbene odnose svojstvene značenju komparativa i druga značenja (npr. gradaciju). S obzirom na te konstrukcije s komparativima opisuju se različita značenja i različite morfosintaktički, semantički i pragmatički raspoznatljive funkcije oblika *više*. U zaključku se razmatraju različite vrste motiviranosti značenja i funkcija oblika *više*: leksička, gramatička i konstrukcijska.

Ključne riječi: konstrukcijske gramatike, komparativ, funkcionalizacija, heterosemija, hrvatski jezik

SUMMARY

In this master's thesis, the meanings and functions of the Croatian comparative form "više" are analyzed based on a sample from the Croatian Web Corpus. The ambiguity of the form "više" is described in terms of polysemy and heterosemy, with the latter concept referring to the polyfunctionality of a linguistic form (Lichtenberk 1991). Drawing on the conceptual framework of Construction Grammar as conceived by George Lakoff (1988) and Charles Fillmore, the corpus data are interpreted in relation to constructions in which comparative forms are constituents, which express typical comparative relationships inherent to the meaning of the comparative as well as other meanings (e.g., gradation). Various meanings and morphosyntactic, semantic, and pragmatic functions of the form "više" are described with respect to these comparative constructions. In conclusion, various types of motivation behind the meanings and functions of the form "više" are considered: lexical, grammatical, and constructional.

Keywords: construction grammar, comparative, functionalization, heterosemy, croatian language

1. Uvod

Cilj je ovog rada predstaviti zaključke korpusnog istraživanja kojega je predmet bilo značenje oblika *više*. Budući da oblik *više* iskazuje nekoliko različitih značenja koja su međusobno povezana, naš se opis njegove značenjske strukture neizbježno oslanja na pojam *leksičke polisemije*. No oblik *više* obnaša i nekoliko morfosintaktičkih funkcija u hrvatskom jeziku, od kojih samo neke imaju status zasebnih leksičkih jedinica, a to su prijedlog *više* i prefiksoid *više-*. Iako se radi o različitim leksičkim jedinicama, njihov odnos ne možemo opisati pojmom *homonimije* zato što su one etimološki, tj. tvorbeno, ali i značenjski povezane, a upravo iz razloga što se radi o različitim leksičkim jedinicama, njihov odnos ne možemo opisati pojmom polisemije, iako su njihova značenja povezana. Stoga se u radu oslanjamo i na pojam *heterosemije* koji se odnosi polifunkcionalnost jednog oblika ili na odnos između više etimološki povezanih oblika ili leksičkih jedinica koji nastaju procesom gramatikalizacije (Lichtenberk 1991). U kognitivnoj se lingvistici heterosemija i polisemija mogu istovremeno proučavati pomoću modela *zrakaste strukture*, vrste pojmovne strukture koja se temelji na teoriji prototipa (Lakoff 1987). Jedan od načina na koji značenja i funkcije jezičnih oblika u leksikonu mogu biti zrakasto ustrojani jest posredstvom *gramatičkih konstrukcija*. Budući da tvorbeno pripada kategoriji komparativnih oblika, oblik *više* se pojavljuje u određenom broju konstrukcija u kojima se tipično pojavljuju komparativni oblici. Polazeći od tih konstrukcija, u korpusnoj analizi našeg uzorka pojavnica oblika *više* mogli smo razlučiti one konstrukcije kojih oblik *više* može biti sastavnicom bivajući komparativnim prilogom od onih konstrukcija kojih oblik *više* tipično jest ili čak mora biti sastavnicom zato što u njima obnaša određenu semantičku i pragmatičku funkciju. Opis potonjih konstrukcija ključan je za razumijevanje zrakaste strukture značenja i funkcija oblika *više* te predstavlja glavni doprinos ovog rada.

Nakon pregleda užeg područja i metodologije korpusnog istraživanja u prvom dijelu rada, u drugom ćemo dijelu definirati pojmove *polisemije* i *heterosemije* te pokazati kako se ta dva pojma isprepliću u semantičkoj analizi zasnovanoj na pojmu *zrakaste strukture*. Zatim ćemo se, u trećem dijelu, usredotočiti na pojam *konstrukcije* i razumijevanje odnosa između konstrukcija i leksičkih jedinica u konstrukcijskoj gramatici. U četvrtom dijelu dat ćemo sažet pregled opisa gramatičke kategorije komparativa a potom prijeći na opis konstrukcija s komparativom koji ćemo prožeti uvidima iz korpusnog istraživanja, izdvajajući putem konstrukcije koje su svojstvene obliku *više*. U petom, zaključnom dijelu našu ćemo analizu sažeti te usporediti s postojećim leksikografskim opisom leksičkih jedinica kojima odgovara

oblik *više*, nastojeći dati kritički osvrt na odnos između leksičkih jedinica i gramatičkih konstrukcija.

1.1. Uže područje istraživanja

U gramatikama i rječnicima hrvatskoga jezika te hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi obliku *više* odgovara nekoliko leksičkih jedinica koje pripadaju različitim morfosintaktičnim kategorijama. Oblik *više* pojavljuje se kao komparativni oblik pridjeva *visok* (u A mn. m. r.; NAV jd. s. r.; G jd. i AV mn. ž. r.; npr. *u slučaju više sile*); kao prilog, kojih se pojedine ali ne i sve uporabe mogu smatrati komparativnim oblicima priloga *visoko* (npr. *Ruskinja skače više nego Blanka s 18 godina*) te prilogā *mnogo* i *puno* (npr. *Indija će imati više stanovnika od Kine do sredine ove godine*); kod pojedinih autora (Marković 2012: 300) kao čestica (npr. *Princ Harry je više kul od Roberta Pattinsona*); kao prijedlog (npr. *Slika visi u predsoblju više vrata*); kao prefiksoid (npr. *višemilijunski projekt*) te kao sastavnica složenih veznika *štoviše* i *tim više što*. Također je leksičkom osnovom izvedenica *poviše*, *odviše*, *previše*, *suviše*, *višak* i drugih. Već se iz ovog pregleda nazire raznolikost funkcija i značenja koje oblik *više* obnaša i ima u gramatici i leksiku hrvatskog jezika. Mi ćemo se ponajviše posvetiti analizi brojnih uporaba oblika *više* koje se tradicionalno smatraju priložnim, što činimo ponajprije zato što su te uporabe bile daleko najzastupljenije u našem korpusnom uzorku. Njih ćemo nastojati povezati s funkcijom koju oblik *više* ima u službi prijedloga, prefiksoida te u složenom vezniku *tim više što* i drugim idiomatičnim izrazima (npr. priložnom izrazu *manje-više*). Kako bismo ograničili opseg rada te budući da se rijetko pojavljuju (0,95 % primjera), pridjevni oblici bit će na margini pozornosti rada dok će izvedenice iz rada biti posve isključene.

Sam je prilog *više* višeznačan leksem kojemu Hrvatski jezični portal (dalje: HJP) pripisuje šest različitih značenja:

1. a. ⟨komp.⟩, v. visoko b. ⟨komp.⟩, v. mnogo
2. u izrazima ili s imenicama koji znače količinu izriče prekoračenje naznačene količine [više od godine dana]
3. a. već dulje vrijeme [to više nitko ne zna] b. ekspr. razg. već (nakon duga uvoda, nakon slijeda činjenica, razvoja stvari, čekanja i sl.) [gdje si više; ostario je više]
4. pretežno [više u šali]; većma
5. naziv znaka i popratna riječ koja se izgovara u operaciji zbrajanja; plus (+)
6. (čega) neodređena količina a. ob. veća od četiri, a manja od desetak; nekoliko [više milijuna ljudi] b. neodređena količina [više ljudi; čovjek je obrazovan i govori više jezika], opr. malo, premalo

Prilog *više* ipak nije tipičan primjer višeznačnog leksema. Naime, tipična polisemija jezičnog izraza podrazumijeva da “kombinatorika znaka ostane nepromijenjena” (Evans 2010: 524).

Višeznačnost se realizira promjenom leksičkog sadržaja jezičnog konteksta u kojem se znak nalazi, ali (tipično) ne i promjenom gramatičkih odnosa koje znak uspostavlja s jedinicama jezičnog konteksta. Jezični kontekst priloga *više* često je sintaktički uvjetovan njegovim statusom komparativne riječi; kao komparativ, prilog *više* može se pojaviti u određenom broju konstrukcija s komparativima: konstrukciji s prijedlogom *od*, konstrukciji s veznikom *nego*, korelativnoj konstrukciji (*što ... to ...* konstrukciji), gradacijskoj konstrukciji (*sve* + komparativ) i superlativizacijskoj konstrukciji (*što* + komparativ, npr. “što bolji rezultat”). Ove sintaktičke obrasce možemo smatrati tipičnima za komparative zato što se u njima redovno pojavljuju gotovo svi komparativni pridjevi i prilozi (ali ne i drugi oblici paradigme stupnjevanja) te zato što se ti obrasci spominju u gramatikama i jezikoslovnim radovima o hrvatskom jeziku pri opisu komparativa ili u vezi s komparativima.¹ U okviru tih konstrukcija, prilog *više* može iskazivati nekoliko različitih značenja. Primjerice, značenje priloga *više* može se odnositi se na dimenziju VISINE u domeni PROSTORA (1) ili na LJESTVICU PRESTIŽA (2):

- (1) Sada su [dvojezične ploče] bile postavljene pola metra više od standarda i okružene rešetkastim željeznim ogradama. (Ivana Bodrožić, *Rupa*, str. 63)
- (2) [...] kazao je Petrović čije ambicije sežu puno više od fenjeraškog kluba iz Sesveta. (Hrvatski mrežni korpus – HrWaC, dalje: HrWaC)

U tim primjerima prilog *više* pokazuje odlike tipične leksičke višeznačnosti zato što u njima ostvarivanje različitih značenja ovisi o leksičkom sadržaju (koji je u primjerima podcrtan) jezičnog konteksta u kojem se prilog pojavljuje.

Međutim, prilog *više* se pojavljuje i u sintaktičkim obrascima koji nisu svojstveni većini drugih komparativnih priloga (3):

- (3) [...] Budući da i dalje moram piti lijekove i nastaviti s terapijom, koju **više** ne možemo platiti, mama razmišlja da prodamo i ono malo što nam je ostalo", piše Ana [...] (HrWaC)²

Značenje priloga *više* u primjeru (3) odnosi se na temporalnost predikatske radnje, točnije, na njezin prekid. Prilog *više* se u takvoj uporabi razlikuje i sintaktički od priloga *više* u tipičnim konstrukcijama s komparativom te bi se mogao smatrati česticom, kako se klasificira u Školskom rječniku hrvatskog jezika. Takve uporabe oblika *više* ukazuju na njegov pomak od

¹ Prijedložna, veznička i korelativna konstrukcija redovno se spominju u većini gramatika, uključujući Silić-Pranjčević 2005, dok se gradacijska i superlativizacijska spominju u Marković 2007, odnosno u Raguž 1997 te Belaj-Tanacković Faletar 2020)

² U ostatku rada, primjeri kojih se izvor ne navodi u zagradi na kraju su iz HrWaC-a.

„slobodne“ (u onoj mjeri u kojoj su komparativni prilozi slobodni) leksičke jedinice prema funkcionalnoj, gramatički “određenijoj” jedinici zato što podrazumijevaju specifičan konstrukcijski okvir koji omogućuje novo značenje. Iz tog su razloga ta značenja istovremeno i nove morfosintaktičke funkcije, bez obzira na to dolazi li ili ne do promjene leksičkog statusa oblika *više*, kao što dolazi kada je oblik uporabljen kao prijedlog ili prefiksoid. Odnosno – polifunkcionalnost oblika *više* i višeznačnost njegovih leksičkih jedinica povezane su. U središtu pozornosti našeg rada su značenja i funkcije priloga *više*, njihova sprega te njihov odnos prema drugim morfosintaktičkim funkcijama oblika *više*. Središnja pitanja na koja nastojimo odgovoriti su: (a) Koja su značenja i funkcije priloga *više*? (b) Jesu li motivirana i kako? (c) U kojim se konstrukcijama ostvaruju?

1.2. Metodologija

Kako bismo odgovorili na istraživačka pitanja i stekli uvid u složeni odnos između značenja i funkcija oblika *više*, proveli smo korpusno istraživanje koje se sastojalo od dva koraka. Prvo, koristeći tražilicu za pretraživanje korpusa Sketch Engine, jednostavnom pretragom (simple query) konkordancija neoznačenog oblika *više* te nasumičnim uzorkovanjem dobili smo uzorak od 2 000 primjera konkordancije oblika *više* iz Hrvatskog mrežnog korpusa (hrWaC). Potom smo preliminarnom analizom izdvojili pojavnice padežnih oblika pridjevnog komparativa *viši*, prijedloga *više*, složenog veznika *tim* (ili *to*) *više što*, priloga *štoviše* (*što više*), priložnih izraza *ni manje ni više nego* te *manje-više* (*više-manje*) i pridjeva izvedenih prefiksoidom *više-* te završili s 1 936 primjera uporabe priloga *više*.

Primjere smo zatim razvrstali prema sintaktičkom okviru tipičnih komparativnih konstrukcija:

- I. Prijedložna konstrukcija [[X]_{komparativ} [*od* NP_{genitiv}]]
- II. Veznička konstrukcija [[X]_{komparativ} [*nego* [Y]]]
- III. Korelativna konstrukcija [[*što* [X]_{komparativ}] [*to* [Y]_{komparativ}]]
- IV. Gradacijska konstrukcija [*sve* [X]_{komparativ} (*i* [X]_{komparativ})]
- V. Superlativizacijska konstrukcija [[*što* [X]_{komparativ}]

Razvrstavši primjere u skupine prema navedenim sintaktičkim okvirima preostali su primjeri priloga *više* koji se sustavno pojavljuju s niječnom česticom *ne* ili drugim jedinicama negativnog polariteta:

- VI. Niječna konstrukcija [[*ne*] [*više*]]

Naposljetku, trećina našeg uzorka sadržavala je primjere priloga *više* uporabljenog izvan navedenih sintaktičkih okvira. U nekima od tih primjera prilog *više* ima funkciju kakvu tipično imaju komparativi u prijedložnoj i vezničkoj konstrukciji, tj. poredbenu:

(4) Zbirke poezije danas čita mali broj ljudi. Tiskaju s[e] u malim nakladama. Romani se puno **više** čitaju i prodaju.

U drugima pak ima drugačije funkcije i/ili značenja. Primjerice, u primjeru (5) ima funkciju neporedbenog količinskog priloga:

(5) Mario Buljan rođen je 1988. godine u Čakovcu. Završio Srednju glazbenu školu u Varaždinu. Održao je **više** koncerata u gradovima Hrvatske.

Drugi korak istraživanja bila je pomnija semantička i sintaktička analiza primjera uporabe priloga *više*. Jedan od rezultata te analize različite su konstrukcije svojstvene prilogu *više* koje opisujemo u četvrtom dijelu rada. Uvidi iz korpusnog istraživanja korišteni su kroz cijeli rad u službi oprimjeravanja tvrdnji iz jezikoslovnih teorija na koje se oslanjamo.

2. Višeznačnost jezičnih oblika – polisemija i heterosemija

Jezični su oblici, izvađeni iz njihova jezičnog i izvanjezičnog konteksta, višesmisleni, nije im moguće jednoznačno odrediti značenje ili gramatičku funkciju. Primjerice, oblik /kôs/ može biti imenicom koja se odnosi na vrstu ptice ili kvalitativnim pridjevom; imenica *korijen* može se odnositi na dio biljke, uzrok čega ili pak na matematičku funkciju (među inim značenjima); oblik /više/ može biti prilogom, prijedlogom ili prefiksoidom. Uspješno opisati značenje nekog jezičnog oblika podrazumijeva sagledavanje njegove realizacije u kontekstu: “Za suvremenu semantiku promatranje leksema ili kojeg drugog jezičnoga izraza u kontekstu jezične uporabe jedan je od metodoloških temelja uspješne analize značenja” (Raffaelli 2015: 18). Višesmislenost jezičnih oblika može biti rezultatom homonimije (u širem smislu) ili polisemije. Značenje je ključan kriterij razlikovanja homonimije i polisemije; značenja se homonimnih oblika ne mogu povezati, dok je povezanost značenjā polisemnih leksičkih jedinica govornicima nekog jezika relativno transparentna (Raffaelli 2009, 2015). Polisemija i homonimija povezane su pojavnosti i nije uvijek moguće odrediti treba li različita značenja jednog jezičnog oblika razumjeti kao višeznačnost jedne leksičke jedinice ili homonimiju (u hrvatskom jeziku najčešće djelomičnu) više leksičkih jedinica. No pojmovima polisemije i homonimije ne možemo objasniti sve slučajeve kada se jednom obliku pripisuje nekoliko značenja. Postoje takvi oblici koji su etimološki, tj. tvorbena i značenjski povezani, imaju isti fonemski sastav i prozodemska obilježja ali ne pripadaju istom leksičko-gramatičkom razredu. Primjerice, oblik /zlò/ ima funkciju imenice (NAV jd. s. r.) i priloga, dakle pripada dvjema leksičkim jedinicama. Takve i slične slučajeve Lichtenberk (1991) opisuje pojmom *heterosemije*. Heterosemija opisuje

slučajeve (u jednom jeziku) kada dva ili više značenja ili funkcija koje su povijesno povezane, u smislu da su izvedene iz istog izvora, nastaju kao odrazi zajedničkog izvornog elementa te pripadaju različitim morfosintaktičkim kategorijama. Stoga, primjerice, heterosemija postoji ako neki glagol, direkionalna čestica i aspektualni marker potječu svi od istog povijesnog izvora. Ova definicija heterosemije obuhvaća čak i one slučajeve kad odrazi zajedničkog izvora nisu fonološki identični: primjerice, neki gramatički odraz može biti fonološki reduciran, dok leksički to ne mora biti.³

---

³ “I will adopt - and adapt - Persson's 1988 term 'heterosemy' to refer to cases (within a single language) where two or more meanings or functions that are historically related, in the sense of deriving from the same ultimate source, are borne by reflexes of the common source element that belong in different morphosyntactic categories. Thus, for example, there is heterosemy if a verb, a directional particle, and an aspect marker all ultimately descend from the same historical source. This definition of heterosemy subsumes even those cases where the reflexes of the common source are not phonologically identical: for example, a grammatical reflex may be phonologically reduced, whereas a lexical reflex need not be.”

Pojam heterosemije omogućuje nam da u hrvatskom jeziku opišemo odnos između jezičnih jedinica kojih se tvorba opisuje konverzijom (npr. pridjevnog oblika /više/ u prilog) i drugih jedinica nastalih procesom gramatikalizacije (npr. prijedloga /više/ i prefiksoida /više-/). *Gramatikalizacija* se definira kao “proces pri kojem samostalne leksičke jedinice postaju gramatički morfemi, mijenjajući pritom svoju distribuciju i funkciju” (Bučar 2009: 185). Uz naziv gramatikalizacija koristi se, ponekad kao širi pojam, i naziv *funkcionalizacija* kojim se “naglasak stavlja na semantičku, leksičku i pragmatičku reanalizu jednako kao i na onu gramatičku” (Katunar 2021: 88). Taj je naziv primjereniji za potrebe našeg rada zato što pomak priloga *više* na leksičko-funkcionalnoj skali ne podrazumijeva uvijek i promjenu leksičko-gramatičkog razreda. To možemo vidjeti ako usporedimo primjere (6) i (7):

(6) Imao je on loših strana, ali je imao puno **više** boljih strana.

(7) [...] jedna veća kutija u kojoj se nalaze tri manje. U jednoj su CD sa driverima i softwareom, te uputstva na **više** jezika. U drugom su punjač [...]

U primjeru (6) oblik *više* je poredbeni količinski prilog, što vidimo iz parafraze “imao je puno više boljih strana nego loših,” dok je u primjeru (7) oblik *više* količinski prilog sa značenjem ‘nekoliko’ ili ‘puno’, koji ne možemo parafrazirati na isti način jer nema poredbenu funkciju. U oba primjera oblik *više* ima isti leksički status (prilog) te istu gramatičku ulogu u oblikovanju sintagme (priložni modifikator).

Heterosemija i polisemija slične su jezične pojavnosti s obzirom na mehanizme kojima nastaju jezični elementi na koje se odnose; različiti funkcionalni odrazi nekog etimona, odnosno različita značenja jedne leksičke jedinice. Lichtenberk ističe kako se pri opisu obiju pojavnosti može primjeniti model prototipnog ustroja kategorije – zrakaste strukture. *Zrakasto ustrojene kategorije* (Lakoff 1987) pojam je koji se odnosi na vrstu pojmovne strukture, tj. na model organizacije ljudskog znanja koji se temelji na teoriji prototipa koju je sredinom 60ih godina prošlog stoljeća razvila psihologinja Eleanor Rosch. U središtu pozornosti njezinih radova pitanje je naravi ljudske kategorizacije, a njezina i istraživanja drugih autora pokazala su da prirodne kategorije ljudskog uma, tipično naznačene leksičkim jedinicama, imaju učinke prototipa. Pojam *učinci prototipa* odnosi se na procjene ispitanika o stupnju reprezentativnosti člana neke kategorije koje istraživači dobivaju elicitacijom. Učinci prototipa upućuju na to da su pojmovne kategorije “organizirane oko perceptivno odnosno iskustveno najistaknutijega člana, koji je najbolji predstavnik kategorije. Takav središnji član kategorije naziva se

prototipom ili prototipnim članom kategorije koji je okružen drugim, više ili manje njemu sličnim i bliskim članovima” (Raffaelli 2015: 38).

Zrakaste strukture složen su model prototipne kategorizacije ljudskog znanja. Najpoznatiji primjer zrakaste strukture je kategorija *majke* koju analizira Lakoff (1987). Kategorija *majka* podrazumijeva klaster pojmova poput *biološke majke*, *majke posvojiteljice*, *zamjenske majke*, *surogat-majke* i drugih potkategorija. Ti su pojmovi složenije inačice središnjeg modela majke koji se “oslanja [...] na tradicionalno razumijevanje obitelji koje uključuje dvije odrasle osobe koje žive zajedno, dobivaju djecu te ih odgajaju. Taj je model pozadina na kojoj se prototipna majka definira kao žena koja je rodila dijete.” (Šarić i Brala-Vukanović 2019: 66). Niti jedna od tih netipičnih, perifernih potkategorija ne dijele međusobno ili sa središnjim modelom, tj. sa središnjom potkategorijom, ista obilježja; npr. *majke posvojiteljice* ne rađaju svoju djecu, *surogat-majke* svoju djecu ne odgajaju, a naziv *biološka majka* tipično se koristi za ženu koja je rodila dijete i dala ga na posvajanje. Ove su potkategorije same po sebi složene te ustrojene prema načelu *središte-periferija* (Lakoff 1987: 287) tj. same su po sebi pojmovni modeli koji imaju središnje, najviše reprezentativne članove u odnosu na koje se ocjenjuje stupanj pripadnosti drugih i potencijalnih članova, za razliku od članova nezrakasto ustrojenih kategorija. Periferne potkategorije zrakasto ustrojenih pojmovnih struktura kulturno su specifične i konvencionalne kategorije (ibid., 204), što znači da se, primjerice, potkategorija *surogat-majke* mora naučiti kao tip *majke*, odnosno članstvo te potkategorije u nadređenoj kategoriji se ne može predvidjeti, za razliku od drugih vrsta prototipno ustrojenih kategorija kojih se članovi mogu predvidjeti (npr. kategorija prirodnih brojeva (ibid., 84)). Međutim, pripadnost neke potkategorije zrakaste strukture nije arbitrarna, već je *motivirana* središnjim modelom (ibid., 379). Obilježja se periferne potkategorije zrakasto ustrojene pojmovne strukture ne mogu definirati bez pozivanja na obilježja središnjeg modela, dočim suprotan slučaj ne vrijedi. Tako se potkategorije razumijevaju kao *proširenja* središnjeg modela koja se mogu opisati različitim motivacijskim poveznicama sa središnjim modelom (ibid., 153-4). Postoji nekoliko vrsta poveznica, među kojima su najčešće i za opis značenja leksičkih jedinica najvažnije metaforičke poveznice (koje se temelje na odnosu sličnosti između periferne i središnje potkategorije), metonimijske poveznice (koje se temelje na odnosu *dio-cjelina*) te predodžbene poveznice (koje se temelje na osjetilnim predstavama stvarnosti) (ibid., 204).

U kognitivnoj se lingvistici model zrakaste strukture koristi u opisu polisemnih leksičkih jedinica, koje se razumijevaju kao kategorije kojih su različita značenja članovi, od kojih je jedan središnji (prototipni) a drugi njegova značenjska proširenja. Jedan je primjer

analize polisemne strukture pomoću zrakasto ustrojenog modela Lakoffova rasprava analize značenjā engleskog oblika *over* Claudie Brugman (1981). Lakoff pokazuje kako središnje značenje oblika *over*, koje se odnosi na pomicanje trajektora iznad i preko nekog orijentira (npr. *The plane flew over the hill*, ‘Avion je preletio brdo’), motivira druga značenja, kao što je statičnost iznad orijentira (npr. *The helicopter is hovering over the hill*, ‘Helikopter lebdi iznad brda’), pokrivanje orijentira (npr. *The board is over the hole*, ‘Ploča prekriva rupu’), povratnost (npr. *Turn the paper over*, ‘Okreni papir’), prekomjernost (npr. *I overate*, ‘Prejeo sam se’) i ponavljanje (npr. *Do it over*, ‘Ponovo to napravi’ / ‘Prepravi to.’). Pored polisemije, analiza mreže značenjā oblika *over* Lakoffa i Brugmanove podrazumijeva i heterosemiju jer se značenja oblika *over* analiziraju kao povezana i prototipno ustrojena neovisno o različitim morfosintaktičkim funkcijama koje taj oblik ima u engleskom jeziku, tj. zanemarujući leksičko-gramatičke razrede kojima oblik pripada (prijedlog, čestica, prilog, prefiks). Neka su značenja oblika *over* uvijek povezana s jednom morfosintaktičkom funkcijom, primjerice, značenje ‘prekomjernosti’ s funkcijom prefiksa. Međutim, prefiks kao morfosintaktička funkcija nije uvijek vezan za jedno značenje; značenje oblika *over* u prefigiranim glagolima *overlook* i *oversee* temelji se na statičnom značenju. Isto tako, jedno se značenje može realizirati u nekoliko morfosintaktičkih funkcija. Primjerice, iskazujući statičnost trajektora iznad orijentira oblik *over* pojavljuje se i kao prijedlog (npr. *The board is over the hole*, ‘Ploča prekriva rupu’) i kao čestica (npr. *The city clouded over*, ‘Iznad grada su se nadvili oblaci’). Ovaj je uvid važan za naše istraživanje zato što pokazuje da se polisemija nekog oblika može istraživati uzimajući u obzir sve gramatičke funkcije koje neki oblik može obnašati, čak i kada one podrazumijevaju promjenu leksičkog statusa.

Različita značenja polisemnog leksema (i, možemo dodati, različite funkcije heterosemnog oblika), tvrdi Lakoff, nisu predvidljiva, tj. govornik nekog jezika neće moći pretpostaviti da se leksem može upotrijebiti na određeni način a da nije svjedočio takvoj uporabi. Ali ona jesu *motivirana*; može ih se razumjeti zahvaljujući tome što su na neki način povezana s tipičnim značenjem. Kao što ističe Lakoff (ibid., 346), “motivacija je središnji fenomen u kogniciji. Razlog tomu je sljedeći: *Lakše je naučiti nešto što je motivirano nego nešto što je arbitrarno*. Također je lakše zapamtiti i koristiti motivirano znanje od arbitrarnog znanja.” Zrakaste strukture ne objašnjuju nužno kako i zašto nastaju određena značenja i funkcije iz dijakronijske perspektive, ali mogu objasniti zašto neka značenja ili funkcije govornicima “imaju smisla” (ibid., 449-50) u sinkroniji, tj. kojim poveznicama, a koje pripadaju širem pojmovnom sustavu (metafora, metonimija, predodžbene sheme i dr.), govornici uspostavljaju vezu između poznatog (tipičnog) značenja i novog značenja. To

pritom ne znači da zrakaste strukture ne mogu odražavati psihološki stvarne procese kojima se značenjska struktura polisemnog leksema elaborira u sinkronijskom trenutku. Primjer toga je japanski klasifikator *hon*. Značenjska je struktura tog klasifikatora, prema Lakoffu (ibid., 111), u sinkronijskom trenutku (NB: Lakoff objavljuje citirano djelo 1987.) u procesu značenjskog širenja: osim što se tipično koristi za imenice koje označavaju dugačke i tanke predmete (primjerice *palice*), klasifikator se koristi i s imenicama koje naizgled ne pripadaju toj kategoriji, poput imenice za *injekciju* i za *pitch u baseballu* (čin bacanja loptice udaraču). Takve uporabe Lakoff smatra motiviranim tipičnim značenjem, s kojim su povezane metonimijski (injekcije (aktivnost) se vrše iglama (poddio aktivnosti), koje su dugačke i tanke (ibid., 108)) i predodžbenom sličnosti (predodžbena shema putanje bačene loptice odgovara tipičnoj predodžbenoj shemi imenica koje klasifikator obilježava, obje su dugačke i tanke (ibid., 105-6)). Takve periferne uporabe klasifikatora variraju od govornika do govornika; nove uporabe klasifikatora još uvijek nisu postale konvencionalnima, tj. nova značenjska proširenja kategorije nisu postala stabilnima. Međutim, Lakoff (ibid., 112) napominje i kako zrakaste strukture u sinkroniji mogu odražavati kognitivne procese koji su nekoć bili aktivni. Razumijevanje zrakastih struktura kao sinkronijskog rezultata dijakronijskih kognitivnih procesa važno nam je za razmatranje onih motiviranih značenja i funkcija oblika *više* koja, pored visoke čestotnosti, sinkronijski pokazuju visoki stupanj konvencionaliziranosti ali slabu, ili manje transparentnu motivacijsku poveznicu s tipičnim značenjem.

S obzirom na to da su njihova značenja značajno manje složena od značenja i funkcija priloga *više*, polazišna točka u analizi značenjske strukture oblika *više* bit će nam značenja prijedloga *više* i prefiksoida *više-*, koji zahvaljujući principu jezične motiviranosti djelomice odražavaju značenjsku strukturu oblika *više*:

(8) Stanujem **više** Gupčeve zvijezde. (HJP)

(9) Derutna dvorana, **više**milijunski dugovi, te 'srdžba' gradonačelnika Bandića odveli su [...]

Prijedlog *više* u primjeru (8) ima prostorno značenje; profilira supralokativni odnos nekog trajektora i njegova orijentira. Prijedlog *iznad* njegov je funkcionalni sinonim i rečenicu iz primjera (8) možemo njime parafrazirati. Oblik *više* u službi prefiksoida u primjeru (9) ima količinsko značenje, indicirajući neku neodređenu količinu onoga što iskazuje pridjev s kojim se slaže. Ta dva značenja, prostorno i količinsko, možemo smatrati okosnicom značenjske strukture oblika *više*, zato što se pojavljuju i u pridjevnim (10), (11) te priložnim (12), (13) uporabama:

- (10) Helikopter nije mogao pasti s visine **više** od dva metra.
- (11) [...] te da imaju plaće **više** za 4 puta od državnog prosjeka i sve državne beneficije.
- (12) Sada su [dvojezične ploče] bile postavljene pola metra **više** od standarda i okružene rešetkastim željeznim ogradama. (Ivana Bodrožić, *Rupa*, str. 63)
- (13) Mogu li opstati brakovi u kojem žena zarađuje **više** od muškarca? Meni je jedini prihvatljivi odgovor: Da, naravno.

Prostorno značenje (specifičnije, značenje koje se odnosi na fizičku veličinu VISINE, a koja pripada domeni PROSTORA) prema etimološkom je kriteriju temeljno značenje komparativnog oblika *više*, zahvaljujući leksičkoj osnovi *vis-* koja se u brojnim riječima hrvatskog leksika odnosi na VISINU (*visina*, *visok*, *visovi* i dr.). Količinsko značenje može se objasniti kao motivirano komplementarnim konceptualnim metaforama VIŠE JE GORE i MANJE JE DOLJE, kojima se procjena količine čega iskazuje leksemima koji se odnose supra- ili sublokalnost. Te su metafore na djelu i u sljedećim primjerima:

- (14) Cijena kruha u godinu dana **otišla u nebesa** [...] (net.hr)
- (15) Plaće u Hrvatskoj **porasle** 77 eura, ali realno **pale** 4,9 posto (poslovni.hr)
- (16) Bazne kamate od lipnja **skočile** s 0 na 2 posto, a **idu** još **gore** do kraja godine (euro.dnevno.hr)

Etimološki temeljno značenje ne mora biti tipičnim značenjem koje motivira sinkronijska značenja i funkcije. Evans (2005: 44) navodi četiri kriterija za utvrđivanje tipičnog značenja polisemnih leksema: 1. najstarije potvrđeno značenje; 2. značenje s najvećom čestotnosti pojavljivanja; 3. značenje kojim se mogu objasniti druga značenja; 4. značenje koje je fenomenološki temeljno ljudskom iskustvu. Primjer toga da se sinkronijski tipično značenje ne mora poklapati s etimološki temeljnim ili najstarijim potvrđenim značenjem analiza je dijakronijskog razvoja leksema *trudan* (tj. *trudna*) koju daje Raffaelli (2009). Tipično je značenje hrvatskog leksema *trudan/trudna* u sinkronijskom trenutku ‘gravidna’, što ne odgovara njegovom ishodišnom, etimološki utemeljenom značenju (‘umoran’, ‘iscrpljujući’) (Raffaelli 2009: 210). To nekadašnje „[t]ipično značenje koje je bilo dijakronijski utemeljeno i koje je semantičkim ishodištem čitave semasiološke strukture s vremenom je postalo semasiološki i dijakronijski rubnim značenjem. To znači da je njegova uloga u oblikovanju semasiološke strukture mala te da se kao dijakronijski rubno značenje razumijeva kao arhaično i zastarjelo“ (Raffaelli 2009: 218-219). Smatramo da je u sinkronijskom trenutku tipično ili središnje značenje priloga *više* njegovo prošireno, količinsko značenje, a ne temeljno etimološko značenje koje se odnosi na VISINU. To zaključujemo na temelju dva

kriterija; čestotnosti i predvidljivosti. U našem se uzorku prostorno značenje priloga *više* ne pojavljuje, a značenja koja su motivirana prostornim (izuzev količinskog) pojavljuju se iznimno rijetko. Za ostale primjere smatramo da iskazuju ili količinsko značenje, ili značenja motivirana količinskim značenjem. Količina je shematično i gramatikalizirano značenje; osim što je inherentna morfološka kategorija imenica i pridjeva u hrvatskom jeziku (broj), količinom se poimaju razni aspekti predikatnih riječi. Primjerice, glagoli kojih se različiti elementi predikacije ne mogu „objektivno“ kvantificirati (npr. glagoli emocija poput *voljeti* u usporedbi s glagolima poput *zaraditi*), mogu se stupnjevati priložima za količinu (npr. *Puno te volim* ili *Koliko me voliš?*). Brojni su predikati kojih se stupnjevanje iskazuje količinom; uporaba priloga *više* s takvim predikatnim riječima nije motivirana temeljnim značenjem (u svakom slučaju ne neposredno), već konvencionaliziranošću količinskog kao tipičnog značenja. U tablici 1. dajemo pregled najčešćih značenjskih kategorija glagola koje stupnjuje prilog *više* u tipičnoj poredbenoj uporabi u konstrukciji s komparativom i prijedlogom *od*:

Značenjska kategorija glagola i njoj pripadajući glagoli	broj primjera	
spona	<i>biti</i>	10
glagoli posjedovanja, uzimanja i davanja	<i>imati, nuditi, dobiti</i>	13
glagoli povezani s novcem, iznosom, količinom	<i>zarađivati, zaraditi, trošiti, štediti, koštati, ulagati, profitirati, platiti, izdvajati, iznositi, vrijediti</i>	15
psihički glagoli	<i>voljeti, mrziti, naživcirati, preferirati, brinuti, zanimati, ležati ('odgovarati'), svidjeti se, gaditi se</i>	13
glagoli mišljenja, znanja i učenja	<i>znati, naučiti</i>	5
egzistencijalni glagoli	<i>imati</i>	2
ostali (glagoli komunikacije, konzumacije, općenitih radnji i dr.)	<i>pisati, reći, jesti, učiniti, raditi, šopingirati, putovati, nuditi, dobiti, osjećati, odisati, predstavljati i dr.</i>	17

Tablica 1 Semantičke kategorije glagola uz koje se pojavljuje prilog *više* u prijedložnoj konstrukciji te njihova čestotnost

Dok se određeni slučajevi heterosemije mogu promatrati kao polisemne strukture (kao što je slučaj s oblikom *over*), određeni slučajevi onoga što jezikoslovci opisuju kao polisemiju jedne leksičke jedinice mogli bi se analizirati kao slučajevi heterosemije. Ključna razlika između heterosemije i polisemije ogleda se u činjenici da “kod polisemije kombinatorika znaka ostaje nepromijenjenom; [a] kada je promjena u označeniku praćena promjenom u kombinatorici, radi se o heterosemiji”⁴ (Evans 2010: 524). Promjene u sintaktičkim

⁴ “With polysemy, the sign's combinatorics remain unchanged; where a change in signified is accompanied by a change in combinatorics, this is known as heterosemy.”

obrascima realizacije danog oblika generalno rezultiraju promjenom njegova leksičkog statusa. Ali promjena leksičkog statusa nije uvijek posljedicom promjene distribucijskog profila nekog oblika; leksičke jedinice mogu obnašati nove morfosintaktičke funkcije, uz promijenjeno značenje, bez promjene leksičkog statusa. Najbolji je primjer toga funkcija koju priloga *više* ima kao element negativne polarnosti:

(17) Pila se voda iz špine u vrtu ili gdje bi je našli, sve dok **više** ne bi bili žedni.

Iako prilog *više* u takvoj uporabi ima vrlo specifičan, za komparativni prilog netipičan distribucijski profil, zbog kojeg se i značenjem razlikuje od tipičnih primjera priloga *više*, on se u takvoj uporabi tradicionalno klasificira kao prilog (npr. u Anićevoj *Velikom rječniku hrvatskog jezika* i u Raguževoj gramatici (1997: 274-275). Te ćemo slučajeve funkcionalizacije priloga *više* pokušati objasniti pojmom *konstrukcije*, koju pobliže razmatramo u sljedećem razdjelu.

3. Gramatičke konstrukcije

U suvremenom se jezikoslovlju pojam *konstrukcije* veže za funkcionalističke pristupe konstrukcijsku gramatiku i kognitivnu gramatiku. Konstrukcijska gramatika je pristup gramatičkoj teoriji koji se razvija krajem 20. stoljeća u okviru američke anglofone jezikoslovne tradicije i koji ne možemo opisat “bez pozivanja na dugu tradiciju prethodnih jezičnih teorija 20. stoljeća na koje se on[a] nadovezuj[e] ili dijelovima kojih se on[a] suprotstavlj[a]” (Katunar 2021: 40) – u prvom redu, generativnu gramatiku. Tri su postavke generativno-transformacijske gramatike ključne za razumijevanje nastanka konstrukcijske gramatike:

- a) Jezični opis temelji se na opisu formalnih svojstava jezičnih jedinica i pravila njihovog kombiniranja, isključujući druge aspekte jezika – jezično značenje i uporabu. Ovaj i slični pristupi zovu se formalnim pristupima jezičnom opisu.
- b) Isključivanje semantike iz opisa proizlazi iz pretpostavke o autonomiji sintakse, prema kojoj se “pravila (principi, ograničenja, itd.) koja određuju kombinatorne mogućnosti formalnih elemenata u jeziku ne oslanjaju na konstrukte vezane za značenje, diskurs ili jezičnu upotrebu”⁵ (Newmeyer 2013: 81). Jedna od posljedica te pretpostavke je da se leksikon i gramatika “u generativnim i srodnim pristupima promatraju kao dvije odvojene sastavnice” (Katunar 2021: 41).
- c) Strogo odvajanje leksikona i gramatike odražava se i u onome što Lakoff zove *pretpostavkom o leksičkoj neovisnosti* (engl. *Lexical Independence Hypothesis*, Lakoff 1987: 509) prema kojoj bi u okviru generativističkih teorija “značenja riječi [bila] neovisna od bilo koje gramatičke konstrukcije u kojoj se pojavljuju.”⁶

Kako napominje Katunar (2021: 41), “eksplicitno protivljenje postavkama generativne gramatike [...] uvelike određuje konstrukcijsku gramatiku kao suvremeni pristup sintaktičkom opisu.” Pristalice konstrukcijskih pristupa svoje jezične opise temelje na određenom broju zajedničkih postavki:

- d) Konstrukcijska gramatika, kao i kognitivna lingvistika, jezičnom opisu pristupa zanimajući se za pragmatičku funkciju i značenje (a ne samo oblik) jezičnih jedinica; one su funkcionalni pristupi jezičnom opisu.

---

⁵ “Autonomy of syntax: The rules (principles, constraints, etc.) that determine the combinatorial possibilities of the formal elements of a language make no reference to constructs from meaning, discourse, or language use.”

⁶ “The Lexical Independence Hypothesis: The meanings of words are independent of any grammatical constructions that the words occur in.”

- e) Funkcionalni pristupi “odbacuj[u] tvrdnju da je sintaksa autonomna u odnosu na semantiku i pragmatiku”, pri čemu “pridaj[u] veliku važnost eksternim (kognitivnim i sociokulturalnim) čimbenicima u objašnjenju jezičnih pojava” (Katunar 2021: 40) “naglasak stavlja[jući] na zajednička obilježja leksikona i gramatike” (ibid., 41). Leksikon i gramatika ne smatraju se odvojenim sastavnicama jezičnog sustava, već se pretpostavlja kontinuum leksikona i gramatike.
- f) Stoga, u konstrukcijskim pristupima značenja leksičkih jedinica mogu u potpunosti ovisiti o specifičnim konstrukcijama kojih su te jedinice nositelji.

Usprkos dijeljenju temeljnih postavki o naravi jezika i jezične uporabe, pristupi se od istraživača do istraživača razlikuju po inventaru nazivlja koji koriste. Sam je naziv konstrukcija “prisutan [...] u lingvističkoj literaturi kao općeniti naziv za raznolike jezične (gramatičke) oblike koji se opisuju u pojedinom jeziku, bez teorijskih pretpostavki koje se unose tim nazivom u okviru konstrukcijske gramatike” (Katunar 2021: 43), ali čak se ni u radovima konstruktivista naziv *konstrukcija* ne koristi uniformno. Štoviše, opseg jezičnih pojava koje naziv *konstrukcija* obuhvaća može se znatno razlikovati od autora do autora, kako napominje Žic Fuchs (2009: 114). Ono što ipak objedinjuje različite definicije naziva *konstrukcija* je “postavka da su konstrukcije *konvencionalizirane* i da ih karakterizira *idiomatsko značenje*” (ibid.).

Prvom teorijski obilježenom uporabom naziva *konstrukcija* smatra se ona u članku Fillmorea, Kaya i O’Connor pod nazivom *Regularity and idiomacity in grammatical constructions: the case of LET ALONE*, objavljenog 1988. godine, premda teorijski obilježenu uporabu naziva možemo već vidjeti kod Lakoffa (1987.), koji s autorima navedenog članka surađuje u formulaciji postavki konstrukcijske gramatike i na čije ćemo se doprinose teoriji također oslanjati. U članku Fillmore i suradnici kritički propituju objasnidbene mehanizme generativne gramatike, suprostavljajući gramatičkom pravilu generativne gramatike (engl. *rule*) pojam *konstrukcije* (engl. *construction*). Uvodeći pojam *gramatičke konstrukcije* Fillmore, Kay i O’Connor ukazuju na pravilne i produktivne sintaktičke obrasce engleskog jezika koji se ne mogu predvidjeti ili objasniti gramatičkim pravilima rečeničnog ustrojstva u okviru generativne gramatike, poput konstrukcije s veznikom *let alone* (hrv. *a kamoli, a nekmoli*) ili korelativne konstrukcije s komparativom *The Xer The Yer* (koja bi u hrvatskome odgovarala raščlanjenim usporednim rečenicama, prema nazivlju korištenom u Silić-Pranjaković 2005 (341)). U elaboraciji pojma gramatičke konstrukcije autori članka uvelike se oslanjaju na pojam *idiomatičnosti* koji se odnosi na obilježje onih jezičnih struktura

koje govornik ne bi mogao razumjeti ili proizvesti usprkos poznavanju svih leksičkih jedinica i gramatičkih pravila nekog jezika (Fillmore i sur 1988: 504), tj. koje mora poznavati i zapamtiti kao cjeline. Idiomične izraze autori analiziraju prema četiri stupnjevite varijable (ibid., 504-5):

1) kompozicionalna prozirnost značenja i konvencionaliziranost izraza: dekodirajući i kodirajući idiomi

Idiomatični izrazi u engleskom jeziku mogu biti više ili manje značenjski prozirni ali su uvijek konvencionalizirani, tj. u leksikonu su pohranjeni kao cjelovite jedinice i koriste se u određenim situacijama, a takvu uporabu govornik mora poznavati unaprijed. Dekodirajući idiomi oni su idiomatični izrazi koji su konvencionalizirani i značenjski neprozirni (primjerice engl. *kick the bucket* (dosl. ‘udariti kantu’) ‘umrijeti’ ili hrv. *otegnuti papke* ‘umrijeti’) dok su kodirajući idiomi oni konvencionalizirani izrazi koji su više značenjski prozirni, tj. kojih bi značenje govornik mogao dokučiti usprkos nepoznavanju izraza (primjerice engl. *answer the door* (dosl. ‘odgovoriti vrata (vratima)’) ‘otvoriti vrata’ ili hrv. *birati riječi* ‘pažljivo se izražavati’).

2) struktura izraza u odnosu na opća gramatička pravila engleskog jezika: gramatički i izvangramatički idiomi

Struktura idiomatičnih izraza u engleskom jeziku može biti u potpunosti nalik pravilnim neidiomatičnim izrazima ili može biti neuobičajena. Gramatički idiomi imaju govornicima poznatu gramatičku strukturu (tako su *kick the bucket* i *otegnuti papke* primjeri pravilnih prijelaznih glagolskih fraza) dok je struktura izvangramatičkih idioma govornicima neobičan ili u potpunosti stran sintaktički obrazac (primjerice engl. *all of a sudden* ‘najednom’ ili hrv. *do u detalje*, pri čemu je obrazac P + P + N neobičan).

3) leksička popunjenost izraza: formalni i supstantivni idiomi

Idiomatični izrazi najčešće su oprimjerenja postojećih produktivnih sintaktičkih obrazaca, kao što je razvidno iz odnosa između prijelaznih glagolskih fraza, neidiomatičnih proizvedenih iskaza poput *zatvaram vrata* i idioma poput *otegnuti papke*. Te se jedinice stupnjevito razlikuju s obzirom na kompozicionalnost i leksičku popunjenost; značenje prvih potpuno kompozicionalno i leksički nepopunjeno, značenje drugih je kompozicionalno i leksički popunjeno, dok je značenje trećih manje ili u potpunosti nekompozicionalno, konvencionalizirano i leksički popunjeno. Leksički popunjene idiomatične izraze autori

nazivaju *supstantivnim idiomima*. Sintaktičke obrasce koji se (a) ne mogu opisati primarnim kategorijama i pravilima kombiniranja u okviru generativne gramatike, (b) imaju jedinstvena pravila semantičke interpretacije, tj. nisu kompozicionalni, i (c) mogu poslužiti kao predložak za tvorbu supstantivnih idioma, tj. produktivni su, autori nazivaju *formalnim idiomima*. Primjer kojim autori ilustriraju tu kategoriju korelativna je konstrukcija s komparativom *The Xer The Yer* koja omogućuje proizvodnju novih iskaza (poput rečenice “The more carefully you do your work, the easier it will get.”) ali se pojavljuje i u ustaljenim izrazima (kao što je frazem “The bigger they come, the harder they fall”).

4) pragmatička (ili retorička) obilježnost: idiomi s i bez pragmatičke svrhe

Neki idiomatični izrazi imaju vrlo izraženu pragmatičku svrhu dok su drugi u tom pogledu neutralniji. Primjeri supstantivnih idioma s pragmatičkom svrhom su engleski izraz *Good morning* ‘Dobro jutro’ ili hrvatski izraz *Lijep pozdrav*. Formalni idiom, tj. konstrukcija *The Xer The Yer* pragmatički je neutralna, ali je engleska konstrukcija upita iz nevjerice (engl. *Incredulity Response Construction*; npr. *Him be a doctor?* ‘On, doktor?’) primjer pragmatički obilježenog formalnog idioma. Lakoff (1987: 470) ističe kako je utvrđivanje onih slučajeva kada je realizacija sintaktičkog obrasca povezana sa specifičnom pragmatičkom funkcijom, “jedan od glavnih načina kojim možemo identificirati gramatičke konstrukcije.”

Već u Fillmoreovom članku *The Mechanisms of “Construction Grammar”* iz iste godine naziv *konstrukcija* zadobiva središnju ulogu u opisu cijele gramatike engleskog jezika, a ne samo u opisu sintaktičkih obrazaca izvan dosega generativne gramatike. Tako se naziv *gramatička konstrukcija* definira kao “bilo koji sintaktički obrazac kojemu se pripisuje jedna ili više konvencionalnih funkcija u jeziku, zajedno sa svime onim što je u jeziku konvencionalizirano o njegovom doprinosu značenju ili uporabi struktura koje ga sadrže”⁷ (Fillmore 1988: 36). Konstrukcija se može i šire definirati kao bilo koji spoj oblika i značenja (engl. *form-meaning pair*) koji definira uvjete sintaktičkog i fonološkog oblika jezičnog izraza te uvjete njegova značenja i uporabe (Lakoff 1987: 467). Postoji suptilna razlika između tih dviju definicija pojma *konstrukcije*: prvom se posebno ističe uloga sintaktičke razine ustroja jezičnog izraza kao formalnog pandana značenja i pragmatičke svrhe neke konstrukcije, dok potonja omogućuje i opis konstrukcija koje se formalno isključivo temelje samo na određenim

---

⁷ “By **grammatical construction**, we mean any syntactic pattern which is assigned one or more conventional functions in a language, together with whatever is linguistically conventionalized about its contribution to the meaning or the use of structures containing it.”

prozodijskim obilježjima. Primjer toga je konstrukcija koju Lakoff zove *Paragon-intonation construction* (naziv koji bismo mogli prevesti kao *intonacijska konstrukcija za ukazivanje na uzoritost*), kojom se iskazuje divljenje (značenje i pragmatička svrha) i koja je formalno obilježena posebnim prozodijskim isticanjem određenog elementa iskaza (npr. *Now THAT's ... a real cup of coffee!*, 'E TO je prava kava!'). Ta razlika odgovara podjeli na konstrukcijske gramatike u užem smislu i konstrukcijske gramatike u širem smislu (Katunar 2021: 52; Belaj i Tanacković Faletar 2014). Konstrukcijske gramatike u širem smislu (tj. kognitivna gramatika) pritom ne isključuju nužno sintaktički opis konstrukcija, ali u svome opisu jezika dopuštaju postojanje takvih konstrukcija kojih su sintaktička svojstva podspecificirana.

Obje struje konstrukcijskog pristupa podrazumijevaju da je svaki jezični izraz istovremeno oprimgereenje nekoliko gramatičkih konstrukcija i da jezični opis mora moći objasniti njihov međuođnos i slaganje. Gramatičke konstrukcije sastoje se od značenjskih sastavnica koje nameću određene uvjete leksičkim jedincima koje primaju (*načelo leksičkog izbora*, engl. *Lexical Choice Principle* (Lakoff 1987: 496-497)). Ti dijelovi neke konstrukcije motiviraju cjelokupno značenje konstrukcije, ali ono nije njihov zbroj. To možemo oprimgeriti poredbenom funkcijom prijedložnog izraza [*od NP_{gen}*]. Tipično prostorno značenje prijedloga *od* (npr. *Odlazim od tebe*) nije aktivno kad je prijedložni izraz dio konstrukcije s komparativom, već je njegova funkcija tada uvođenje entiteta s kojim se tko ili što uspoređuje (npr. *Pariz je veći od Milana*). Izraz s genitivom i prijedlogom *od* ipak motivira konstrukciju zato što se, kako ističu Belaj i Tanacković Faletar (2014: 381), različitoš poima kao udaljavanje, a udaljavanje je koncept na kojemu se zasniva kodiranje genitivom (analogno se tome sličnoš poima kao približavanje, koje se kodira dativom (usp. *prići <komu, čemu>* i *sličiti <komu, čemu>*).

Leksičke jedinice u konstrukcije koje ih primaju mogu unijeti vlastita sintaktička i semantička svojstva, a taj se postupak naziva *unifikacija* (Fillmore 1988: 41). Primjerice, u engleskoj konstrukciji *determinator + nominal*, pokazna zamjenica *these* na mjestu determinatora obvezuje da leksička jedinica na mjestu nominala bude brojiva imenica u množini, a ne zbirna imenica (poput *furniture*, hrv. 'namještaj'; *these furniture, *these furnitures). Takve uvjete ne nameću konstrukcija i njezine sastavnice, već specifična semantičko-sintaktička svojstva pojedine leksičke jedinice koja se može pojaviti u određenoj konstrukciji. Tako i prilog *više* može unijeti specifične sintagmatske obrasce u konstrukcije s komparativom. Pogledajmo sljedeće primjere hrvatske konstrukcije s prijedlogom *od* i komparativom:

- (18) [...] njih 17 pripada Drugoj postaj[i] prometne policije pa ona tako ima **više motorkotača** od bilo koje druge takve postaje u Hrvatskoj.
- (19) Ona tako ima **brže motorkotače** od bilo koje druge takve postaje u Hrvatskoj. (Naš primjer)

U primjeru (18), glagol *imati* upravlja dopunom koja se sastoji od komparativnog priloga *više* i imenice *motorkotač* u genitivnom obliku množine. U primjeru (19), glagol *imati* upravlja dopunom koja se sastoji od komparativnog pridjeva *brži* u akuzativnom obliku jednine muškog roda i imenice *motorkotač* u akuzativnom obliku jednine. U potonjem primjeru, oblici komparativnog pridjeva i imenice posljedica su toga što njima upravlja glagol *imati* koji u prijelaznoj konstrukciji traži dopunu u akuzativu. Međutim, u primjeru (18) obavezu akuzativnog oblika dopune glagola *imati* poništava prilog *više* koji u količinskom značenju može (ali ne mora) imati genitivnu dopunu. To nije svojstvo prijedložne konstrukcije s komparativom – drugi komparativni prilozima ili pridjevi ne upravljaju dopunama, osim komparativnog priloga *manje* – niti je to svojstvo drugih konstrukcija u izrazu, kao što je konstrukcija prijelaznog glagola, već se radi o sintaktičko-semantičkom svojstvu priloga *više*. To svojstvo prilog *više* unosi i u druge konstrukcije s komparativima:

- (20) Moramo se pripremiti tako da naši igrači pokažu inicijativu i pamet, odnosno moramo stvarati **više šansi** za gol negoli smo to dosad činili.
- (21) Na nesreću, **sve više i više hrane** sadrži previše šećera.
- (22) [...] sukob liječničkih frakcija dviju bolnica, KB Sestara milosrdnica i KBC Zagreb koje se nadmeću za što bolje uvjete i **što više financija**.
- (23) **Što više gline, boje, stihova ili glazbe** - to manje vremena za prežvakavanje tuđih života u revijalnom tonu [...]

Prilog *više* je dobar primjer toga kako metafora motivira funkcionalizaciju/gramatikalizaciju, o čemu govore Hopper i Traugott (2003: 84-87). Mogućnost priloga *više* da u konstrukcijama s komparativima upravlja genitivnom dopunom rezultat je funkcionalizacije količinskog značenje priloga *više*. Novu morfosintaktičku funkciju (upravljanje imenicom u genitivu), koju prilog *više* u temeljnom značenju ili njegovim drugim proširenjima nema, motivira gramatikaliziranost količine u sustavu hrvatskog jeziku zato što u hrvatskom jeziku količinski prilozima mogu upravljati genitivnom dopunom (usp. *Vidio sam ljude* i *Vidio sam puno ljudi*). Posljedično, metaforički motivirano i funkcionalizirano značenje priloga *više* omogućuje njegovo stupanje u paradigmatičke odnose s količinskim prilozima *mnogo* i *puno*, što znači da je članom dviju paradigmi stupnjevanja (*visoko* - *više* - *najviše* i *mnogo/puno* - *više* - *najviše*).

Pritom, važno je naglasiti, prilog *više* zadržava funkciju koju mu nameću konstrukcije kojih je, kao komparativ, sastavnica. Funkciju iskazivanja parametra usporedbe u prijedložnoj konstrukciji s komparativom prilog *više* ima bilo kao prostorni ili količinski prilog.

Nadalje, dok leksičke jedinice mogu biti neovisne od konstrukcija, one mogu biti i nositeljima konstrukcija, u kojem je slučaju njihovo značenje određeno konstrukcijom koju aktiviraju. Tako je, primjerice, leksička jedinica *there* sastavni dio engleske egzistencijalne *there* konstrukcije kojom se oblikuju izrazi kao što je *There is still hope* (hrv. 'Ima još nade'). Smatra se da u toj konstrukciji leksička jedinica *there* ima značenje drugačije (neki ju smatraju "značenjski praznom" sastavnicom te konstrukcije (Lakoff 1987: 542)) od tipičnog mjesnog značenja koje ima u drugim konstrukcijama (npr. u deiktičnoj *there* konstrukciji iz primjera *There's Harry with the red jacket on*, hrv. 'Eno Harryja u crvenoj jakni'). *There* se u egzistencijalnoj konstrukciji ne pojavljuje kao "slobodni leksem" (Lakoff 1987: 544), dok je u deiktičkoj konstrukciji "slobodniji," što znači, primjerice, da može biti zamijenjen leksičkom jedinicom *here* (npr. *Here's Harry with the red jacket on*, hrv. 'Evo Harryja u crvenoj jakni'). Dakle, egzistencijalna *there* konstrukcija je djelomično leksički popunjena i prisutnost jedinice *there* je obavezna. Kako napominje Fillmore (1988: 42), "ukoliko je neka leksička jedinica usko vezana za jednu ili više specifičnih gramatičkih konstrukcija, utoliko je opis te leksičke jedinice istovjetan opisu konstrukcija u kojima sudjeluje."⁸ Na tom se doprinosu konstrukcijskog pristupa jezičnom opisu temelji naš pristup opisu značenjā priloga *više*. Prilog *više* se u konstrukcijama s komparativom, koje na različite načine preciziraju funkciju komparativnog pridjeva ili priloga, ponaša kao slobodan leksem, u smislu da funkcija konstrukcije u kojoj se nalazi ne ovisi o tome koji se komparativ specifično u njoj nalazi. Postoje i one konstrukcije u kojima je prilog *više* manje slobodan ili čak potpuno obavezan (npr. negacijska konstrukcija), a kojih većina drugih komparativa (ili niti jedan) ne mogu biti sastavnicama. Opisani odnos gramatičkih struktura i leksičkih jedinica jedan je od aspekata jezičnih sustava koji ukazuje na neodvojivost leksikona i gramatike koju opisuju konstruktivisti. Kontinuum leksikona i gramatike očituje se na barem još dva načina: (1) gramatičke su strukture ustrojene zrakasto, kao i polisemne jedinice leksikona i (2) između gramatičkih struktura postoje asocijativni odnosi kakvi postoje između jedinica leksika.

Teza da su gramatičke konstrukcije zrakasto ustrojene u središtu je Lakoffove analize *there* konstrukcija. Lakoff smatra kako se brojni značenjski i pragmatički različiti primjeri uporabe oblika *there* mogu smatrati inačicama jednog tipa iskaza ili njegovim proširenjima.

---

⁸ "To the extent that a given lexical item is closely tied to one or more specific grammatical constructions, describing that item is equivalent to describing the constructions in which it participates."

Središnjom konstrukcijom zrakaste strukture konstrukcija s oblikom *there* Lakoff smatra deiktičnu *there* konstrukciju. Njezina je funkcija, kao što sam naziv upućuje, (prostorna) *deiksa* – usmjeravanje sugovornikove pažnje na lokaciju nekog referenta izvanjezičnog konteksta tj. komunikacijske situacije. Deiktična *there* konstrukcija, koja omogućava izraz poput *There's Sally in front of her house* (hrv. ‘Eno Sally ispred svoje kuće’), usmjerava sugovornikovu pažnju na lokaciju referenta kojeg se želi istaknuti i može biti popraćena gestom – pokazivanjem prstom na referenta. Ta funkcija motivira nove uporabe, tj. podkonstrukcije ili konstrukcijske inačice, kao što je diskurzivna *deiksa* (kao u primjeru *Now there's a good point*, hrv. ‘To si dobro rekao’) koju Lakoff opisuje kao proširenje središnje konstrukcije temeljeno na metafori DISKURS JE FIZIČKI PROSTOR. Ta i druge podkonstrukcije inačice su tipične deiktične funkcije zato što od nje nasljeđuju brojna sintaktička svojstva (npr. mogućnost da element *there* bude zamijenjen elementom *here* u diskurzivnoj konstrukciji: *Here comes the best part*, hrv. ‘Sad dolazi najbolji dio’) i zato što se njihove funkcije mogu objasniti motiviranošću s obzirom na središnju, dok suprotna analiza nije uvjerljiva. Neki iskazi koji sadrže element *there* pokazuju veća sintaktička, semantička i pragmatička odstupanja od središnje funkcije pa ih Lakoff smatra posebnim konstrukcijama, tj. proširenjima središnje konstrukcije, udaljenijim članovima zrakaste strukture. Primjerice, već spomenuta egzistencijalna *there* konstrukcija posebna je vrsta *there* konstrukcija, koja se osim u prozirnosti motivacijske veze sa središnjom od središnje razlikuje i sintaktički, imajući specifičnu sintaktičku konfiguraciju koja nije dostupna drugim *there* konstrukcijama; primjerice, *there* je u egzistencijalnoj konstrukciji rečenični subjekt, što Lakoff dokazuje provođenjem raznih sintaktičkih testova. U okviru našeg rada tvrdnju da su gramatičke konstrukcije zrakasto ustrojene u hrvatskom jeziku također možemo oprimjeriti konstrukcijom s prijedlogom *od* i komparativom.

Tipična je funkcija te konstrukcije uvođenje jedne od barem dviju pojavnosti koje se uspoređuju komparativom, *standarda* usporedbe (v. Marković 2012: 297). Standard se obavezno iskazuje imenskim izrazom u genitivu koji uvodi prijedlog *od* [*od* NP_{gen}]:

- (24) Zemni plin je lakši od zraka.
- (25) Dugi valovi u pravilu putuju brže od kratkih.

Postoji inačica te konstrukcije s nešto drugačijom funkcijom i sintaktičkim obrascem – prijedložna konstrukcija s komparativom i količinskim standardom:

- (26) Naime, odlukom Ministarstva kulture takva građevina zajedno s postamentom ne smije biti viša od osam metara.
- (27) A na autocesti ne voziti brže od 120 km/h.

Standard usporedbe u ovoj inačici nije neka pojavnost, već je količina, uglavnom iskazana brojevnim riječi, koja predstavlja točku na skali svojstvenoj parametru usporedbe (VISINA i BRZINA u primjeru 26 odnosno 27). U komparativnoj *od* konstrukciji s količinskim standardom parametar usporedbe može biti iskazan samo ograničenim skupom komparativnih pridjeva i priloga, što proizlazi iz činjenice da većina parametara usporedbe nije obrojčiva. Tako primjerice ne možemo kvantificirati parametar LJEPOTE, tj. reći da je tko ili što “ljepši od” neke količinske točke na skali LJEPOTE, već samo u odnosu na neku pojavnost. To je glavni argument u prilog tezi da je konstrukcija s količinskim standardom inačica, odnosno netipična uporaba konstrukcije s prijedlogom *od* komparativom, tj. da se ne radi o suprotnom slučaju. Sintaktički, ova se potkonstrukcija razlikuje od tipične time što je antepozicioniranje prijedloznog izraza [*od* NP_{gen}] komparativu upitne gramatičnosti (29b.), dok to u tipičnoj konstrukciji nije slučaj (28b.):

- (28) a. Račun za mobitel me daleko više brine od računa za struju.
b. Od računa za struju me daleko više brine račun za mobitel.
- (29) a. Vozio sam brže od 20 km/h.
b. ?Od 20 km/h sam vozio brže.

Između središnjih i perifernih konstrukcija mogu postojati prijelazni slučajevi, koji dijele obilježja nekoliko konstrukcija zrakaste strukture. Lakoff to pokazuje na primjeru egzistencijalne inačice deiktične *there* konstrukcije (engl. *existence deictic construction*) i egzistencijalne *there* konstrukcije (engl. *existential there construction*) koje su značenjski vrlo slične (Lakoff 1987: 541), što je razvidno iz primjerā *There goes our last hope* (hrv. ‘To nam je bila zadnja nada’) i *There is still hope* (hrv. ‘Ima još nade’); u prvom se primjeru oblik *there* koristi kako bi se sugovorniku na što skrenula pažnja i nije rečenični subjekt, dok je u potonjem oblik *there* rečenični subjekt bez deiktične funkcije. Što se tiče prijedložne konstrukcije s komparativom, prijelazne slučajeve između tipične konstrukcije s prijedlogom *od* i komparativom (primjer 30) te njezine inačice s količinskim standardom (primjer 32), vidimo u primjerima u kojima se brojevena vrijednost standarda iskazuje nekim imenskim izrazom (primjer 31):

- (30) Pa ako se vozim brže od tebe, makni se u stranu i gotovo.

- (31) [...] područje u kojem se ne smije voziti brže od brzine hoda pješaka jer je dječja igra svugdje dopuštena.
- (32) Uglavnom, po toj cesti nije moguće voziti brže od 15-20 km na sat.

Tezu da su gramatičke i leksičke strukture ustrojene istim načelima razradila je Adele Goldberg (1995) uvodeći pojam *nasljednih spona*, vezā između različitih značenja i različitih razina apstraktnosti konstrukcija. Nasljedne spona autorica razvrstava u četiri skupine: polisemne spona, spona uvjetovane metaforičkim proširenjima, spona jednokratnih oprimjerenja i spona poddijelova⁹:

- 1) *Polisemne spona* najbližije su varijantama nekog značenja zrakasto ustrojenih polisemnih leksičkih jedinica zato što se njima temeljno značenje neke konstrukcije proširuje općim principima, pri čemu nastaju “minimalno različite konstrukcije” (Goldberg 1995: 75). Primjer tog tipa spona Goldberg oprimjeruje različitim značenjima engleske ditranzitivne konstrukcije. Središnje značenje te konstrukcije ‘uzrokovati (uspješan) prijenos’ u primjeru *John gave Sally the ball* motivira jedno od nekoliko proširenih značenja te konstrukcije, ‘omogućiti (uspješan) prijenos’, koje se prepoznaje u primjeru *John permitted Chris an apple*.
- 2) *Spona metaforičkog proširenja* slične su polisemnim sponama po tome što temeljno značenje i metaforički prošireno značenje imaju isti sintaktički oblik, ali se razlikuju u stupnju odstupanja između proširenog i temeljnog značenja – sponama metaforičkog proširenja značenje neke konstrukcije u većoj mjeri odstupa od temeljnog negoli značenje motivirano polisemnom sponom. Primjer te spona odnos je između temeljnog značenja engleske konstrukcije uzrokovanog kretanja ‘uzrokovati kretanje’, u primjeru *Joe kicked the bottle into the yard*, i metaforički proširenog značenja ‘uzrokovati transfer,’ u primjeru *John gave his house to the Moonies*, koji se temelji na konceptualnoj metafori PRIJENOS JE KRETNJA.
- 3) *Spona jednokratnih oprimjerenja* očituju se u odnosu između konstrukcija kao apstraktnih obrazaca i njihovih leksički većinom potpunjenih oprimjerenja. Tako, na primjer, rezultativna konstrukcija značenja ‘uzrokovati stanje’ svoje leksički i značenjski specifičnije oprimjerenje ima s glagolom *drive* u djelomice potpunjenom idiomu *drive <someone> mad / insane / crazy / itd.* koji ima značenje ‘uzrokovati stanje ludila’. Spomenuti idiom može se smatrati leksičkom konstrukcijom, pa spona

---

⁹ Prijevod nazivā spona preuzimamo iz Katunar 2021 (61).

jednokratnog oprimjerenja podsjeća na odnos između formalnog i supstantivnog idioma u Fillmore i sur. 1988.

- 4) Spone jednokratnih oprimjerenja povezane su sa *sponama poddijelova*. Primjerice, rezultativna je konstrukcija poddio leksičke konstrukcije s glagolom *drive*, koja je oprimjerenje prve. To znači da se “oprimjerenja određene konstrukcije i ta konstrukcija međusobno motiviraju”¹⁰ (ibid., 81) a taj je uzajamni odnos temeljan za razumijevanje načina na koji se konstrukcije uče prilikom usvajanja jezika, zato što oprimjerenja konstrukcije, pogotovo ona učestala i idiomatična, povezana s ograničenim brojem visokofrekventnih leksičkih jedinica, predstavljaju input na temelju kojeg govornici uspoređivanjem apstrahiraju sintaktičke obrasce (Goldberg 2006: 92), koje zatim mogu više ili manje produktivno koristiti u proizvodnjih novih oprimjerenja.

Ova se tipologija motivacijskih veza između gramatičkih struktura može kritizirati, kao što napominje Katunar (2021: 62), zato što razdvaja metaforičke od polisemnih spona, ne objašnjavajući pritom zašto se metafora isključuje kao mehanizam polisemnih inačica konstrukcija. Kod Lakoffa, inačice jedne konstrukcije ali i njezina proširenja mogu biti metaforički motiviranim članovima zrakaste kategorije. Tipologija je ipak korisna je zato što sažima dosad opisane postavke konstrukcijskih pristupa: gramatičke konstrukcije su (1) formalni idiomi koji imaju oprimjerenja te (2) mogu imati složenu strukturu s inačicama i proširenjima. Izneseni opis pojma *konstrukcije* omogućuje nam da opišemo jednu prilogu *više* svojstvenu konstrukciju kao oprimjerenje inačice prijedložne konstrukcije s komparativom i količinskim standardnom:

- (33) Prošle je godine Gastro festival posjetilo više od 20.000 gostiju.

Ta konstrukcija, a možemo ju smatrati i polupopunjenim supstantivnim idiomom, ima određena idiosinkratična sintaktička svojstva. Za početak, jedino prilog *više* može biti njezinom sastavnicom, ne i drugi komparativi (osim priloga *manje*, no tada se radi o suprotnom značenju), što nije slučaj s prijedložnom konstrukcijom s komparativom i količinskim standardom koje mogu biti sastavnicom svi komparativi koji označavaju obrojčiva svojstva. Nadalje, iako se i druge instance prijedložne konstrukcije s komparativom i količinskim standardnom ponašaju kao količinski prilozima (odgovarajući na pitanje *koliko?*), oprimjerenje s prilogom *više* sintaktički je idiosinkratično zato što se ponaša kao imenski

---

¹⁰ “Instances of a particular construction and the construction itself mutually motivate each other.”

izraz, pa može biti na poziciji raznih argumenata, poput subjekta ili direktnog objekta. Usporedimo primjere:

- (34) Čimpanze, naime, u divljini rijetko izdrže dulje od 40 godina, [...]
- (35) Više od stotinu željezničara iz Čapljine, Mostara i Konjica blokiralo je prugu na željezničkom kolodvoru u Čapljini [...]

U primjeru (34), čitav je izraz *dulje od 40 godina*, koji omogućuje konstrukcija s komparativom i količinskim standardom, dodatak glagolu *izdržati*, sintaktičke sheme [V Adv]. U primjeru (35), izraz *više od stotinu željezničara* je subjekt glagola *blokirati*, sa sintaktičkom shemom [[Adv]_{Subjekt} V]. Dok oprimjerenje s prilogom *više* može biti dodatak (priložna oznaka) i dopuna (npr. direktni objekt), čini nam se da oprimjerenja prijedložne konstrukcije s količinskim standardom i drugim komparativnim priložima (izuzev priloga *manje*) ne mogu modificirati imenske sintagme u funkciji dopuna poput direktnog objekta.

Goldberg također navodi da konstrukcije mogu biti sinonimima drugih konstrukcija. Metaforički proširena konstrukcija uzrokovanog kretanja u značenju ‘uzrokovati transfer’ je, uvjetno rečeno, sinonimom tipične ditranzitivne konstrukcije ‘uzrokovati prijenos’. Uvjetno rečeno zato što se te dvije konstrukcije među ostalim razlikuju i po argumentima koje profiliraju, pri čemu ditranzitivna konstrukcija naglasak stavlja na predmet prijenosa, a metaforički proširena konstrukcija uzrokovanog kretanja na primatelja predmeta (usp. *John gave his house to the Moonies* i *John gave the Moonies his house*, hrv. ‘John je dao svoju kuću Moonijevima’). Tako i između određenih konstrukcija s komparativima postoje snažne asocijativne veze. Najjasniji je primjer toga odnos između konstrukcije s prijedlogom *od* i komparativom te konstrukcije s veznikom *nego* i komparativom. One su funkcionalni sinonimi; funkcija obiju konstrukcija je uvođenje standarda usporedbe. U razdjelu §4.4.2.iii. detaljnije analiziramo razlike i sličnosti tih dviju konstrukcija.

Dok se kod Fillmorea i sur. te Lakoffa naziv *konstrukcija* odnosi na sintaktičke obrasce, tj. gramatičke strukture, opseg jezičnih jedinica koje taj pojam obuhvaća kod Goldbergove uključuje i leksičke jedinice, što je logički zaključak svih opisanih sličnosti između gramatičkih i leksičkih struktura: “Leksičke konstrukcije i sintaktičke konstrukcije razlikuju se u unutarnjoj složenosti i u mjeri u kojoj specificiraju fonološki oblik, ali oba su [tipa konstrukcija] suštinski ista vrsta deklarativno prikazanih podatkovnih struktura” (Goldberg 1995: 7). Njezino tumačenje pojma *konstrukcije* možemo smatrati maksimalističkim, u smislu da uključuje ne samo sintaktičke obrasce, već i sve jedinice leksikona, pa i morfeme: “[...] morfemi su čisti primjeri konstrukcija po tome što su spojevi

značenja i oblika koji se ne mogu predvidjeti iz ičega drugog.”¹¹ U tablici 2 dajemo pregled jezičnih jedinica koje Goldberg (2006: 5) smatra konstrukcijama:

Morfem	npr. <i>pre-</i> , <i>-ing</i>	<i>-ij-</i> (komparativni morfem), <i>-telj-</i>
Riječ	npr. <i>avocado</i> , <i>anaconda</i>	BOLJI
Složena riječ	npr. <i>daredevil</i> , <i>shoo-in</i>	VIŠENAMJENSKI, <i>brže-bolje</i>
Složena riječ (djelomično popunjena)	npr. [N-s] (obična množina)	[-ov-] (duga množina)
Idiom (popunjen)	npr. <i>going great guns</i> , <i>give the Devil his due</i>	<i>Sto mu gromova!</i>
Idiom (djelomično popunjen)	npr. <i>jog <someone's> memory</i> , <i>send <someone> to the cleaners</i>	PORASTI <i>u <čijim> očima</i> ili <i><kome> u očima</i>
Kovarijantna uvjetna [konstrukcija]	The Xer The Yer (npr. <i>The more you think about it, the less you understand</i>)	konstrukcije parnih prijedloga [P NP] [P NP] (npr. <i>od petka do nedjelje</i> , <i>od jutra do sutra</i>)
Ditranzitivna [konstrukcija]	Subj V Obj1 Obj2 (npr. <i>He gave her a fish taco</i> , <i>He baked her a muffin</i>)	konstrukcija dativnog subjekta [V ObjDat RefProN] (npr. <i>Spava mi se</i>)
Pasivna [konstrukcija]	Subj aux VPpp (PPby) (npr. <i>The armadillo was hit by a car</i>)	

Tablica 2 Primjeri konstrukcija koje navodi Goldberg (2006: 5). Lijevi i srednji stupac s masno otisnutim obrubom naš je prijevod izvorne tablice; u desnom stupcu predlažemo primjere konstrukcija iste razine te istog ili sličnog stupnja složenosti u hrvatskom jeziku.

Kako ističe Katunar (2021: 116), “postoji [...] nekoliko očitih problema s bezrezervnim primjenjivanjem pojma konstrukcije na sve jezične jedinice različitih redova složenosti”. Najvećim problemom smatramo to što se nekritičkim preuzimanjem maksimalističke definicije gubi mogućnost razlikovanja specifičnosti koje jedinice različitih veličina (morfemi, leksičke jedinice, sintaktički obrasci) doprinose gradbi značenja. “[M]oramo biti oprezni s time da razgraničimo ili preciziramo utjecaj jedne jezične razine na drugu, ili pak

¹¹ “In addition, expanding the pretheoretical notion of construction somewhat, morphemes are clear instances of constructions in that they are pairings of meaning and form that are not predictable from anything else.”

jedne složenije jezične jedinice na drugu.” (ibid.) Uzmimo, na primjer, kategoriju komparativa u hrvatskom jeziku. Ona se ostvaruje na tri načina, odnosno trima vrstama konstrukcija: morfološkim (tvorbeni morfem *-ij-*), leksičkim (supletivni komparativni oblici poput *gori*) i sintagmatskim (opisni komparativ [*više* Adj], npr. *više demode*):

- (36) [...] budući da sudokrem sadrži specijalan sastojak-cink koji ga čini **pastastijim** od običnih krema / masti.
- (37) Ne može Split biti **bolji** od Osijeka, zar ne?
- (38) [...] možete se konačno prestati svađati oko toga zašto je vaša generacija **više kul** od njezine i obrnuto.

Te jezične jedinice čine jedan značenjski, sintaktički i etimološki povezani skup – kategoriju komparativa. Članovi te kategorije pojavljuju se u istim konstrukcijama, kao što se vidi iz primjera (36), (37) i (38), neovisno o načinu na koji su tvoreni ili pohranjeni u leksikonu. Primjenjivanje naziva *konstrukcija* na komparative stoga bi otežala razgraničenje između te kategorije i jezičnih obrazaca u kojima se pojavljuje (koje u ovom radu nazivamo konstrukcijama). Smatramo da u prilog takvom ograničenju ide odluka konstrukcijskog morfologa Geertsaa Booija (2013: 10-11) da superlativ u nizozemskom jeziku ne tumači kao morfološku konstrukciju, već kao morfološko obilježje, zato što se nizozemski superlativ, kao i hrvatski komparativ, odnosi na više jezičnih struktura (sufiks i leksičke jedinice) koje se pojavljuju u konstrukcijama svojstvenima superlativu. To pritom ne znači da se na komparativ kao gramatičku strukturu hrvatskog jezika ne mogu primijeniti modeli opisa koje smo iznijeli u ovom poglavlju. U sljedećem poglavlju nastojat ćemo pokazati kako su različite uporabe komparativa zrakasto ustrojene posredstvom različitih konstrukcija, a pregled konstrukcija kojih se jedna sastavnica obavezno ostvaruje kao komparativni pridjev ili prilog bit će pozadinom u odnosu na koju ćemo moći prepoznati one konstrukcije koje su svojstvene obliku *više*.

4. Komparativ i konstrukcije s komparativom

Konstruktivski pristup proizlazi iz američke anglofone jezikoslovne tradicije i većina radova koji se na njemu temelje opisuju strukture engleskog jezika. Za razliku od engleskog, hrvatski je morfološki složen i tvorbeno bogat jezik pa izravna primjena konstrukcijskih modela primjerenih opisu sintaktičkih struktura engleskog jezika na opis struktura hrvatskog jezika nije uvijek očigledna. Katunar (2021: 62-3) napominje “kako se konstrukcijska gramatika može smatrati komplementarnim modelom tradicionalnim gramatičkim opisima u hrvatskom jeziku [...] nadogradnj[a] [kojih] primjenom konstrukcijske gramatike u hrvatskom jeziku leži u mogućnosti [...] opisa značenjskih (ali i drugih strukturnih) motivacija kategorija koje su u postojećim gramatičkim opisima već prisutne.” U ovom ćemo poglavlju nastojati objediniti uvide o ustroju kategorije komparativa u hrvatskom jeziku iz našega istraživanja te uvide opisa komparativa i konstrukcija koje ih sadrže iz gramatika i drugih jezikoslovnih radova o hrvatskom jeziku. U ostatku rada naziv *konstrukcija* koristit ćemo za one idiomatične, konvencionalizirane i produktivne obrasce koji obvezuju da jedna njihova sastavnica nosi morfološko obilježje [komparativ], kao što je gradacijska konstrukcija [*sve* [X]_{komparativ} (*i* [X]_{komparativ})], isključujući dakle komparativne pridjeve i priloge koji nastaju sufiksacijom ili koji su u leksikonu pohranjeni kao leksičke osnove (npr. komparativi supletivnih osnova). Nastojat ćemo objasniti kako su te konstrukcije međusobno povezane i motivirane tipičnom funkcijom komparativa kao gramatičke kategorije. Također ćemo nastojati sažeti uvide iz korpusnog istraživanja te ukazati na funkcije i konstrukcije svojstvene prilogu *više*.

4.1. Tvorba komparativa

Naziv *komparativ* u gramatičkim opisima hrvatskog jezika u prvom se redu odnosi na pridjevni sufiksalni morfem (ili morfom, v. dalje) koji hrvatski gramatički sustav nasljeđuje iz indoeuropskog prajezika (sintetički komparativ). Iz rekonstruiranog indoeuropskog morfema *-yos- u praslavenskom su nastali alomorfi *-ejbš-* i *-(j)bš-*, koji su očuvani u većini slavenskih jezika (Matasović 2008: 221-2). Potonji je alomorf u kajkavskim govorima “očuvan u pravilu kod svih komparativa” (ibid., 223) dok je u standardnom hrvatskom jeziku (i drugim dijalektalnim sustavima) očuvan samo u komparativnim oblicima s morfemom *-š-* (*ljepši*, *mekši*, *lakši*), otkako je zamijenjen alomorfomom *-(i)ji* oko 9. st. n. e. (ibid.; ibid., 304). U drugom redu *komparativima* se nazivaju i (a) komparativi supletivnih osnova (npr. *bolji*, *gori*,

veći i dr.); (b) prilozi koji nastaju od komparativnih oblika pridjeva, te (c) sintagmatske konstrukcije komparativnog priloga i pridjeva ili priloga (opisni komparativ).

Opis sintetičkog komparativa u hrvatskom jeziku podrazumijeva opis morfemā (kojih se tipično navodi troje, a koji svi nastaju od istog indoeuropskog morfema, pa se mogu smatrati alomorfovima, ili sinonimnim morfemima, tj. odrazom jednog *morfoma* (Marković 2012: 121)), glasovne promjene na tvorbenom šavu te promjenu kakvoće naglaska i ponekad mjesta naglaska prilikom derivacije. Produktivan morphem kojim u hrvatskom standardnom jeziku pravilno nastaje većina komparativnih oblika sufiks je *-ij-* (npr. *efikasan* > *efikasniji*). Uz morphem *-ij-* u opisu kategorije komparativa u hrvatskom standardnom jeziku navode se i morfemi *-š-* i *-j-*, koji nisu produktivni. Dok je morphem *-š-* leksički uvjetovan (pojavljuje se u samo tri pridjeva), morphem *-j-* se koristi kako bi se objasnila glasovna promjena posljednjeg suglasnika oblične osnove 50-ak komparativnih oblika pridjeva (radi se o jotaciji: *jak-j(i)* > *jači*). Pravilni oblici poput *efikasniji* sinkronijski se ne mogu objasniti bez pozivanja na derivaciju, niti se može tvrditi da je oblična osnova *efikasnij-* pohranjena u leksikonu govornika. Međutim, oblične osnove (*jač-*) jotiranih komparativnih oblika mogli bismo smatrati sinkronijski pohranjenima u leksikonu (kao što su supletivni oblici, npr. *bolj-*). Tako čini Bidwell (1959: 259) koji komparative tvorene morfemom *-j-* analizira kao “komparativne osnove” (engl. *comparative stems*), na koje se domeću gramatički morfemi (koji u slučaju pridjeva omogućavaju slaganje komparativnog pridjeva s imenicom i konstrukcijom u kojoj se nalaze). Podršku takvom pristupu pronalazimo u uvidu koji donosi Štimac (2019). Primjećujući da se “u korpusu [...] također pojavljuju i komparativni oblici *bržiji* (od *brz*), *čišćiji* (od *čist*), *dražiji* (od *drag*)” (Štimac 2019: 33) i drugi, Štimac zaključuje da se oblici *bržiji* i *čišćiji*, za razliku od *dražiji* i drugih, ne mogu objasniti palatalizacijom ispred morfa *-ij-* te “se ti oblici promatraju kao posljedica dodavanja sufiksa *-ij-* komparativu pridjeva ranije tvorenim sufiksom *-j-*” (ibid., 34). Odnosno, morphem *-ij-* za tvorbenu osnovu uzima već postojeće komparativne oblične osnove (slično je s komparativnim pridjevom *višlji*). Ovakvim pristupom možemo objasniti zašto se od pravilnih komparativa ne mogu izvoditi nove riječi, dok se od nekih komparativa supletivnih oblika, komparativa tvorenih morfemom *-j-* i komparativa morfemom *-š-* mogu (npr. *povećati*, *višak*, *omekšati*). Ovu raspravu smatramo važnom jer ukazuje na već spomenutu raznolikost načina na koji su komparativni pridjevi i prilozi pohranjeni u leksikonu govornika, što nadalje ukazuje na to da su gramatičke strukture neodvojive od leksičkih struktura (a) zato što jedinstvena gramatička kategorija komparativa podrazumijeva i sufiksom derivirane oblike koji nemaju status leksičkih jedinica i one oblike pohranjene kao leksičke osnove te (b) zato što neovisno o načinu na koji su

pohranjeni ti se oblici pojavljuju u jezičnim izrazima koje omogućuju konstrukcije s komparativima.

4.2. Morfološki status komparativa i leksički status komparativnih pridjeva i priloga

Leksičke jedinice poput imenica, pridjeva i glagola u morfološki bogatim jezicima podrazumijevaju etimološki i/ili značenjem objedinjeni skup oblika koji se međusobno razlikuju prema različitim morfološkim kategorijama (npr. rod, broj i padež za pridjeve) na kojima se temelje deklinacijske i konjugacijske paradigmi. Komparativ se tradicionalno smatra morfološkom kategorijom pridjeva u hrvatskom jeziku, kao jedan od oblika paradigme stupnjevanja. Pozitiv *crn*, komparativ *crnji* i superlativ *najcrnji* oblici su jedne leksičke jedinice, kanonski prikazane pozitivnim oblikom *crn*, dok je, primjerice, pridjev *crnkast*, koji isto iskazuje stupanj svojstva leksičke osnove *crn*, zasebna leksička jedinica. Usprkos tradicionalnom viđenju, (sintaktički) komparativ u suvremenoj kroatistici izmiče jednoznačnoj morfološkoj klasifikaciji, kao jedna od kategorija “na granici morfologije i rječotvorja.” (Vulić 2007: 87) Može se smatrati, kao što smo rekli, obličnim (fleksijskim) morfemom (Barić i sur. 1979: 65¹²; Raguž 1997: 92; Ham 2012: 51) ali i tvorbenim (derivacijskim) morfemom (Maretić 1931: 217¹³; Babić 2002: 24; Silić-Pranjković 2005: 138¹⁴). Komparativni morfem može se smatrati tvorbenim morfemom iz razloga “što svak[i] komparativni pridjev] ima svoju sklonidbu [...] [pa bi se mogao] ubrojiti u tvorbu, kao što se npr. ubraja pojačavanje svojstva sa pre- (prekasan).” (Babić 1988: 12)

Postoji nekoliko razloga zašto se komparativ može smatrati fleksijskim morfemom. Za naš je rad najvažniji razlog činjenica da komparativ može imati ulogu u oblikovanju većih jezičnih struktura u kojima se nalazi. Kako ističe Marković (2012: 109), jedna od razlika između obličnih i tvorbenih morfema leži u tome da oblici nekog leksema uvjetuju njegovu potencijalnu funkciju u široj sintaktičkoj strukturi: “kontekst kojega leksema može zahtijevati da se leksem ostvari točno određenim oblikom riječi unutar paradigme, ali ne može zahtijevati da leksem pripada nekomu derivacijskom skupu.” Komparativi su sastavnice određenog broja konstrukcija kojih pozitivni i superlativni oblici ne mogu biti sastavnice pa te konstrukcije možemo smatrati kontekstnim uvjetima koji obvezuju da se leksem ostvari u obliku

¹² Iako komparativ smatraju pridjevnim oblikom, autori ga ipak spominju u poglavlju *Tvorbeni načini: „Sufiksima se mogu smatrati i elementi za tvorbu [...] komparativa pridjeva i priloga”*. (str. 229)

¹³ Maretić komparativ smješta u oblike „držeci se tradicionalne gramatike [...] kako čini i Daničić u svojim «oblicima»”, ali napominje da “[n]auk o postojanju komparativa [...] ide upravo u tvorbu riječi u koju ga poredbeno gramatika i stavlja”. Stoga smo ga uvrstili u skupinu gramatičara koji komparativ smatraju tvorbenim načinom.

¹⁴ Autori komparativ ne smještaju u potpoglavlje *Tvorba i funkcija riječi* ali navode da se “komparativ [...] tvori tvorbenim morfemima [...]”.

komparativa, isto kao što se imenice, primjerice, moraju ostvariti u nominativnom obliku da bi bile rečenični subjekti. Ma kako ih odredili, za potrebe našega rada ključno je prepoznati da su komparativi gramatičke strukture kojih se visok stupanj gramatikaliziranosti (toliko visok da graniči s fleksijom) ogleda u činjenici da se konvencionalno pojavljuju u određenim sintaktičkim strukturama.

Može se smatrati da uz pridjeve i prilozi imaju komparativne oblike (Brabec-Hraste-Živković 1968: 94; Barić i sur. 1979: 138; Raguž 1997: 103) To je stajalište inkongruentno u odnosu na gramatičku kategoriju promjenjivosti koja služi kao jedan od tradicionalnih kriterija razlikovanja vrsta riječi. Naime, ako je stupnjevanje gramatička paradigma nalik deklinaciji i konjugaciji, a stupnjevat se mogu pridjevi i prilozi, moramo zaključiti da su (barem neki) prilozi promjenjive riječi, što je problematično s obzirom na to da osim otprijedvnih priloga, priložne riječi ne mijenjaju oblik i ne mogu biti stupnjevane (u svakom slučaju sintetički). Konsenzusom je hrvatskog jezikoslovlja stupnjevanje smatrati morfološkom (fleksijskom) kategorijom pridjeva, a komparativne priloge leksičkim jedinicama nastalim preobrazbom (konverzijom), čime se zaobilazi problem redefiniranja kategorije promjenjivosti. “U suvremenim se gramatikama stupnjevani oblici priloga objašnjavanju njihovom tvorbom od istog oblika pridjeva srednjeg roda, a mogućnost se stupnjevanja odbacuje i s gledišta ekonomičnosti gramatičkoga opisa.” (Glušac 2012: 288) To međutim znači da se ista vrsta paradigmatškog odnosa (onog između npr. *brz* i *brži* te *brzo* i *brže*) opisuje kao dvije različite leksičke pojavnosti – u prvom slučaju riječ je o jednom leksemu (*brz*) dok se u drugome radi o dva (*brzo* i *brže*). Problem ističemo kako bismo ukazali na to da u suvremenom pristupu gramatičkom opisu hrvatskog jezika komparativ predstavlja prepreku koherentnoj i dosljednoj kategorizaciji gramatičkih i leksičkih struktura, što upućuje na potrebu da se kategoriji komparativa pristupi na drugačiji način.

4.3. Značenje i funkcija komparativa

Autori gramatika gotovo beziznimno koriste pojmove *stupnjevanje* (*komparacija*; *gradacija*) i *usporedba* (*poredba*, *poređenje*, *uspoređivanje*, *prispodoba*) pri opisu značenja komparativa u hrvatskom jeziku (Mažuranić 1869: 52-53; Divković 1897: 49, 50; Brabec-Hraste-Živković 1968: 91; Barić i sur 1979: 110; Raguž 1997: 92, Silić-Pranjeković 2005: 138). Tim se pojmovima ističu dva obilježja značenja komparativnih oblika: komparativi iskazuju da (a) u odnosu na koga ili što, (b) tko ili što ima veći stupanj svojstva. Obilježje (a) odnosi se na usporedbu, a obilježje (b) odnosi se na stupnjevanje. U većini gramatika, naziv *stupnjevanje* koristi se samo za komparacijsku paradigmu pridjeva (i

priloga) koja uključuje pozitiv, (tipično samo sintetički) komparativ i superlativ. Prema Markoviću (2012: 296), stupnjevanje je u užem smislu “morfološka promjena riječi [...] kojom se iskazuje manji ili veći stupanj leksičkoga značenja riječi” dok “u širem smislu podrazumijeva i sintaktičke načine iskazivanja stupnja, koji [...] supostoje s morfološkim,” tj. njegova definicija obuhvaća aproksimative (npr. *crvenkast*), ekvative (npr. *jednako crven kao*) i druge stupnjeve koje gramatike ne navode u okviru komparacijske paradigme. Kako napominje Raffaelli (2015: 221), “stupnjevitost uključuje i poredbu.” Razlikuje dva načina kojim se iskazuje stupnjevanje: *eksplicite* i *implicitne* stupnjevanje. Eksplicite iskazano stupnjevanje očituje se u poredbenim rečenicama kao *Naša kuća je veća od vaše* i *Naša kuća je jednako velika kao i vaša*. Iskazom poput *Moja kuća je velika*, koji ne sadrži eksplicitni standard usporedbe, “implicitne uspoređujemo svoju kuću s tuđom kućom.” Pretpostavka našeg rada bit će da se tipična funkcija komparativnih pridjeva i priloga, za razliku od tipične funkcije drugih pridjevskih oblika i priloga, koji implicitno sadrže neki standard usporedbe, odnosi na kakav eksplicitan standard usporedbe.

Usporedba je “mentalni čin kojim se dva ili više predmeta proučavaju kako bi se među njima ustvrdile sličnosti i razlike”¹⁵ (Treis 2018: 1). Općenito govoreći i sukladno navedenoj definiciji, razlikuju se dva vida usporedbe: *usporedba po jednakosti* i *usporedba po nejednakosti* (ove nazive preuzimamo iz Silić-Pranjković 2005 (340-1)). Usporedba, kako po jednakosti, tako i po nejednakosti, u danome se jeziku može izraziti na različite načine, što leksičkim, što gramatičkim strukturama – komparativ je u hrvatskom jeziku gramatičko sredstvo za iskazivanje usporedbe po nejednakosti. Brojna su tipološka istraživanja posvećena poredbenim konstrukcijama za iskazivanje nejednakosti (v. Stassen 2013). Istraživači poredbene konstrukcije proučavaju s obzirom na njihove minimalne značenjske sastavnice, stupnjeviti predikat i dva sudionika usporedbe (ibid.) Marković (2012: 297) napominje da “komparacija uglavnom podrazumijeva usporedbu čega prema nečemu (parametar komparacije/usporedbe) s čime (standard komparacije/usporedbe).” Pored tih triju temeljnih značenjskih sastavnica tipolozi se zanimaju i za formalne načine kojima se u danom jeziku te sastavnice ostvaruju, pa jezike uspoređuju i po načinu obilježavanja sastavnica *parametra* i *standarda*:

---

¹⁵ “Comparison is a mental act by which two or more items are examined in order to assess similarities and differences between them.”

Engleski naziv	Hrvatski naziv(i)	Opis
COMPAREE	USPOREDITELJ (Vukojević 1996)	ono što uspoređujemo u odnosu na neki STANDARD / »ono što se s kim ili s čim uspoređuje«; »subjekt usporedbe« (Vukojević 1996)
STANDARD	STANDARD (Marković 2010) ili usporedbenik (Vukojević 1996)	STANDARD u odnosu na koji uspoređujemo koga ili što / »ono s čim se tko ili što uspoređuje«; »objekt usporedbe« (Vukojević 1996)
STANDARD MAKER	S-MARKER (F.J.) poredbeni subjunktori (Vukojević 1996)	jezični element kojime se obilježava STANDARD
PARAMETER	PARAMETAR (Marković 2010) tertium comparationis; gradualna jedinica; obilježje (Vukojević 1996)	predikat temeljem kojeg se uspoređuju USPOREDITELJ i STANDARD / »zajedničko obilježje za oba pojma koji se uspoređuju« (Vukojević 1996)
DEGREE ili PARAMETER MARKER	P-MARKER (F.J.) Obilježivač stupnja; obilježivač nejednakost (Vukojević 1996)	jezični element kojim se uvodi ili obilježava PARAMETAR

Tablica 3 Tipološke kategorije za raščlambu i usporedbu poredbenih konstrukcija. U lijevom stupcu navodimo engleske nazive koje koristi Tries (2018:2); u srednjem stupcu navodimo ekvivalentne nazive u hrvatskom jeziku koje smo pronašli u Marković 2010 i Vukojević 1996 te predlažemo svoje, a velikim slovima navodimo nazive koje ćemo koristiti; u desnom stupcu dajemo kratak opis funkcije koju kategorija ima u odnosu na ostale sastavnice.

U tablici 3 navodimo tipološke kategorije za uspoređivanje poredbenih konstrukcija koje preuzimamo od Tries (2018: 2)¹⁶. Važno je napomenuti da su spomenute kategorije tipološki konstrukti (engl. *comparative concepts*) – proizvoljne kategorije koje formuliraju istraživači u svrhu usporedbe jezika te izvođenja korisnih jezičnih generalizacija, koje ne moraju odgovarati deskriptivnim kategorijama koje postoje u nekom jeziku, nisu univerzalne i ne moraju odražavati psihološku stvarnost (Polančec 2020: 67). S druge strane, postoje i takvi tipološki konstrukti koji su u velikoj mjeri nalik deskriptivnim kategorijama (engl. *portable comparative concepts*, v. Polančec 2020: 226) i barem se neke od navedenih kategorija iz tablice 3 čine kao mogući kandidati takvih konstrukata (STANDARD i PARAMETAR). Navedene kategorije se odlično mogu primijeniti u glosiranju sastavnica komparativne konstrukcije s prijedlogom *od*:

¹⁶ Tries daje i pregled alternativnih naziva koji se susreću u tipološkoj literaturi o poredbenim konstrukcijama.

(39) Vlak je sporiji od aviona. (Naš primjer)

Vlak	je		sporiji		od	aviona.
			spor-	-ij-	-i	
Train.sg.NOM	be.3.sg.PRES		slow	.COMP	.sg.masc.NOM	from airplane.sg.GEN
USPOREDITELJ		PARAMETAR	P-MARKER		S-MARKER	STANDARD

The train is slower than the airplane. / Trains are slower than airplanes.

Te kategorije se mogu primijeniti i na druge vrste poredbenih konstrukcija (uključujući konstrukcije za usporedbu po jednakosti) ali ne uvijek dosljedno ili bez ostatka. Primjerice, prema Tries (2018: 2), u mnogim jezicima svijeta, u konstrukcijama ekvivalentnima našem primjeru (40) (engl. *exceed comparatives*), P-MARKER i S-MARKER objedinjeni su na samom glagolu koji ima značenje ‘nadmašiti’. U ekvivalentnoj konstrukciji u hrvatskom jeziku s glagolom *nadmašiti* PARAMETAR se najčešće iskazuje instrumentalom (ili prijedložno-padežnim izrazom *po+lokativ*) koji možemo smatrati P-MARKEROM dok padež glagolskog objekta, akuzativ, možemo smatrati S-MARKEROM, kao u primjeru (40):

(40) Zadar veličinom nadmašuje Osijek.

(iz *Predikatna i vanjska posvojnost u hrvatskome jeziku* Branka Kune, str 151.)

Zadar	veličinom		nadmašuje		Osijek
Zadar.NOM	size	.INST	exceed.3.sg.PRES		Osijek .ACC
USPOREDITELJ	PARAMETAR	P-MARKER		STANDARD	S-MARKER

Zadar exceeds Osijek in size.

Nadalje, modelu nedostaje kategorija za specificiranje odnosa jednakosti ili nejednakosti, odnosno ekvativnosti, superiornosti ili inferiornosti¹⁷ - STUPANJ. U primjeru (40) glagolom *nadmašiti* iskazuje se odnos superiornosti, ali bi se nekim drugim predikatnim izrazom u istom sintaktičkom obrascu mogli izraziti i drugi spomenuti odnosi, kao u primjeru (41):

(41) Zadarska županija možda malo kaska po broju stabala, ali po kvaliteti je zasigurno uz bok Istarskoj, ali i ostalim županijama.

¹⁷ Nazive *superiornost* i *inferiornost* za tipove konstrukcija usporedbe po nejednakosti preuzimamo iz Marković 2010 (216, fusnota 457).

U navedenom primjeru imamo dvije usporedbe. Izriče se nejednakost, točnije inferiornost (*kaskati (za <kime, čime>)*) USPOREDITELJA (*Zadarska županija*) u odnosu na STANDARD (*Istarsku i ostale županije*) s obzirom na jedan PARAMETAR (*broj stabala*) te jednakost (*biti uz bok <komu, čemu>*) USPOREDITELJA i STANDARDA s obzirom na drugi PARAMETAR (*kvaliteta*). Parametri su kodirani istim prijedložno-padežnim izrazom ([*po NP_{lokativ}*]) dok su poredbeni odnosi iskazani glavama predikata. Kao što se može vidjeti iz primjera (39), komparativ istovremeno iskazuje PARAMETAR usporedbe (u slučaju pravilnih komparativa zahvaljujući leksičkoj osnovi) i P-MARKER koji iskazuje odnos nejednakosti između USPOREDITELJA i STANDARDA, i to tipično odnos superiornosti USPOREDITELJA nad STANDARDOM (STUPANJ).

Modelu nedostaje još jedna kategorija za opis tipičnih elemenata poredbenih konstrukcija. Naime, komparativne pridjeve i priloge u hrvatskom jeziku često modificiraju priložni modifikatori koji “kvantificiraju razliku između uspoređenih veličina” (Vukojević 1996: 138-9). Značajan je podatak da se u jezicima u kojima se ograničeni broj pridjeva može modificirati količinskim izrazom (npr. japanski, španjolski, ruski (Schwarzschild 2005: 211) ali i engleski (Fillmore 2008: 64) te hrvatski) pridjevi u poredbenoj konstrukciji nejednakosti uvijek mogu biti modificirani nekim količinskim izrazom. Primjerice, količinskim izrazima ne možemo modificirati hrvatski pridjev *bogat* u pozitivnom ili superlativnom obliku, već samo u komparativnom (npr. ne može se biti “sto kuna bogat,” ali se može biti “sto kuna bogatiji”), što ukazuje na strukturalnu važnost RAZLIKE kao sastavnice konstrukcija za usporedbu po nejednakosti. Ta se strukturalna važnost još jasnije vidi u japanskom. U japanskom jeziku komparativ ne postoji kao morfološka (sintetička) kategorija pridjeva, već se komparativno tj. poredbeno tumačenje pridjevu nameće konstrukcijama koje uvode STANDARD, i jedino je u tim konstrukcijama moguća modifikacija pridjeva količinskim izrazima. Međutim, pridjev modificiran količinskim izrazom pojavljuje se i izvan konstrukcija koje uvode STANDARD, i tada zadržava poredbeno značenje, pa se količinski izraz kojim se iskazuje RAZLIKA može smatrati i okidačem poredbene interpretacije (Sawada & Grano 2011: 193-194).

Koristeći se navedenim značenjskim kategorijama, o značenju komparativa možemo reći da izriče PARAMETAR kojim se iskazuje STUPANJ nejednakosti (tipično superiornost) između USPOREDITELJA i STANDARDA, pri čemu se taj stupanj može specificirati, odnosno može se kvantificirati RAZLIKA između sudionika usporedbe. Te značenjske kategorije nisu nužno vezane za specifičnu konstrukciju s komparativima, već karakteriziraju značenje

komparativa kao gramatičke strukture i njegovu tipičnu uporabu. Primjerice, komparativni pridjevi i prilozi mogu biti kvantificirani količinskim izrazom za RAZLIKU u prijedložnoj konstrukciji (42), vezničkoj konstrukciji (43) ili u samostalnoj uporabi (44):

- (42) Aktualni europski prvaci imaju točno 300 bodova više od drugoplasirane Njemačke, [...]
- (43) [...] zadovoljna sam s vrtićem, tetama koje sve u svojim grupama imaju bar 5 - 6 - 7 djece više nego je dozvoljeno.
- (44) [...] nakon trećeg upisnog roka koji je završen u četvrtak, u Prvu privatnu gimnaziju u Karlovcu upisao se samo jedan učenik više.

Navedene kategorije bit će nam korisne u opisivanju tipične poredbene funkcije komparativa te konstrukcija s komparativima i razlika između njih, koje će nam poslužiti za opis funkcija priloga *više*.

4.4. Konstrukcije s komparativima i korpusna analiza

Kao visoko gramatikalizirana jezična struktura, komparativ je sastavnica brojnih konstrukcija koje mogu imati vlastite podkonstrukcije. U radu se ograničavamo na one konstrukcije koje smo imali u uzorku, zanemarujući druge potencijalne konstrukcije s komparativom, poput superlativne konstrukcije $[[X]_{\text{pozitiv}}] [da [X]_{\text{komparativ}} ne V]$, koja omogućuje iskaze kao što je “ponijelo nas dobro društvo i predivna Bilogora, zelena da zelenija ne može biti” (HrWaC), koju isključujemo zato što se ne pojavljuje u našoj građi. Konstrukcije koje ćemo ovdje nastojati opisati mogu imati funkciju koja je više ili manje udaljena od tipične, poredbene funkcije komparativa. Primjerice, u prijedložnoj i vezničkoj konstrukciji komparativni pridjevi i prilozi imaju tipičnu, poredbenu funkciju (npr. *Zimi su dani kraći nego ljeti*), dok je u konstrukciji s česticom *sve* ta poredbena funkcija sekundarna, motivirajući gradacijsku funkciju cijele konstrukcije (npr. *Dani su sve kraći i kraći.*). U tom smislu, tim konstrukcijama pristupamo kao elementima kojima se elaborira zrakasta struktura gramatičke kategorije komparativa. Riječ je o sljedećim konstrukcijama:

- I. Prijedložna konstrukcija $[[X]_{\text{komparativ}} [od NP_{\text{genitiv}}]]$
- II. Veznička konstrukcija $[[X]_{\text{komparativ}} [nego [Y]]]$
- III. Korelativna konstrukcija $[[što [X]_{\text{komparativ}}] [to [Y]_{\text{komparativ}}]]$
- IV. Gradacijska konstrukcija $[sve [X]_{\text{komparativ}} (i [X]_{\text{komparativ}})]$
- V. Superlativizacijska konstrukcija $[[što [X]_{\text{komparativ}}]$

Neke od konstrukcija s komparativima mogu se smatrati potkonstrukcijama drugih, općenitijih konstrukcija u hrvatskom jeziku. Prije nego što prijedemo na opis navedenih konstrukcija, njihove međuodnose i ulogu koju prilog *više* u njima ima, osvrnut ćemo na jednu konstrukciju koju možemo smatrati funkcionalnim sinonimom sintetičkog komparativa – opisni (perifrastični, analitički) komparativ.

4.4.1. Konstrukcija opisnog komparativa i kontrastni paralelizam

Opisni komparativ se rijeđe spominje u gramatikama i jezikoslovnoj literaturi o hrvatskom jeziku (Pacel 1865: 24, Mažuranić 1869: 55, Raguž 1997: 95, Kunzmann-Müller 2018: 124, Marković 2012: 299-301). Tipično se nazivom *opisna komparacija* misli na tvorbu opisnih komparativa svezom određenih komparativnih priloga te pozitivnog oblika pridjeva (ili priloga). Konstrukciju opisnog komparativa možemo prikazati na sljedeći način: $[[X]_{Adv+komparativ} [Y]_{Adj/Adv}]$. Ta shema pokriva dvije podvrste opisnog komparativa – komparativ za stupnjevanje prema superiornosti i komparativ za stupnjevanje prema inferiornosti.¹⁸ Najčešće se naziv *opisni komparativ* odnosi na podvrstu konstrukcije kojom se pridjevi i prilozi stupnjuju prema superiornosti. Dok pridjevi koji imaju sintetičke komparativne oblike mogu imati (ali u stvarnoj uporabi nemaju nužno) i analitičke komparativne oblike (usp. *dosadniji* i *više dosadan*), određeni broj pridjeva u hrvatskom jeziku jedino može imati analitički komparativni oblik, “bilo zbog participskog oblika bilo zbog toga što je pridjev nepromjenljiv” (Marković 2012: 300), što je slučaj s pridjevima *iscrpljujući*, *nalik* i brojnim pridjevskim posuđenicama poput *passé* i *fer*. U tradicionalnom gramatičkom opisu opisno stupnjevanje prema superiornosti ima isto značenje i funkciju (iskazivanje PARAMETRA i STUPNJA pri usporedbi) kao sintetički komparativ.

Ova vrsta konstrukcije opisnog komparativa u hrvatskom jeziku dobar je primjer toga kako se gramatička struktura i leksičke jedinice međusobno određuju. Iako se i drugi komparativni prilozi mogu pronaći na mjestu komparativne sastavnice te konstrukcije, uglavnom s glagolskim pridjevima trpnim (npr. s priložima *jače* (u *jače izražen*) ili *bolje* (u *bolje prodavan*)), ili, iz dijakronijske i dijalektološke perspektive, s priložima *veće* i *bolje* (Skok 1973: 571; Skok 1971: 187)), u sinkroniji opisni komparativ za stupnjevanje prema superiornosti pokazuje snažan afinitet za prilog *više*. Radi se stoga o još jednoj funkciji priloga *više*, koja je vezana za specifičan sintaktički obrazac, ($[[X]_{Adv+komparativ} [Y]_{Adj/Adv}]$), koji ne odražava tipična ili očekivana kombinatorička obilježja priloga *više*. Neki su jezikoslovci prilog *više* u toj funkciji skloni reklasificirati kao česticu (Marković 2012: 299).

¹⁸ Nazive *superiornost* i *inferiornost* za opis funkcija opisnog komparativa preuzimamo iz Marković 2010 (56).

Funkcionalizacija priloga *više* u ovom je slučaju višestruko motivirana: tipičnim značenjem priloga *više* i općenitim značenjem gramatičke kategorije *komparativa*. Kako napominje Lakoff (1987: 493), pojmovne kategorije, značenja leksičkih jedinica i konstrukcije mogu biti višestruko motivirane. Zajednički nazivnik koji povezuje konstrukciju opisnog komparativa za stupnjevanje prema superiornosti i tipično značenje priloga *više* je obilježje SKALARNOSTI. Nouwen (2016) napominje da ono što omogućuje iskazivanje količine jezičnim strukturama koje se odnose na prostornu domenu i specifično na VISINU (vertikalnu dimenziju prostora) jesu zajednička skalarna obilježja KOLIČINE i VISINE. Ako uzmemo u obzir da je SKALARNOST (STUPANJ) bitna sastavnica značenja komparativa kao gramatičke strukture, da je tipično količinsko značenje priloga *više* samo već motivirano skalarnošću KOLIČINE i VISINE, i da je k tome značenje količine visoko gramatikalizirano, činjenica da je upravo taj prilog tipična sastavnica opisnog komparativa za iskazivanje superiornosti “ima smisla.” Dok se sintetičkim i opisnim komparativom iskazuje stupnjevanje prema superiornosti, jedino se opisnim komparativom može iskazati stupnjevanje prema inferiornosti (npr. *manje simpatičan*). Kao i kod stupnjevanja prema superiornosti, kod stupnjevanja prema inferiornosti konstrukcija opisnog komparativa iskazuje PARAMETAR, ali, za razliku od opisne konstrukcije s prilogom *više*, konstrukcija opisnog komparativa s prilogom *manje* iskazuje manji, odnosno niži STUPANJ. Ovdje se radi o posebnoj konstrukciji koje je značenje suprotno tipičnom značenju sintetičkog i opisnog komparativa. Ta je konstrukcija obilježena: u jezicima koji imaju afiksalne komparative njima se uvijek iskazuje superiornost (Modina 2021: 198) a u tipološkoj perspektivi stupnjevanje prema inferiornosti pomoću afikasa je iznimno rijetko. Dakle, konstrukcija opisnog komparativa temelji se na opreci između priloga *više* i priloga *manje*. Antonimijski odnos to dvoje komparativnih priloga također upućuje na važnost koju količinsko značenje ima u motiviranju ove funkcije priloga *više* – antonim priloga *više* u prostornom je značenju komparativni prilog *niže*, dok mu je u količinskom značenju antonim prilog *manje*.

Opisni komparativ za stupnjevanje prema superiornosti u našem je uzorku bio rijedak, pojavljujući se u svega 1, 45 % primjera:

(45) [...] ali meni je više žao onog poraza u Vinkovcima, nego ovoga Kupa [...]

(46) [...] imati dijete kao tinejdžerka može biti problematično, «rizici od okončanja trudnoće su, čini se, više izraženi» [...]

Budući da prilog *žao* i pridjev *izražen* također poznaju sintetičke komparativne oblike, *žalije* i *izraženiji*, primjeri (45) i (46) pokazuju kako je konstrukcija opisnog komparativa doista

funkcionalnim ekvivalentnom sintetičkog oblika. Zašto je u tim primjerima odabran opisni komparativ nauštrb sintetičkog, koji jezična norma preporuča, zanimljivo je pitanje koje izlazi iz okvira ovog rada. Znamo da određene konstrukcije mogu preferirati, ili obavezno tražiti opisni komparativ, usprkos jezičnoj normi i uzusu. To je slučaj s konstrukcijom kontrastnog paralelizma koju spominje Težak (1992: 193):

Je li publicist mogao izbjeći opisni komparativ u s[lj]edećem primjeru? »Kakvi su oni sada? Manje luckasti, više pošteniji?« Mogao je napisati: »Kakvi su oni sada? Manje luckasti, pošteniji?« Smisao se ne bi nimalo promijenio ni zamutio. Ali bismo imali i ritam neusklađeniji, i kontrastni paralelizam (manje luckast — više pošten) prigušeniji, neistaknutiji, izražajno bljeđi.

[...]

Prednost ima opisni komparativ u izričajima gdje se pojavljuje kontrastni paralelizam (*manje* — *više*): *Koliko manje hrabar — toliko više glasan.*

U potonjem Težakovom primjeru opisni komparativ za stupnjevanje prema inferiornosti (*manje hrabar*), koji se sintetičkim komparativom ne može iskazati, obvezuje opisni komparativni oblik superiornosti pridjeva *glasan*, koji se može iskazati sintetički (*glasniji*). Konstrukcija kontrastnog paralelizma s priložima *manje* i *više* postoji neovisno o opisnom komparativu, i pojavljuje se u našem uzorku u 21 primjeru. Slaže se s korelativnom (49), gradacijskom (50) i superlativizacijskom (51) komparativnom konstrukcijom, ali ne i prijedložnom i vezničkom:

- (47) Manje se bavi glupostima, izmišljanjem, a više uči pa će biti sve bolje [...]
- (48) Više antitijela znači manje prehlada i infekcija [...]
- (49) [...] moram priznati što više gledam, slušam i čitam da manje razumijem [...]
- (50) A čujem da ti je djevojka veoma nalik meni, da ti sve manje ličiš čovjeku, a sve više sjeni...
- (51) Želim vam ugodan vikend; da ga što manje provedete za svojim radnim stolom, a što više u prirodi: -)

Kontrastni se paralelizam ne iskazuje uvijek priložima *manje* i *više*; za konstrukciju je bitna značenjska suprotnost dva predikata ili elementa predikata. Tako u primjeru (47) imamo obavezan opisni komparativ, iako nemamo paralelizam oblika *manje* i *više*:

- (52) Da li je zabavna ili nije? Da li je više ozbiljna ili više neformalna? Da li joj se može vjerovati? Ne zaboravite da osobnost vaše tvrtke [...]
- (52) a. ?Da li je zabavna ili nije? Da li je ozbiljnija ili neformalnija? Da li joj [...]

Razlog tomu je to što konstrukcija kontrastnog paralelizma podrazumijeva obrnutu proporcionalnost paralelnih predikata, što znači da u primjeru (52) biti *više ozbiljan* podrazumijeva biti *manje neformalan*, i obrnuto, zbog čega nisu potrebni antonimni komparativi *manje* i *više*. Parafrazom u (52 a.) htjeli smo pokazati kako se kontrast između pridjeva *ozbiljan* i *neformalan* gubi zamjenom opisnog komparativa sintetičkim.

Nije svako supojavljivanje priloga *manje* i *više* primjer konstrukcije kontrastnog paralelizma, što pokazuju priložni izrazi *ni manje ni više / ni više ni manje (nego)* te *manje-više/više-manje* (i *više ili manje*) koji nemaju funkciju uspostavljanja kontrastnog paralelizma. Izraz *ni više ni manje (nego)* (uključujući inačice) višerječna je leksička jedinica kojom se što precizira i ističe posebnost čega. Primjetimo kako se u primjeru (53) slaganjem negacije i vezničke konstrukcije iskazuje jednakost (negiranjem nejednakosti), dok u primjeru (54) značenje i funkcija izraza *ni više ni manje (nego)* nije kompozicionalna, već idiomatična:

(53) Uvažili su preporuke i naručili lokalne specijalitete. Nisu potrošili ni više ni manje nego drugi, a isticali su se po ljubaznosti.

(54) [...] valja izdvojiti da je muziku za Planet Terror prvotno trebao skladati ni više ni manje nego legendarni horror redatelj i skladatelj John Carpenter [...]

Izraz *manje-više* (uključujući inačice) ima aproksimativno značenje koje bismo mogli razumjeti kao neutralizaciju kontrastnog paralelizma. Dok konstrukcija kontrastnog paralelizma podrazumijeva obrnutu proporcionalnost predikatnih elemenata iz koje proizlazi kontrast, u izrazu *manje-više* kontrast je minimalan; podrazumijeva se neka varijacija stupnja predikata na koji se izraz odnosi, ali se ona razumijeva kao zanemariva:

(55) Unatoč tome što svi udišemo više ili manje isti zrak, nismo dovoljno svjesni da smo mi ljudi glavni krivci za onečišćenje [...]

(56) Gotovo je manje više svima jasno.

Opisavši konstrukciju opisnog komparativa, koja se najviše približava tipičnom značenju i funkcijama gramatičke kategorije komparativa, možemo prijeći na opis tipične uporabe komparativa, sintetičkog ili opisnog, izvan i u sklopu tipičnih komparativnih konstrukcija – prijedložne i vezničke.

4.4.2. Tipična funkcija komparativa i tipične konstrukcije

Konstrukcije koje smo ranije spominjali u radu, konstrukcija s prijedlogom *od* (dalje: prijedložna komparativna konstrukcija) i komparativom te konstrukcija s veznikom *nego* i komparativom (dalje: veznička komparativna konstrukcija), vrlo su bliske tipičnom značenju komparativa zato što su to konvencionalni sintaktički obrasci za iskazivanje STANDARDA, koji je neizostavna sastavnica usporedbe koja motivira značenje komparativa kao gramatičke strukture. To međutim ne znači da su te konstrukcije jedini način za iskazivanje STANDARDA. Naime, STANDARD usporedbe se može, i to često, na drugačije načine kodirati u diskursu. Uzmimo na primjer sljedeći iskaz:

- (57) [...] dosta prijatelja medicinara, i malo uspoređujem bilješke (ja sam na fer-u). Oni imaju više štreberskog gradiva, ali više rokova i uče samo jedan po jedan predmet pa pišu ispit iz istog. Fer ima [...]

Govorniku hrvatskog jezika jasno je što se s čime uspoređuje, tj. što je u gornjem primjeru USPOREDITELJ (studenti medicine) a što STANDARD (studenti FER-a), iako STANDARD nije kodiran jednom od tipičnih konstrukcija za njegovo iskazivanje, kojima bismo uspješno mogli parafrazirati primjer:

- (57) a. Studenti medicine imaju više štreberskog gradiva ali i više rokova od studenata FER-a.
b. Studenti medicine imaju više štreberskog gradiva ali i više rokova nego studenti FER-a.

Ovo je važno za preciziranje tipične funkcije prijedložne i vezničke komparativne konstrukcije – njima se uvodi STANDARD kada nije poznat iz jezičnog kontesta. Time također želimo ukazati na jedan važan aspekt funkcije komparativa uporabljenog samostalno – upućivanje govornika na inferiranje STANDARDA iz jezičnog konteksta. Komparativi su *relacijski profili* s nekoliko sudionika; njima se specificira odnos lika prvog plana (trajektora) s obzirom na neki pozadinski element (orijentir) (prijedlozi su tipičan primjer relacijskih profila, npr. *Metla iza vrata*). Komparativni se odnos može profilirati na nekoliko načina; drugim relacijskim profilima (prijedložnom i vezničkom konstrukcijom) ili *usidrenjem*. *Usidrenje* je pojam kojim Langacker (2012: 45) podrazumijeva “uputu kako tumačiti neku propoziciju s obzirom na određenu domenu znanja ili određeni aspekt opisane situacije. [Sidro] tako “uokviruje” propoziciju i služi kao početna točka za predstavljanje ili

razumijevanje situacije.”¹⁹ Postoji nekoliko vrsta usidrenja; na diskurzivnoj razini, *konkretno* usidrenje (Langacker 2015: 208) podrazumijeva antepozicioniranost sidra u odnosu na elemente koje kontekstualizira u govornom lancu, unutar obavijesne strukture jedne rečenice ili unutar teksta (ibid., 209), kada rezultira anaforom, kao u primjeru (58):

- (58) Za vožnju do Marije Bistrice svakako preporučam onu cestu preko Laza. Friško je sređena i super je, kratka i slatka. Nju sam detaljnije obradio biciklom u postu “Moje Alpe”. (putopisi.blog)

Usidrenjem antepozicioniranošću možemo objasniti kako se inferiraju USPOREDITELJ i STANDARD, studenti medicine i studenti FER-a, u primjeru (57). Postoji i *apstraktno* usidrenje, kada određena pojmovna pojavnost ima “konceptualni prioritet” koji je osnovom razumijevanja jezičnog izraza. Zahvaljujući njegovom tipičnom značenju koje se odnosi na usporedbu USPOREDITELJA i STANDARDA, prisutnost komparativa u jezičnom izrazu obvezuje govornike da inferiraju STANDARD na koji se komparativni pridjev ili prilog odnosi, iako STANDARD ne prethodi komparativu:

- (59) Možda bi više ljudi dolazilo na Medvednicu kada bi to bio vidikovac, zaključio je Matić.

U primjeru (59) STANDARD nije konvencionalno izražen, ali je dokučiv zahvaljujući drugim jezičnim sredstvima koje na nj upućuju, u ovom slučaju pogodbenoj rečenici koju uvodi veznik *kada*. Izraz se i dalje može uspješno parafrazirati konstrukcijom za iskazivanje standarda:

- (59) a. Možda bi više ljudi dolazilo na Medvednicu kada bi to bio vidikovac nego što dolazi danas (kada to nije).

Takva uporaba odraz je složene uloge komparativa kao gramatičke strukture u kognitivnom sustavu: “slobodna” uporaba (bez konstrukcija za uvođenje STANDARDA) okidač je za “pronalazak” STANDARDA. Budući da se njima uvodi STANDARD, prijedložna i veznička konstrukcija bliže su tipičnoj funkciji komparativa negoli korelativna, gradacijska ili superlativizacijska konstrukcija. O prijedložnoj i vezničkoj konstrukciji više će biti riječi u razdjelima §4.4.2.ii. i §4.4.2.iii.

Različitost načina kojima se može iskazati STANDARD usporedbe komparativima omogućuje slaganje s drugim konstrukcijama kojih nije tipična sastavnica. Primjerice, usidrenje omogućuje komparativima da funkcioniraju kao “sredstva međutekstne veze” (Silić

---

¹⁹ “An anchor is an instruction to interpret a proposition with respect to a particular domain of knowledge or a certain aspect of the situation described. Thus it “frames” the proposition and serves as initial point of access for presenting or apprehending the situation.”

2006: 207). Krsnik (2021: 243) zaključuje da su rezultativna stanja u hrvatskoj rezultativnoj konstrukciji s predikatnim instrumentalom “nerijetko iskazana pridjevom u komparativnom obliku”, pri čemu se

standard komparacije (v. Marković 2012: 297) izražen prijedlogom od s genitivom ili pak veznikom nego **prešutno** [...] **pretpostavlja**²⁰ kao zatečeno stanje referenta objekta u odnosu na koje se rezultativom u komparativu izražava parametar komparacije, a podrazumijeva rezultativno stanje referenta objekta. (ibid., 236-7).

Prilog *više* se kao samostojeći komparativni prilog pojavljuje često, u 396 primjera, odnosno 19,8 % uzorka:

- (60) "Partili" su mnogi dragi ljudi, koje smo prepoznavali kao "građane", vješti trgovci, obrtnici, umjetnici iz ove ili one ulice, butige, kafane, sad je sve to nešto posve druge, lošije, žalosnije ili mi se sve to činilo u to subotnje poslijepodne. Padne mi i to napamet, u to subotnje poslijepodne, kako smo više držali do naše čeljadi i više se međusobno cijenili, s razlogom [...]
- (61) Nitko ne tvrdi da je Xbox 360 hardverski moćniji, dapače, sigurno je da PS3 ima više neiskorištenog potencijala.

Među navedenim primjerima možemo izdvojiti posebnu konstrukciju s količinskim standardom koji prethodi komparativu [[X]_{Količina} *ili* [Y]_{Komparativ}] kojom se iskazuje minimalna količina čega, tj. prag nekog raspona količina:

- (62) Za duži period zamrzavanja treba koristi zamrzivače koji mogu održavati temperaturu pri -18 C ili niže.

U toj bi se konstrukciji morali moći pojaviti svi komparativi koji mogu imati količinski STANDARD, kao što to može komparativni prilog *niže* u primjeru (62). Prilog *više* se u toj konstrukciji pojavljuje 2,5 %, odnosno u 50 primjera, ponekad s veznikom *i* umjesto veznika *ili*:

- (63) Pozitivan sukob postoji kad 2 ili više sudova drže da su nadležni u istom predmetu, dok negativan sukob postoji [...]
- (64) Dobio sam upola manju plaću od dogovorene, a radim 15, nekada i više sati dnevno.

Specifični odnos STANDARDA i USPOREDITELJA u tim slučajevima koordinacije očuvan je i pri koordinaciji brojevnih prefiksoida i prefiksoida *više*-:

- (65) Osim što se, u poslovnom smislu, više cijene dvo- ili višejezični zaposlenici, [...]
(novilist.hr)

---

²⁰ Masno otisnuta slova su naša.

U primjeru (65) redosljed koordiniranih prefiksoida nije promjenjiv (primjetimo da bi izraz *Više se cijene više- ili dvojezični zaposlenici* bio upitne smislenost) dok to najčešće nije slučaj kod koordinacije drugih prefiksoida (npr. u izrazu *Neplodnost i loš ishod trudnoće puno su češći ako je štitnjača hipo- ili hiperaktivna* (HrWaC) redosljed prefiksoida *hipo-* i *hiper-* može se obrnuti bez posljedica na smislenost izraza). Činjenica da isti obrazac može uvjetovati distribuciju priloga *više* i prefiksoida *više-* zorno pokazuje da konstrukcije mogu djelomično “neutralizirati” morfosintaktičke razlike različitih leksičkih jedinica, tj. heterosemnih odraza nekog oblika.

U razdjelu 4.3. naveli smo da je uz STANDARD bitna značenjska sastavnica tipične uporabe komparativa i RAZLIKA. Ona se može iskazati različitim jezičnim jedinicama (npr. brojevima i drugim količinskim priložima ili prijedložno-padežnim izrazom [*za NP_{akuzativ}*]) te se pojavljuje s komparativom uporabljenim samostalno (66, 67) ili u prijedložnoj (68) i vezničkoj (69) konstrukciji, ali ne i u korelativnoj, gradacijskoj ili superlativizacijskoj konstrukciji:

- (66) Kad bi pravda bila zadovoljena, kad bi taj ubojica bio uhićen, ne bismo vratili sina, ali bismo imali bar malo više mira.
- (67) Slično je i za napajanje, uzeo sam kvalitetnije i platio nešto više , ali sam siguran da [...]
- (68) Minutaža i cijena oglašavanja na televiziji pokazuje da tzv. nezavisni kandidati imaju puno više novca od kandidata velikih stranaka [...]
- (69) Dinamo je dobio 1000 puta više nego što je uložio [...]

Dok je u većini primjera iskazivanje RAZLIKE fakultativno, postoje takvi primjeri (njih barem 70, tj. 3,5 %) u kojima je RAZLIKA obavijesno istaknuti element. Morfosintaktički je zanimljivo da je u tim primjerima jezični izraz kojim se iskazuje RAZLIKA glava sintagme kojom upravlja koji nadređeni element predikata:

- (70) U tijeku je 87. minuta, Ukrajinci koriste igrača više i umješno čuvaju loptu.
- (71) [...] bija san tad još " mali od kužine ", ali su mi usvojili sugestiju o oktavi više.

Isticanje RAZLIKE mogli bismo stoga smatrati jednom vrstom konstrukcije s komparativom (formalnim idiomom) koja je predložkom frazemā (supstantivnih leksički popunjenih idioma) *tražiti kartu više, tražiti postelju više, ići korak dalje, biti za jedno iskustvo bogatiji* i dr.

Naposljetku, postoji jedna potkonstrukcija s komparativom bliska tipičnoj poredbenoj funkciji komparativa – konstrukcija komparativa s intenzifikacijskom česticom *još* [*još* [X]_{komparativ}]. Tom se konstrukcijom komparativni odnos između USPOREDITELJA i

STANDARDA profilira na specifičan način; implicira se da STANDARD posjeduje neko svojstvo (PARAMETAR usporedbe) u određenoj, povećoj mjeri, koju mjera u kojoj ga USPOREDITELJ posjeduje nadmašuje. Pokažimo to na primjerima:

- (72) Imao sam malo novaca, a sada ga imam više. (Naš primjer)
- (73) Imao sam puno novaca, a sada ga imam još više. (Naš primjer)
- (74) *Imao sam malo novaca, a sada ga imam još više. (Naš primjer)

Primjer (74) je besmislen je zato što krši spomenuti značenjski uvjet, pripisujući STANDARDU nedovoljno veliku mjeru uspoređenog svojstva (količina novca), iskazanu prilogom *malo*. Primjer (73) je uspješno oblikovan zato što ispunjava značenjski uvjet prilogom *puno*, kao što je uspješno oblikovan i primjer (72), u kojemu je komparativ uporabljen bez intenzifikatora *još*, zato što se njime ne pretpostavlja mjera u kojoj STANDARD posjeduje uspoređeno svojstvo. Komparativ modificiran intenzifikatorom *još* može se pojaviti samostalno ili u prijedložnoj (75) i vezničkoj konstrukciji, ali ne i u korelativnoj, gradacijskoj ili superlativizacijskoj konstrukciji:

- (75)[...] ovakvo nešto nikada nisam doživio, niti vidio na TV. - u. Ovo je bilo još uzbudljivije od onog finala ABA lige kada je Partizan dobio Cibona.

U 62 primjera (3,1 %) u kojima se prilog *više* u našem uzorku pojavljuje s intenzifikatorom *još*, pojavljuje se samostalno. Posebnim oprimjerenjem ove konstrukcije možemo smatrati sintagmu *a još više*, koja se ponaša kao složeni veznik:

- (76) Govori tomu u prilog tih sedam izgubljenih glasova, a još više iznenadno promijenjeno raspoloženje na licu mjesta skupine " sigurnih " Markovićevih oponenata

Ovom smo raspravom o tipičnoj funkciji samostalno uporabljenih komparativnih pridjeva i priloga nastojali što sažetije i jasnije pokazati koju ulogu komparativi imaju u gradbi značenja i tumačenju jezičnih izraza kada se ne pojavljuju u jednoj od uobičajenih konstrukcija s komparativom. To smo smatrali važnim jer je takva uporaba priloga *više* jedna od najčešćih te predstavlja petinu uzorka. Usto, razumijevanje samostalne uporabe komparativa omogućuje nam da jasno odredimo na koji se način funkcije uobičajenih konstrukcija s komparativima razlikuju od tipične poredbene funkcije i tipičnih konstrukcija. Prije nego što prijedemo na opis tih funkcija i konstrukcija, osvrnut ćemo se na neporedbenu uporabu priloga *više*.

4.4.2.i. Prilog više kao neporedbeni količinski prilog

Prilog *više* kao količinski prilog može imati poredbenu funkciju ili “neporedbenu” funkciju (npr. *Autor sam više zbirki pjesama*) u kojoj ima značenje slično količinskim prilogima *nekoliko* ili *puno*. Takva je uporaba neporedbena u smislu da se prilog *više* ne odnosi na kakav STANDARD koji možemo prepoznati ili dokučiti iz jezičnog konteksta, ali možemo smatrati da je motivirana poredbenim značenjem komparativa. STANDARD neporedbene uporabe implicitan je, kao što je implicitan i kod pozitivnih oblika kvalitativnih pridjeva i priloga. Funkcionalizacija priloga *više* ogleda se u gubitku tipične poredbene funkcije i prelasku priloga *više* iz kategorije komparativnog količinskog priloga u kategoriju pozitivnog količinskog priloga. Primjera takve uporabe u našem uzorku ima 155 (7,75 %). Postoje dvije morfosintaktičke posebnosti ove funkcije priloga *više*:

1) U tim je primjerima modificirani imenski izraz uvijek brojiv, dok u poredbenoj funkciji imenski izrazi mogu biti nebrojivi. Stoga, primjerice, zbirne imenice ne mogu biti neporedbeno modificirane prilogom *više* (npr. *više novaca* ima samo poredbeno tumačenje). Brojivost imenskog izraza semantički ograničuje pojmove kojih prilog *više* može iskazati količinu. U našem uzorku ti pojmovi najčešće pripadaju kategoriji ŽIVIH BIĆA (otprilike 30 %), VREMENSKIM KATEGORIJA (otprilike 20 %) a relativno često i kategoriji MJESTA:

- (77) Znam više ljudi koji kupuju samo jedan " brand " običnog, netrajnog mlijeka.
- (78) Program revitalizacije crljenka provodi se već više godina.
- (79) [...] tako da više neće biti moguće da se jedan pacijent naruči u više bolnica za isti pregled.

2) Za tu je funkciju priloga *više* karakteristična odsutnost količinskog izraza za RAZLIKU koja se stoga može smatrati razlikovnom (usp. *Bio sam na puno više koncerata* (obavezno poredbeno tumačenje) i *Bio sam na više koncerata* (moguće poredbeno i neporedbeno tumačenje)).

4.4.2.ii. Prijedložna konstrukcija [[X]_{komparativ} [od NP]_{genitiv}]

Prijedložna komparativna konstrukcija se u gramatikama navodi kao jedno od značenja genitiva s prijedlogom *od* (Silić-Pranjeković 2005: 204; Belaj i Tanacković Faletar, 2014: 314-315) pa ju stoga možemo smatrati potkonstrukcijom prijedložne konstrukcije s prijedlogom *od*. Belaj i Tanacković Faletar (2014: 309) ishodišnom shemom svih genitivnih značenja smatraju shemu (prostornog) *ishodišta*: “genitivom s prijedlogom *od* u scenarijima kretanja označava se prototipni koncept prostornoga udaljavanja trajektora od orijentira, na kojemu je uspostavljena i sama ishodišna shema.” Poredbeno značenje tog

prijedložno-padežnog izraza autori smatraju elaboracijom sheme ishodišta u smislu da su u prijedložnoj konstrukciji “genitivom kodirani upravo nositelji nekakvih karakterističnih i prethodno poznatih, tj. standardnih vrijednosti ili osobina, koji s obzirom na to mogu poslužiti kao referencijske ishodišne točke u odnosu na koje usporedbom na vrijednosnoj ljestvici možemo odrediti i kvalitetu nekog drugog elementa.” Primjeri takve upotrebe genitiva u gramatikama uvijek sadrže ili kakav komparativ ili glagol *razlikovati (se)*. Iako Belaj i Tanacković Faletar napominju (2014: 271) da se “specifična [genitivna] značenja iščitavaju [...] iz samih uporabnih konteksta u kojima se taj padež ostvaruje, tj. iz naravi odnosa genitivnih referenata i različitih padežnih pridruživača,” poredbeno značenje genitiva ne može se iščitati iz samog odnosa genitivnog referenta i padežnog pridruživača *od*, već je potrebna prisutnost komparativa ili leksičkih jedinica tvorbene osnove *razlik-*. U tom smislu možemo smatrati da je poredbena funkcija prijedloga *od* idiomatična, zato što tek prisutnošću određenih sastavnica prijedložno-padežni izraz dobiva poredbenu interpretaciju umjesto tipične prostorne ili druge uobičajene značenjske interpretacije (npr. vremenske i dr.). Poredbenu inačicu prijedložne konstrukcije s komparativom u našem radu smatramo posebnom konstrukcijom jer je komparativ s prijedložno-padežnim izrazom produktivan, minimalno leksički popunjen obrazac, za razliku od poredbene interpretacije prijedložno-padežnog izraza s glagolom *razlikovati (se)* i drugim riječima s tvorbenom osnovom *razlik-* (*za razliku od, različit od*). Druge leksičke jedinice komparativnog značenja (npr. *superioran, inferioran*) ne mogu stajati u svezi s prijedložno-padežnim izrazom *od+genitiv* (**On je inferioran od tebe.*) što pokazuje da konstrukcija ne uvjetuje svoje sastavnice samo značenjski, već i morfološki i leksički.

Prilog *više* se u ovoj konstrukciji pojavljuje u 94 primjera, odnosno u 4,7 % uzorka:

- (80) Duboko sam uvjeren da Kimi ima više navijača u Engleskoj od Buttona, pa makar nije Englez [...]

Puno se češće, u 253 primjera (12,65 %), pojavljuje kao oprimjerenje prijedložne potkonstrukcije s količinskim standardom, koju smo spominjali u trećem razdjelu:

- (81) Iza tebe je više od 15 godina profesionalne snowboard karijere [...]
(82) Tamo je uoči Božića američki vlasnik podijelio više od 900 otkaza.
(83) [...] galerijski fundus je u tom razdoblju postao brojniji za više od 450 radova [...]

Oprimjerenje prijedložne konstrukcije s količinskim standardom možemo smatrati morfološki složenim kvantifikatorom [[*više od* [X]_{Količina}] NP] kojega je funkcija iskazivanje količine

zaokruživanjem na najbliži okrugli broj koji se iskazuje kao STANDARD prijedložne komparativne konstrukcije. To znači da je nemoguće protumačiti izraz *više od 900 otkaza* kao *tisuću otkaza* jer je *tisuću* okrugli broj, iako stoji da je *tisuću otkaza više od devetsto otkaza*. U ovoj je konstrukciji STANDARD tipično i gotovo isključivo apsolutni kvantifikator (broj), ali rijetko može biti i imenski izraz u jednini (koji iskazuje količinu čega, npr. vremenske kategorije poput *tjedna*, *godine*, itd.) (84) ili neodređen kvantifikator (npr. *nekoliko*) (85), dok univerzalni kvantifikatori (*svi*, *svaki*, *bilo koji*), djelomični kvantifikatori (*neki*, *većina*) i kvantifikator *nijedan* u ovoj konstrukciji ne mogu biti STANDARDOM (ali to mogu biti u poredbenoj konstrukciji; (86)):

(84) Gospodin Vinko Mikulić ima još malo više od godinu dana do mirovine [...]

(85) [...] uostalom i bio sam s " više od nekoliko " cura [...]

(86) Čuj, i ja sebe smatram početnicom, ali ipak znam malo više od većine trenutnih forumaša ovdje

U našem uzorku pojavljuje se još 16 primjera (0,8 %) netipične uporabe priloga *više* u prijedložnoj konstrukciji:

(87) Ovo je više od incidenta. To je skandal.

Ovo je oprimjerenje prijedložne konstrukcije svojstveno prilogu *više*, pa bismo ga mogli smatrati i posebnom potkonstrukcijom (djelomično popunjenim supstantivnim idiomom [*više od NP_{genitiv}*]). Njezina je funkcija kategorizacijska; tom se konstrukcijom tko ili što svrstava u određenu pojmovnu kategoriju, što se čini svojevrsnim djelomičnim negiranjem STANDARDA, tj. impliciranjem nedostatnosti pojma koji uvodi prijedlog *od* kao opisne kategorije. To je razvidno u primjeru (87) u kojemu se nešto kategorizira kao *skandal* tako što se prvo konstrukcijom s prilogom *više* "negira" da se radi o *incidentu*. Potkonstrukcija je motivirana tipičnom funkcijom prijedložne komparativnom konstrukcijom zato što možemo govoriti o poredbenom odnosu između USPOREDITELJA i STANDARDA (npr. između *skandala* i *incidenta*). Ali, taj bismo poredbeni odnos također mogli smatrati motiviranim konvencionalnim količinskim značenjem priloga *više*, odnosno opisati ga kao odnos *uključivanja*, u smislu da se STANDARD razumije kao tek jedna od više stavki kojima se može opisat tko ili što. Taj odnos uključivanja možemo povezati s metaforom SPREMNIKA, kojom se pojavnosti razumiju kao spremnici koji sadrže određene količine različitih obilježja, stanja, itd. (npr. metafora ČOVJEK JE SPREMNIK omogućuje da kažemo da je tko ili što *pun*

neke emocije, ljutnje, ljubavi, itd.), odnosno mogli bismo reći da su pojmovi koje pokušavamo kategorizirati spremnici koji mogu sadržavati više odrednica (kategorija), a kategorizacijska funkcija priloga *više* u prijedložnoj konstrukciji služila bi za isticanje toga da se tko ili što ne može svesti na samo jednu odrednicu ili kategoriju (npr. *Majka je više od osobe koja rađa djecu*). To je posebno istaknuto u sljedećim primjerima:

(88) [...] a Tito je bio više od neintelektualnog konačnog arbitra i konačnog donositelja odluka; on je bio voljen, poštovan [...]

(89) Fizička privlačnost mora postojati ali ona je daleko više od velikog bicepsa i pločjica na trbuhu. Ona izvire iz osobnosti.

Te primjere mogli bismo uspješno parafrazirati gradacijskom konstrukcijom *ne samo ... nego i*, primjerice:

(88) a. Tito nije bio samo neintelektualni konačni arbitar i konačni donositelj odluka nego je bio i voljen, poštovan.

Morfosintaktička je posebnost ove potkonstrukcije što se najčešće pojavljuje s glagolom spona *biti*, što je u skladu s opisanom kategorizacijskom funkcijom. Takvu funkciju, koja se temelji na odnosu uključivanja, može imati i samostalno upotrijebljen prilog *više*. Posebnost je tako uporabljenog samostalnog priloga *više* to što se pojavljuje u imenskoj sintagmi sa zamjenicom *nešto*, kada ima ulogu atributa:

(90) [...] ne bih htjela znati za " izlet " nebitno kada se desio. Ali ako naslutim, onda to nije bio " samo " izlet nego nešto više [...]

(91) Tragedija koju je doživjela natjerala ju je da u životu želi 'nešto više' pa se [...]

Sa zamjenicom *ništa* prilog *više* ima sličnu kategorizacijsku funkciju ali se smisao izraza temelji na odnosu *isključivanja*; sintagmom *ništa više* se inzistira na potpunoj dostatnosti odabranog pojma za opis koga ili čega:

(92) Hvidra d. o. o. je praonica novca i ništa više.

Potpuno leksički popunjenim oprimjerenjem ove prijedložne potkonstrukcije smatramo izraz *više od prijatelja*. Za razliku od drugih instanci kategorizacijske prijedložne konstrukcije s prilogom *više*, u kojima USPOREDITELJ nije fiksna (pa smo umjesto *skandala* u primjeru (87) mogli imati razne druge imenske izraze, npr. *Ovo je više od incidenta. To je provokacija*), u izrazu *više od prijatelja* USPOREDITELJ (kategorija u koju se tko ili što želi svrstati) tipično

je specifična pojmovna kategorija *romantičnog odnosa* (*ljubavnici, par, cura i dečko* i dr.). Stoga možemo reći da taj izraz ima idiomatično i leksikalizirano značenje ‘romantični par’:

(93) [...] moram reći kako si mi jako zanimljiva i kako bi volio da postanemo više od prijatelja.

4.4.2.iii. Veznička konstrukcija $[[X]_{\text{komparativ}} [nego [Y]]]$

Već smo spomenuli da su prijedložna i veznička konstrukcija funkcionalno sinonimne konstrukcije te da je funkcija obiju konstrukcija ekspliciranje STANDARDA usporedbe. Govoreći o relativnim klauzama, Belaj i Tanacković Faletar (2020: 346) navode primjere zamjenjivosti vezničke i prijedložne konstrukcije, koji će nam poslužiti kao dokaz funkcionalne sinonimije tih konstrukcija:

- Za škole i crkve treba mu mnogo više sredstava nego što ih posjeduje
- Za škole i crkve treba mu mnogo više sredstava od onih koja posjeduje.

Međutim, ta je sinonimija samo djelomična. Razlike između prijedložne i vezničke funkcije ponajprije su morfosintaktičke prirode. Marković (2010: 297) piše da je “standard komparacije obično [...] konstrukcija nego+N [ako je riječ o usporedbi dvaju pridjeva ili kad je imenički pojam kojega se svojstvo uspoređuje praćen odredbom okolnosti].” Konstrukcije se dakle razlikuju prema morfosintaktičkim uvjetima koje nameću izrazu za STANDARD; dok u prijedložnoj konstrukciji STANDARD mora biti pojavnost koju opojmljujemo imenskim izrazom u genitivu, veznička konstrukcija omogućuje puno raznolikijem skupu jezičnih jedinica da budu sudionicima usporedbe – imenicama i imenskim izrazima, prijedložnim izrazima, priložima i priložnim izrazima, glagolskim izrazima, rečenicama. Veznička komparativna konstrukcija tipično uvodi novi predikat (surečenicu) kao STANDARD usporedbe čime omogućuje puno složenije usporedbe od onih koje omogućuje prijedložna konstrukcija. Dok je predikat u STANDARDU primjera (94) iskazan, u primjerima (95-97) može se smatrati eliptiranim:

(94) A time sam sebi " masakriram " tekst daleko više nego što čine prevoditelji [...]

(95) [...] žubor malena obližnjega vrela, kojega srebrne kapljice naliče više suzama zaboravljenih bijednika nego li početku silne koje rijeke. (HrWaC)

(96) Više se zapravo radilo o ukrašavanju nego o osvjetljavanju mosta - reći će gradonačelnik [...] (HrWaC)

(97) [...] košarica za podstanarsku obitelj u ovoj regiji u studenom je iznosila 6.201 kunu, ili 126 kuna više nego u listopadu (HrWaC)

Veznička komparativna konstrukcija stoga se u hrvatskim gramatikama opisuje kao jedan tip zavisnosloženih rečenica:

U usporednim rečenicama kojima se označuje usporedba po nejednakosti mjesto zavisnoj surečenici otvaraju komparativi pridjeva ili priloga u osnovnoj surečenici, a u službi vezničkih sredstava dolaze *nego što*, *nego* ili *negoli* te *nego da* [...] (Silić-Pranjković 2005: 341)

Veznička se komparativna konstrukcija može smatrati potkonstrukcijom konstrukcija s veznikom *nego*. Taj se veznik pojavljuje u suprotnim rečenicama s niječno-jesnim paralelizmom te u suprotnim gradacijskim rečenicama (Silić-Pranjković 2005: 326-327):

- Nije došao Ivan, nego Petar.
- Nije bila lijepa samo u mladosti nego je lijepa i danas.

Belaj i Tanacković Faletar (2020: 220) zamjećuju da je veznička komparativna konstrukcija (rečenica usporedbe po nejednakosti) “smisaono srodna” niječno-jesnoj suprotnoj rečenici s veznikom *nego*, zato što je prvu moguće sasvim prihvatljivo parafrazirati potonjom:

- Tražili su više negoli su trebali.
- Nisu tražili koliko su trebali, nego (su tražili) više od toga.

Sprega usporedbe po nejednakosti i suprotnosti kao gramatikaliziranog značenja dijakronijski se očituje nastankom suprotnog veznika *već* od komparativa *veći* (Skok 1973: 571), tj. gramatikalizacijom komparativa *veći*. I prilogom *više* može se istaći suprotnosti:

- (98) [...] shvatila sam i prije da ti i Medeja čitate Harry Pottera, vidiš ja mislim da to nije kvalitetna literatura, više fast food.

Možemo primjetiti kako parataksička struktura *to nije kvalitetna literatura, više fast food* zrcali sintaktičku strukturu koju uspostavlja suprotni veznik *već*:

- (98) a. To nije kvalitetna literatura, već fast food.

Stoga bismo mogli reći da takva uporaba priloga *više* sinkronijski odražava proces funkcionalizacije koju je prilog *veće* već prošao. Tu funkciju iskazivanja odnosa suprotnosti mogli bismo nazvati i korektivnom zato što se prilog *više* u sličnim primjerima koristi kako bi se prethodno iskazani sadržaj nadopunio ili ispravio:

- (99) [...] problem je taj što kad se mi posvađamo (to nije jako često, a i svađe nam nisu neke sad sa bacanjima tanjura i urlikanjem. Više su rasprave) meni dođe da se ja samo dignem i kažem bog, [...]

- (100) Njihovi pokušaji pjevanja *više* su zvučali kao urlanje na utakmici, a njihov agresivan gard ruku punih brašna i jaja činio je da se ljudi sklanjaju [...]

Srodnu funkciji iskazivanja odnosa suprotnosti priloga *više* držimo uporabu priloga *više* kojom govornici uvode novu temu ili diskursni fokus, što odražava ranije spomenutu opću mogućnost komparativnih riječi da funkcioniraju kao “sredstva međutekstne veze” (Silić 2006: 207). Česta je s psihičkim glagolima, glagolima mišljenja i drugim konstrukcijama mišljenja (npr. dativnom konstrukcijom mišljenja) i često joj prethodi “negiranje” prethodnog fokusa, kao u primjeru (102):

- (101) [...] jako je mlada i uvijek izgledao sređeno i njegovano, šta je tu loše? Puno više mi idu na živce one zvijezde koje kud god da idu izgledaju kao klošari [...]
- (102) [...] Button je posta prvak jer je 5,6 trka ima auto 2 x jače od svih, a potom je samo završava utrke skupljajući bodove.. Ja san se prilagodija na to da je auto bitnije od vozača, pa mi to ne smeta, više mi smeta ovo konstatno mjenjanje pravila. [...]
- (103) Što se tiče turboliftova... Mene više zanima kojom brzinom ti vrazi jure?

Prilog *više* suprotnost može iskazivati samostalno, kada mu prethodi STANDARD usporedbe, ili u vezničkoj konstrukciji, zahvaljujući sustavnom odnosu veznika *nego* i iskazivanja suprotnosti u hrvatskom jeziku:

- (104) [...] vrlo lako vidi da je njegova karijera više aktivistička nego znanstvenička.
- (105) Koliko sam slušao na radiju, drugo poluvrijeme se više svađalo i odugovlačilo, nego igralo.

Morfosintaktičke razlike između prijedložne i vezničke konstrukcije utječu na distribuciju funkcija priloga *više*. Primjetimo kako se primjer (98) može parafrazirati vezničkom komparativnom konstrukcijom, ali ne i prijedložnom:

- (98) b. To je je više fast food negoli kvalitetna literatura.
c. *To je više fast food od kvalitetne literature.

Isto tako, budući da prijedložna konstrukcija ima konvencionalnu potkonstrukciju s količinskim STANDARDOM, ne čudi da se prilog *više* u samo jednom primjeru vezničke konstrukcije ponaša kao kvantifikator:

- (106) [...] kako odrediti kojem narodu pripada teritorij koji s navedenim karakteristikama odgovara više no jednoj državi?

To možemo objasniti činjenicom da u hrvatskom jeziku brojevnice riječi i količinski izrazi moraju upravljati imenicama u genitivu, odnosno, postoji sinkretizam poredbene i partitivne funkcije genitiva koja motivira konvencionaliziranost potkonstrukcije s količinskom STANDARDOM prijedložne komparativne konstrukcije.

Pored suprotno-korektivne funkcije, prilog *više* u vezničkoj konstrukciji najčešće ima neobilježenu, tipičnu poredbenu funkciju:

- (107) [...] od čega su četiri proglašene potencijalno opasnim za zdravlje jer su sadržavale pet puta više prljavštine nego WC školjke u tim poslovnim zgradama.
- (108) Je li doista realno očekivati da "Maminjo" napusti klub koji, kako sam ističe, "voli više nego svoju obitelj"?

Uključujući rjeđe primjere suprotno-korektivne uporabe te tipične poredbene uporabe, prilog *više* se u vezničkoj konstrukciji pojavljuje u 157 primjera (7,85%).

U 46 primjera (2,3 %) prilog *više* i veznik *nego* (u dva primjera veznik/čestica *no*) pojavljuju se kao složeni prilog *više nego* (*više no*) kojim se modificiraju pridjevi ili prilozima. Taj složeni prilog ima elativnu funkciju – pripisivanje visokog stupnja kakvog svojstva komu ili čemu bez eksplicite usporedbe – koju u hrvatskom jeziku još imaju npr. prilog *vrlo* (*vrlo sretan*) i prefiks *pre-* (*presretan*):

- (109) Napadi su bili i više nego strašni.
- (110) Odlaze više nego zadovoljni.
- (111) [...] bio je to izjednačen meč u kojem je Verunica i više nego dobro parirao puno iskusnijem Benazzuzu [...]

Elativna funkcija složenog priloga *više nego* očigledno je motivirana poredbenom funkcijom vezničke komparativne konstrukcije; kvalifikacija kojom se koga ili što želi opisati iskazuje se kao nadmašivanje stupnja svojstva koje iskazuje pridjev (u pozitivnom obliku) ili prilog u ulozi STANDARDA. Složeni prilog *više nego* stoga možemo smatrati posebnom potkonstrukcijom vezničke komparativne konstrukcije. Kao što je kvantifikatorska funkcija motivirana prijedložnom komparativnom konstrukcijom, elativna konstrukcija [*više nego* [X]] motivirana je morfosintaktičkom specifičnošću vezničke komparativne konstrukcije koja omogućuje pridjevima (u svim oblicima), prilozima i drugim jezičnim jedinicama da budu STANDARDOM usporedbe.

Opisavši prijedložnu i vezničku konstrukciju, funkciju koju prilog *više* u njima može imati te inačice ili proširenja tih konstrukcija kojih je prilog *više* nositelj, prelazimo na ostale

uobičajene konstrukcije s komparativima. Prije toga, moramo se osvrnuti na netipičnu funkciju svojstvenu samostalno uporabljenom prilogu *više* – onu tekstnog deiktika.

4.4.2.iv. Prilog *više* kao tekstni deiktik

U 92 primjera (4,6 % uzorka) samostalno uporabljen prilog *više* pojavljuje se u izrazima kojima se čitatelja upućuje na mjesto (mrežnu stranicu, drugi tekst, mjesto u tekstu) na kojemu može opširnije čitati o nekoj temi. U nešto manje od polovine ovih primjera radi se o uporabi svojstvenoj internetskom formatiranju teksta, karakterističnoj portalima za vijesti i drugim mrežnim stranicama, u kojoj prilog *više* služi kao poveznica (hiperveza) na drugu mrežnu stranicu na kojoj se prikazuje ostatak teksta koji količinom nadmašuje naslov ili paragraf prikazan na prvoj mrežnoj stranici:

(112) Dječaci izbacili "Punjene paprike" Više.

Ali takva uporaba priloga *više* nije isključivo vezana za internetsko formatiranje teksta, već se susreće i u tradicionalnim tekstnim formatima, tipično tekstovima novinarskoga i znanstvenog funkcionalnog stila, kao i u govoru. Prilog *više* se tada može pojaviti kao modifikator imenica *informacija* i *riječ*, a tema sadržaja na koji se upućuje tipično se iskazuje prijedložno-padežnim izrazom [*o* NP_{lokativ}]:

(113) Više o održanoj radionici možete saznati na internetskoj stranici naše škole gdje također možete pregledati i album [...]

(114) Za više informacija o samom gradu mi smo Vam u svakom stanu ostavili vodič po Zagrebu koji možete koristiti tijekom Vašeg [...]

(115) Razlog je taj što se sve češće o toj bolesti misli i onda kada nema tipičnu kliničku sliku, o čemu će kasnije biti više riječi.

Takve izraze možemo smatrati primjerima tekstne deikse. Tekstna deiksa odnosi se na uporabu zamjenica, vremenskih i mjesnih priloga, pridjeva te prijedložnih i priložnih izraza s ciljem upućivanja čitatelja (ili slušatelja/sugovornika) na neki dio unutar teksta. Autori jezikoslovnih radova o tekstnim deiktivima uglavnom spominju *anaforičku* funkciju (za izraze koji upućuju na dio teksta koji prethodi trenutnom) i *kataforičku* funkciju (za izraze koji upućuju na dio teksta koji uslijeduje) kojima je nadređen pojam *endofore*, općenitog upućivanja na dijelove istog teksta. No istraživači govore i o *egzofori* (npr. Huang 2006), tj. o upućivanju na jezični sadržaj izvan teksta. Prilog *više* može biti uporabljen kataforično, kao u

primjeru (115), ali češće, barem u našem uzorku, upućuje na neki tekst izvan teksta u kojem se nalazi, zbog čega smatramo primjerenim govoriti o kataforičnoj i egzoforičnoj funkciji priloga *više*.

Kataforična i egzoforična funkcija priloga *više* motivirana je tipičnom poredbenom funkcijom komparativnih riječi – sadržaj teksta (opseg informacija) u kojem se prilog *više* pojavljuje razumije se kao STANDARD s kojim se uspoređuje neki drugi tekst ili dio teksta (USPOREDITELJ) koji nadmašuje STANDARD količinom informacija koju sadrži. Budući da se radi o količini informacija, možemo smatrati da je ova funkcija motivirana i tipičnim količinskim značenjem priloga *više*. No prilog *više* nije jedini komparativ koji se pojavljuje u takvim izrazima kojih je funkcija upućivanje na drugi dio teksta ili drugi tekst – komparativni pridjevi *opširniji* i *detaljniji* kao i njihovi prilozi mogu biti uporabljeni na isti način:

(116) Detaljnije o natječaju na mrežnoj stranici: [http://www. \[...\]](http://www. [...] (math.uniri.hr.)) (math.uniri.hr.)

Ovu uporabu priloga *više* i spomenutih komparativa mogli bismo smatrati jednom vrstom kataforičnih/egzoforičnih konstrukcija, produktivnih konvencionalnih izraza vezanih za određeni zatvoreni skup leksičkih jedinica. Zatvoreni skup leksičkih jedinica koje mogu biti nositeljima takvih konstrukcije uključivao bi, primjerice, imenicu *pojedinstvi* te glagole poput *potražiti*, *čitati* i *saznati*:

(117) Zanimljive pojedinstvi o njihovim aktivnostima mogu se pročitati i na internetskoj stranici [www \[...\]](http://www [...])

4.4.3. Korelativna komparativna konstrukcija [[*što* [X]_{komparativ}] [*to* [Y]_{komparativ}]]

Ono što nazivamo korelativnom komparativnom konstrukcijom Silić i Pranjković (2005: 341) nazivaju usporednim raščlanjenim rečenicama ili rečenicama korespondencije:

Usporedne rečenice mogu biti i izrazito raščlanjene (tj. dvodjelne). U njima dolaze veznici *što*, *kako* i *koliko*, a često i suodnose zamjeničke riječi *to*, *tako* i *toliko*. npr. *Što smo išli dalje, postajalo je sve mračnije*.

Za razliku od ekvivalentne *The Xer The Yer* konstrukcije u engleskom jeziku, koja nema očitih veza s drugim gramatičkim strukturama engleskoga jezika (Fillmore i sur. 1988: 507), u hrvatskom je jeziku korelativna konstrukcija strukturalno povezana s drugim vrstama korelativnih rečenica. Naziv korelativne rečenica odnosi se na sljedeće izraze:

- Kako smo se približavali cilju, tako je nestajalo umora.
- Koliko su uživali u vožnji do otoka, toliko su se i bojali valova.

- Tamo idite kamo su vas uputili.
- Onako napravite kako su vam rekli.
- Onaj je prijatelj koji je s tobom i u nevolji.

Belaj i Tanacković Faletar (2020: 356) bilježe da su “složene strukture koje uključuju takav korelacijski kataforičko-anaforički odnos između dvije svoje sastavnice bez sumnje [...] jedno od najsloženijih pitanja sintakse složene rečenice.” U okviru ovog rada pretpostavit ćemo da postoji posebna potkonstrukcija korelativnih rečenica koje su sastavnice komparativi. Pretpostavku možemo poduprijeti s dva argumenta. Prvo, korelacijska komparativna konstrukcija sintaktički se ne ponaša poput ostalih korelativnih rečenica. Parafraza jukstapozicijom surečenica s komparativom rezultira rečenicama upitne gramatičnosti, što nije nužno slučaj s drugim tipovima korelativnih rečenica:

- Tako napravite. Tako su vam rekli.
- ?To smo išli dalje. ?To je postajalo sve mračnije.

Drugo, neki hrvatski gramatičari smatraju da u korelativnoj komparativnoj konstrukciji veznik *što*, koji se češće pojavljuje u toj konstrukciji od drugih veznika, ima poseban status. Primjerice, Belaj i Tanacković Faletar (2020: 248, fusnota 258) bilježe da

[u] ovome tipu klauza *što* nije ni imenička zamjenica (*što_Z*) ni čisti veznik (*što_V*), nego je uz vezničku službu riječ i o pojačajnoj čestici kojom se intenzificira značenje komparativa. Stoga smatramo da je u takvim konstrukcijama *što* najpreciznije definirati kao veznički intenzifikator, odnosno čestični relativizator (*što_{VI}*).

Kordić (1995: 175) navodi da je “što [...] u ovakvim rečenicama najbližnji prilogu pa ako bi neki tip konektora što trebao imati kategorijalni status priloga, onda bi takav status najviše priličio upravo ovom tipu konektora što.” Drugim se vezničkim parnjacima (*kako*, *koliko*, *kamo*, *koji*, *kuda*) ne pripisuje poseban status.

Izrazi koje omogućuje ta konstrukcija “znače da se ono što se iskazuje pridjevom u glavnoj surečenici (koja je obavezno postponirana) proporcionalno ili razmjerno, korespondentno ili podudarno, mijenja s promjenom onoga što se iskazuje pridjevom u zavisnoj rečenici.” (Marković 2010: 233) Drugim riječima, odnos zavisne i glavne rečenice odnos je nezavisne i zavisne varijable, u kojemu se svaka promjena u nezavisnoj varijabli (zavisnoj rečenici), odražava promjenom u zavisnoj varijabli (glavnoj rečenici). U našem uzorku prilog *više* se u toj konstrukciji pojavljuje u 31 primjeru, gotovo uvijek u tipičnom količinskom ili drugom značenju motiviranom tipičnom. U jednom primjeru, značenje priloga

više je motivirano temeljnim, prostornim značenjem (u primjeru je riječ o obrazovnoj ljestvici, a metaforu na djelu mogli bismo sročiti na sljedeći način: OBRAZOVNE STRUKTURE POSTOJE NA VERTIKALNOJ SKALI (usp. *viši* i *niži* razredi, *visoka škola* i dr.)):

- (118) Istovremeno etički principi kao što su pristup, preciznosti, privatnost i vlasništvo dobivaju na značenju što se više penjemo.

Silić i Pranjković (2005: 341) također napominju da je obvezan redosljed surečenica konstrukcije *zavisna - glavna*. U 14 primjera našeg uzorka surečenice u kojima su iskazane obje zamjenice (*što* i *to*) uslijeduju se neobilježenim redosljedom u kojem zavisna prethodi glavnoj, dok je u jednom primjeru taj redosljed obilježen, tj. zamijenjen (119); u 12 redosljedom neobilježenih primjera u glavnoj je rečenici odsutan veznik *to*; u tri primjera odsutan je veznik *to* i redosljed je obilježen (120):

- (119) Predvidljivi su, i to više, sa što više podataka [možemo] raspolagati.
(120) Još smo prenaviknuti da se tome smijemo, ali ta navika će nestati što se više flat-screen tehnologija bude implementirala u naše živote.
(121) Što više starim, sve više shvaćam da sam dijete radija.

U glavnoj rečenici umjesto zamjenice *to* i komparativa može se pojaviti gradacijska konstrukcija [*sve* [X]_{komparativ}] (primjer 121), što detaljnije analiziramo u sljedećem razdjelu.

Smatramo da se složene veznike *tim više što*, *tim prije što* može smatrati gramatikaliziranim oprimjerenjima obilježenog redosljeda korelativne konstrukcije s komparativom. Tim se veznicima uvode uzročne rečenice kojima se iskazuje dodatan uzrok predikata iz glavne rečenice (Silić-Pranjković 2005: 343).

- (122) Ovakva reakcija zastupnika Hrelje potpuno nam je neshvatljiva, tim više što nakon provedenog natječaja nije bilo ni jedne primjedbe ili prigovora [...]

Uzročno značenje tih veznika motivirano je odnosom zavisnosti koji iskazuje korelativna konstrukcija, u kojoj se nezavisna varijabla može razumjeti kao posljedica zavisne varijable koju možemo razumjeti kao uzrok.

4.4.4. Gradacijska konstrukcija [*sve* [X]_{komparativ} (*i* [X]_{komparativ})]

Ova se konstrukcija ne spominje u gramatikama hrvatskog jezika, no njome se bavio Marković (2007: 150) u okviru proučavanja repeticije i reduplikacije u hrvatskom jeziku: “Značenjski, u skladu s temeljnim značenjem repeticije i dosta očekivano, [gradacijska konstrukcija] ima konotaciju iterativnosti, kontinuirana povećanja.” Sama repeticija zapravo

nije obavezna, tvrdi Marković, s komparativnim priložima ili s kada je glava predikata nesvršeni glagol. Smatramo da je repeticija fakultativna i s komparativnim pridjevima, što se vidi iz sljedećeg i brojnih drugih primjera iz Hrvatskog mrežnog korpusa:

(123) Nedavno je pokrenuta je i sve popularnija Parlaonica gdje djeca uče [...]

Repeticiju stoga možemo smatrati sekundarnom u odnosu na svezu zamjenice *sve* i komparativnog oblika pridjeva ili priloga.

Možemo istaknuti dvije strukturalne poveznice ove konstrukcije s drugim komparativnim konstrukcijama. Prvo, kao što se može primjetiti iz primjera *Što više starim, sve više shvaćam da sam dijete radija*, ova konstrukcija može (i ne mora) biti dijelom veće korelativne konstrukcije, kada se pojavljuje isključivo u glavnoj rečenici (**Što sve više starim, to više shvaćam da sam dijete radija* / **Sve više starim, to više shvaćam da sam dijete radija*). To je važno jer upućuje na to da glavna rečenica u korelativnoj konstrukciji i gradacijska konstrukcija imaju istu funkciju i značenje, koje možemo shematično definirati kao ‘iskazivanje stanja zavisne varijable u odnosu na nezavisnu’. No dok je u korelativnoj konstrukciji odnos nezavisne (relativna rečenica) i zavisne varijable (glavna rečenica) eksplicitno iskazan (to je funkcija cijele konstrukcije), u gradacijskoj je konstrukciji taj odnos implicitan. Nezavisna varijabla u rečenicama s gradacijskom komparativnom konstrukcijom tipično je vremenski određena:

(124) Ti su radnici nosioci poslovnog procesa, čiji se rad iz dana u dan sve više omalovažava, čije su plaće ispod prosjeka, i koji [...]

(125) Dok bolesnici u ranijoj fazi bolesti još mogu kompenzirati postojeće poremećaje, s napredovanjem bolesti sve se više smanjuje njihova mogućnost obavljanja svakodnevnih aktivnosti [...]

Drugo, gradacijska konstrukcija je strukturalno vezana za tipične konstrukcije s komparativom, prijedložnu i vezničku zamjenicama *sve* i *svaki* koje se pojavljuju i u prijedložnoj konstrukciji s komparativom, kada su okidač određenog gradacijskog značenja:

(126) [...] i ova golčina — a bilo ih je još tri, sve jedan ljepši od drugoga — zauvijek će se vrtjeti i prijeći u legendu. (telegram.hr)

(127) Svaki zalogaj biti će bolji od prethodnog [...] (zdravoislasno.net)

U našem se uzorku prilog *više* u ovoj konstrukciji pojavljuje u 108 primjera (5,4 %) u kojima uvijek iskazuje količinsko ili količinom motivirano značenje:

(128) Broj kruzera naime, iz godine u godinu je sve veći pa sve više gostiju u Osijek dolazi upravo ovim putem.

(129) Kako godine prolaze, ljudi u svom bračnom drugu sve više i više primjećuju nesavršenosti i slabosti.

4.4.5. Superlativizacijska konstrukcija [[što [X]_{KOMPARATIV} (MOĆI, UMJETI, ZNATI)]]

Ovu konstrukciju opisuju Raguž (1997: 411) te Belaj i Tanacković Faletar (2020: 209). Belaj i Tanacković Faletar konstrukciju spominju u okviru načinskih zavisnosloženih rečenica, navodeći primjere poput:

- Vikao je što je jače umio.

Prema autorima, ove načinske rečenice sadrže komparativne oblike načinskih priloga te glagole *moći*, *umjeti* i *znati*, te im je “zapravo uvijek svojstvena jedna te ista svrha, koja se može definirati kao “superlativizacija” sadržaja glavne klauze, što postaje posve vidljivo kada navedene primjere pokušamo parafrazirati na sljedeći način:”

- Vikao je najjače što je umio. (Belaj-Tanacković Faletar 2020: 210)

Dvije stvari valja napomenuti u vezi s tim opisom. Prvo, ova se konstrukcija također pojavljuje s komparativnim pridjeva a ne samo s komparativnim priložima, odnosno ne radi se isključivo o vrsti načinske rečenice, što možemo vidjeti iz ovih i brojnih drugih primjera iz Hrvatskog mrežnog korpusa:

(130) Kako bi se edukacija podigla na višu razinu, bila što kvalitetnija, zanimljivija i sveobuhvatnija [...]

(131) Da bi poduzetnicima pružili što kvalitetniju uslugu kontinuirano ulažemo u edukacije i usavršavanje svojih djelatnika [...]

U navedenim primjerima vidimo da ova konstrukcija s komparativnim pridjevima omogućuje oblikovanje izraza koji mogu biti imenskim predikatim glagola spona (130) ili atributom imenskog izraza (131), a ne samo kao glagolskim prilogom. Usto, u navedenim se primjerima ne pojavljuju glagoli *moći*, *umjeti* i *znati*, kao što se ne pojavljuju ni u našoj građi s prilogom *više*; te glagole stoga smatramo sekundarnim u odnosu na svezu čestice *što* i komparativne riječi.

Drugo, iako koristimo naziv *superlativizacijska konstrukcija* vodeći se opisom Belaja i Tanacković Faletara, korpusni podaci nas navode da konstrukciju nazovemo *volitivnom komparativnom konstrukcijom*. Naime, u našem se uzorku u izrazima s ovom konstrukcijom

(42 primjera, tj. 2,1 % uzorka) redovno iskazuje želja ili namjera da se dosegne kakva relativno maksimalna točka neke ljestvice, odnosno najviša moguća točka. U tablici 4 prikazujemo najčešće načine iskazivanja volitivne modalnosti uz ovu konstrukciju:

Način iskazivanja volitivne modalnosti	čestotnost
namjerna rečenica	15,56%
glagol <i>željeti</i>	13,33%
imperativni način	13,33%
atributna rečenica (s antecedentima kao što su <i>pohlepa, trud, namjera</i>)	6,67%
evaluativni izrazi (<i>najbolje je, drago mi je, dobrodošlo je</i>)	6,67%
glagol <i>nadati se</i>	4,44%
glagol <i>trebati</i>	4,44%
glagol <i>nastojati</i>	4,44%
glagol <i>truditi se</i>	2,22%
ostalo	28,89%

Tablica 4 Načini iskazivanja volitivne modalnost u primjerima sa superlativizacijskom konstrukcijom

Volitivna modalnost razvidna je u sljedećim primjerima:

- (132) **Naš cilj** je prodati što više Vaših proizvoda i usluga, predstaviti Vašu tvrtku na najučinkovitiji način, a na Vama je da omogućite atraktivan [...]
- (133) Na Veleučilištu u Rijeci zajedno s kolegama **nastoji** razviti i implementirati što više kolegija i drugih nastavnih oblika u eOkruženju koristeći LMS otvorenog tipa kao što je Moodle.
- (134) [...] kako se paralelno dešavaju dva suprotna procesa. Jednim se ljudi uče kako su tu **bez cilja i svrhe, osim** da sebi ugone što više i bolje u nekih 60 - tak godina koliko se prosječno živi.

U oprmjerenjima ove konstrukcije u našem uzorku prilog *više* najčešće iskazuje tipično količinsko značenje (132), (131) ili značenje motivirano tipičnim količinskim značenjem (134) dok je u samo jednom primjeru njegovo značenje motivirano prostornim:

- (135) Sljedećeg dana smo svako malo provjeravali rezultate nadajući se da će ostati što više u plasmanu. [...]

4.4.6. Prilog *više* s jedinicama negativnog polariteta

Vidjeli smo na nekoliko mjesta u radu da se konstrukcije mogu slagati jedna s drugom. Tako se, primjerice, negacija u hrvatskom jeziku slaže s prijedložnom i vezničkom komparativnom konstrukcijom:

- (136) Formalno je tako, mada pravih vjernika i **nema** baš **više od onih sklonih razumu**.
Zapravo ih je manje, ali nema puno ni onih drugih. [...]
- (137) A ja bih rekla da **ne ometaju javni mir ništa više nego što to čine klaunovi** u pokladnim povorkama ili, pak, crkvene procesije [...]

Ponekad slaganje dviju konstrukcija može rezultirati posebnom konstrukcijom, funkcija koje nije predvidljiva iz funkcijā konstrukcija od kojih se sastoji. To je slučaj, ističe Lakoff (1987: 533), s negiranim pitanjima u engleskom jeziku koja funkcioniraju poput jesnih izjavnih rečenica više negoli poput niječnih rečenica ili upitnih rečenica. Primjerice, negirano pitanje *Didn't Harry leave?* ('Nije li Harry otišao?') implicira ili predlaže tvrdnju *Harry left*. ('Harry je otišao'). Smatramo da bismo konstrukciju priloga *više* s elementima negativne polarnosti u hrvatskom jeziku mogli opisati kao konstrukciju nastalu konvencionalizacijom slaganja dviju gramatičkih struktura, negacije i komparativa. Najčešće s niječnom česticom *ne*, prilogom *više* se u 422 primjera (21,11 % uzorka) označava prekid odvijanja neke radnje ili postojanja neke stvari, neke okolnosti i sl.:

- (138) Stanovnici pulskog Vidikovca su u subotu od 7 sati u šoku promatrali kako im šuma nestaje pred očima. Bageri su srušili desetke 50 - godišnjih borova na njihovu okupljalištu kraj crkve - Očajna sam. Ne možemo ništa učiniti. Javila sam kćeri, koja živi u Beču, da joj šume više nema. I ona se rastužila - rekla je Puljanka, koja je s mještanima [...]

Prilog *više* u primjeru (138) nema tipičnu poredbenu funkciju i rečenica u kojoj se nalazi ne može se parafrazirati tipičnim komparativnih konstrukcijama. Dok je u velikoj većini sličnih primjera poredbeno tumačenje priloga *više* nemoguće, ipak postoje rijetki dvoznačni primjeri:

- (139) Kako to da se Većina i još k tome Moralna nije više oglašavala??

Tako se primjer (136) može tumačiti poredbeno (s nezgrapnom parafrazom "Kako to da se moralna većina nije oglašavala više nego što je?") ili vremenski ("Kako to da se moralna većina prestala oglašavati?"). Prvo je tumačenje kompozicionalno, kao instanca slaganja negacije i komparativa, dok je drugo rezultat funkcionalizacije priloga *više*, te idiomatizacije njegova slaganja s jedinicama negativnog polariteta. Prilog *više* nije jedini komparativ u hrvatskom jeziku koji uz jedinice negativnog polariteta može imati značenje vremenskog prekidanja. Dijakronijski, prilog *veće/već* imao je istu funkciju (140):

- (140) Sveti se ne štuje, grih se ne spovida, / Ni se već rič čuje ku BOG zapovida. / Svak na stranu meće blagdani i sveci, / Ni se znaju veće subote ni peci. (Barne Karnarutić (1584 [2002]), *Vazetje Sigeta grada*)
- (141) Ugrizoh se za jezik i počnem bježati od sugovornika da se dalje ne sramotim.

Sinkronijski, sličnu funkciju može imati i komparativni prilog *dalje* (141), koji je daleko manje gramatikaliziran i više distribucijski ograničen od priloga *više*, što se vidi iz sljedećih pokušaja parafraze koji pokazuju da se prilog *dalje* u opisanoj funkciji može zamijeniti prilogom *više*, dok suprotan slučaj ne vrijedi:

(141) a. Ugrizoh se za jezik i počnem bježati od sugovornika da se više ne sramotim.

(138) a. *Javila sam kćeri, koja živi u Beču, da joj šume dalje nema.

Jedan od načina na koji možemo objasniti motiviranost ove konstrukcije i funkcionalizaciju priloga *više* kao njezinog sinkronijskog nositelja jest pojmom *pragmatičkog zaključivanja* (engl. *pragmatic inferencing*), odnosno konvencionalizacijom konverzacijske implikature (Hopper i Traugott 2003: 178-183). Pragmatičko zaključivanje rezultat je bliske pojmovne asocijacije dviju pojavnosti; primjerice, bliska pojmovna asocijacija između vremenske anteriornosti i uzroka (*post hoc ergo propter hoc*; nakon toga, dakle zbog toga) omogućila je engleskom vezniku *since* da pored vremenske (npr. *I have done quite a bit of writing since we last got together*, 'Puno sam napisao otkad smo se zadnji put vidjeli') iskazuje i uzročnu vezu (npr. *Since I have a final exam tomorrow, I won't be able to go out tonight*, 'Budući da sutra imam ispit, večeras ne mogu ići van') koje mogu biti i nerazlučive u pojedinim primjerima, a što je dokaz snage pojmovne asocijacije vremenske anteriornosti i uzročnosti (npr. *Since Susan left him, John has been very miserable*, 'Otkako ga je Susan ostavila, John je očajno' ili 'Budući da ga je Susan ostavila, John je očajno'). Upravo nam stoga dvoznačni primjeri u kojima je teško jednoznačno razlučiti niječno-temporalnu konstrukciju s prilogom *više* i negaciju tipične poredbene funkcije priloga *više* mogu poslužiti kao indikacija jezičnog okruženja koje je omogućilo takvu funkcionalizaciju priloga *više*:

(142) Iskreno, ja sam im davala koliko su god htjeli jesti. Kad više neće, počnu pljuckat okolo.

U primjeru (142) vidimo blisku pojmovnu asocijaciju između negiranog komparativa (koji često ima superlativno značenje, iskazujući maksimalni stupanj nekog svojstva, od kojeg nema većeg – usp. *Ne mogu voziti brže / nego što vozim / od ovoga* i *Vozim najbrže što mogu*) i prestanka radnje (koju u primjeru implicira glagol *početi*: "Kad ne žele više jesti, prestanu jesti i počnu pljuckati"). Ta je asocijacija motivirana ne samo negacijom i tipičnom poredbenom funkcijom komparativa, već i specifičnim leksičkim značenjem komparativa koji su njezine tipične sastavnice (*već(e)*, *više*, *dalje*). Stoga visoki stupanj gramatikaliziranosti

ove funkcije priloga *više* pripisujemo i njegovom tipičnom, količinskom značenju, budući da je količina svojstvo kojim se može stupnjevati većina, ako ne svi predikati ili elementi predikata. Konvencionalizacija bliske pojmovne asocijacije između maksimalnog stupnja i temporalnog prekida omogućuje izraze u kojima se ta asocijacija teško može prepoznati, a koji su daleko brojniji od dvoznačnih:

- (143) Porto je velikim bodom u Kijevu stigao do desetog i kijevski Dinamo koji je treći u A-skupini i ima samo četiri ga ne može više prestići.

U nekoliko se primjera prilog *više* pojavljuje s drugim jedinicama negativnog polariteta, poput priloga *teško* (144) ili neodređenog priloga *ikad*, zamjenice *išta* i dr. (145):

- (144) [...] isticali prošlogodišnji skup u Hrvatskoj kao nešto što se organizacijski teško ikad više može ponoviti [...]

- (145) Kako će više išta biti normalno kada više ni [djeca] ne vjeruju u Djeda Mraza [...]

Primijetimo kako se u navedenim primjerima prilogom *više* i jedinicama negativnog polariteta iskazuje značenje vezano za neodvijanje ili neponavljanje kakve radnje ili stanja u budućnosti, koje je različito od tipičnog temporalnog značenja priloga *više* u konstrukciji s jedinicama negativnog polariteta koje se odnosi na prekid radnje/stanja u prošlosti i sadašnjosti. Određene takve primjere s prilogom *više* i elementom negativnog polariteta možemo parafrazirati prilogom *ponovno* (usp. *Hoću li te ikad više vidjeti?* i *Hoću li te ponovno vidjeti?*). Primijetimo da se i u tim primjerima prilogom *više* pretpostavlja neodvijanje ili neponavljanje radnje u budućnosti, dok to nije slučaj s prilogom *ponovno*, što je razvidno iz činjenice da primjere s prilogom *ponovno* ne možemo uspješno parafrazirati niječnom konstrukcijom ako predikat koji sadrži prilog već ne sadrži niječni element (usp. *Ne znam hoću li te ponovno vidjeti* i *Ne znam hoću li te ikad više vidjeti*, te *Znam da ću te ponovno vidjeti* i **Znam da ću te više vidjeti*). Budući da ju ne možemo objasniti bez pozivanja na ideju prethodnog prekida radnje, dok prekid radnje u sadašnjosti ili prošlosti ne možemo objasniti kao proširenje značenja vezanog za neodvijanje ili neponavljanje buduće radnje, takvu uporabu priloga *više* možemo smatrati značenjskom inačicom niječne konstrukcije, odnosno možemo smatrati da konvencionalizacija vremenske implikature negiranog priloga *više*, kao konstrukcija sa stabilnim idiomatičnim značenjem motivira vlastite inačice i proširenja. Proširenjem središnjeg značenja takve funkcije priloga *više* možemo smatrati i sljedeće primjere u kojima se prilog *više* pojavljuje s glagolom u imperativnom načinu:

- (146) A sada oladite više jer postajete naporni. Trollanje i spamanje jednog foruma nije (neš bilivit) ljudsko pravo tako da počinjete biti [...]

Takvu upotrebu (sveukupno 9 primjera, ili 0,45 % uzroka) smatramo značenjski srodnom tipičnom značenju priloga *više* s jedinicama negativnog polariteta zato što se njome iskazuje želja da se neka radnja prekine. Uporaba je afektivno obilježena jer govornikova želja da se što prekine proizlazi iz negativne emocionalnost koja je rezultatom zasićenja čime. Zato se prilog *više* može pojaviti i uz izraze kojima se iskazuje zasićenost kakvim negativnim svojstvom koga ili čega (ali ne i pozitivnim svojstvom, usp. *Naporan/dosadan si više* i **Zabavan/Zanimljiv si više*) ili uz izraze kojima se iskazuje pozitivno nabijena emocionalnost uslijed prekida nesnošljivog stanja ili radnje (npr. *Napokon više!*). Dva su primjera takve uporabe u našem uzorku:

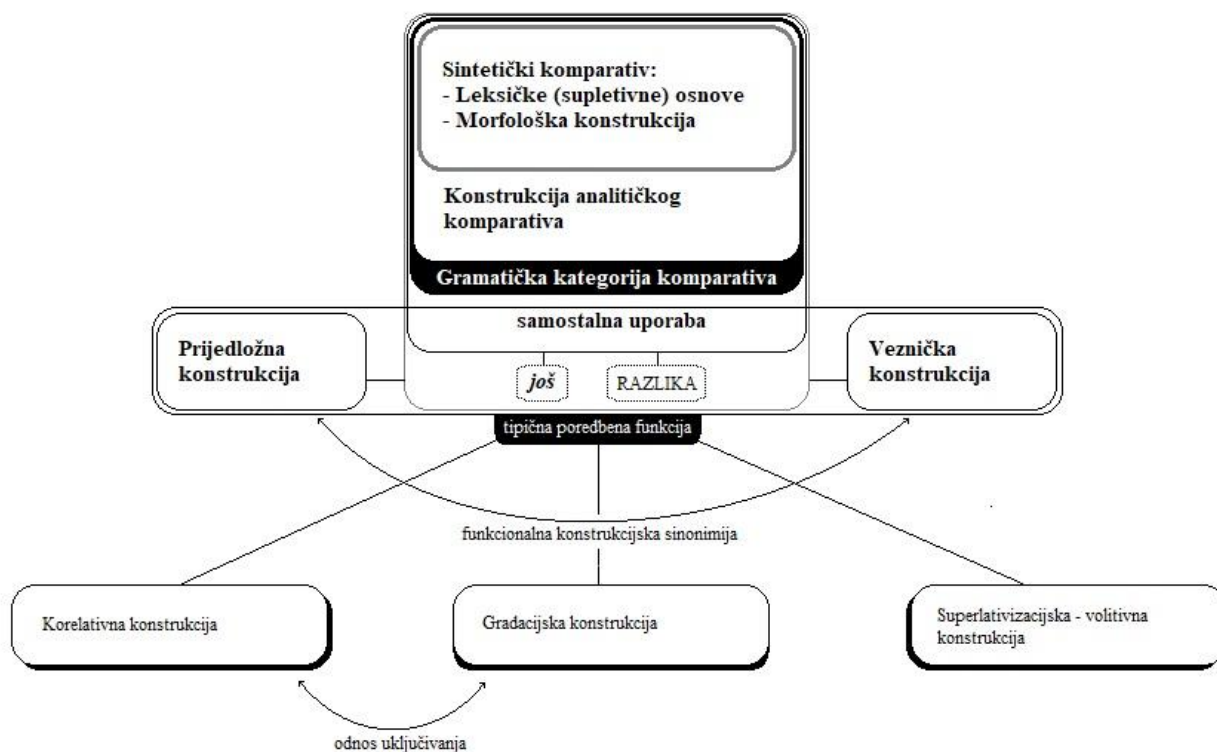
- (147) [...] ovo boldano je više bogu dosadilo. Zašto inzistirati na "pobjedničkoj vojsci", što je očevidna činjenica. [...]
- (148) S nama je opet igrao Jole-senoir ali smo ih [uspjeli] pobijediti. Hvala Bogu više nam je i to [uspjelo].

5. Zaključak

Oblik *više* je polisemna i heterosemna jedinica hrvatskog jezika – ima nekoliko značenja te nekoliko morfosintaktički, ali i semantički te pragmatički raspoznatljivih funkcija, opis kojih je bio cilj našeg rada. Valjan se opis tih značenja i funkcija mora se temeljiti na analizi korpusnih podataka, a samoj se analizi može pristupiti na različite načine, pretpostavljajući različite deskriptivne kategorije, odnosno oslanjajući se na različite jezične teorije. Našu smo analizu korpusne građe temeljili na pretpostavkama konstrukcijskog pristupa jezičnom opisu prema kojemu gramatičke i leksičke strukture pokazuju učinke prototipa, odnosno određene uporabe odražavaju središnju, tipičnu funkciju dok se druge mogu smatrati manje tipičnim uporabama koje su na različite načine motivirane tipičnom funkcijom. Različite funkcije gramatičke kategorije komparativa konvencionalno se ostvaruju u određenim sintaktičkim obrascima. Takvi spojevi funkcije i sintaktičkog obrasca zovu se konstrukcijama. Same konstrukcije mogu biti prototipno ustrojene; jezični izrazi koje omogućavaju mogu biti oprimjerenima tipične uporabe, ili oprimjerenjima motiviranog odstupanja od tipične uporabe, tj. inačicama ili proširenjima konstrukcije. Konstrukcije mogu biti vezane za određenu leksičku jedinicu pa tako gramatičke i leksičke strukture čine kontinuum jezičnih jedinica, u smislu da je nemoguće opisati jedne bez spomena drugih. Primjerice, opis kategorije komparativa u hrvatskom jeziku podrazumijeva opis konstrukcije analitičkog komparativa, koja je u sinkroniji vezana za prilog *više*, a opis priloga *više* kao leksičke jedinice bio bi manjkav kada bi isključivao spomen i opis konstrukcije analitičkog komparativa. Prednost konstrukcijskog pristupa kao teorijskog uporišta jasno se vidi u kontekstnoj analizi komparativnih pridjeva i priloga, kojih se različite funkcije ostvaruju u nekoliko konvencionalnih sintaktičkih obrazaca – konstrukcija s komparativima. Budući da je oblik *više* jedan od najčešće korištenih komparativnih oblika²¹, analiza jezičnog konteksta u kojem se pojavljuje primjenom konstrukcijskih načela omogućila nam je detaljan uvid u funkcioniranje konstrukcija s komparativima, koji smo pokušali shematično prikazati u prikazu 1. Razumijevanje komparativa kao gramatičke strukture zrakasto ustrojene posredstv-

---

²¹ *Više* se nalazi na 48. mjestu čestotne rang-ljestvice lema u Hrvatskom čestotnom rječniku, što ga čini komparativnim oblikom s najvećim brojem pojava u analiziranom korpusu. Jedini je, čini se, komparativni oblik koji u tom rječniku ima status zasebne leme (isključujući prilog i veznik *već*, za koje možemo pretpostaviti da se ne pojavljuju na mjestu komparativne sastavnice konstrukcija s komparativima). Usto, pretraga pojava označenih kao komparativi oblik funkcionalnošću *Corpus Query Language* (CQL), pokazala je da je oblik *više* komparativni oblik s daleko najvećim brojem pojava u Hrvatskom mrežnom korpusu, s nešto manje od 2 milijuna pojava. Sljedeći najčešći komparativni prilog, *dalje*, ima pola milijuna pojava, a najčešći pridjevni komparativni oblici pripadaju lemi pridjeva *velik*, s više od šesto tisuća pojava.

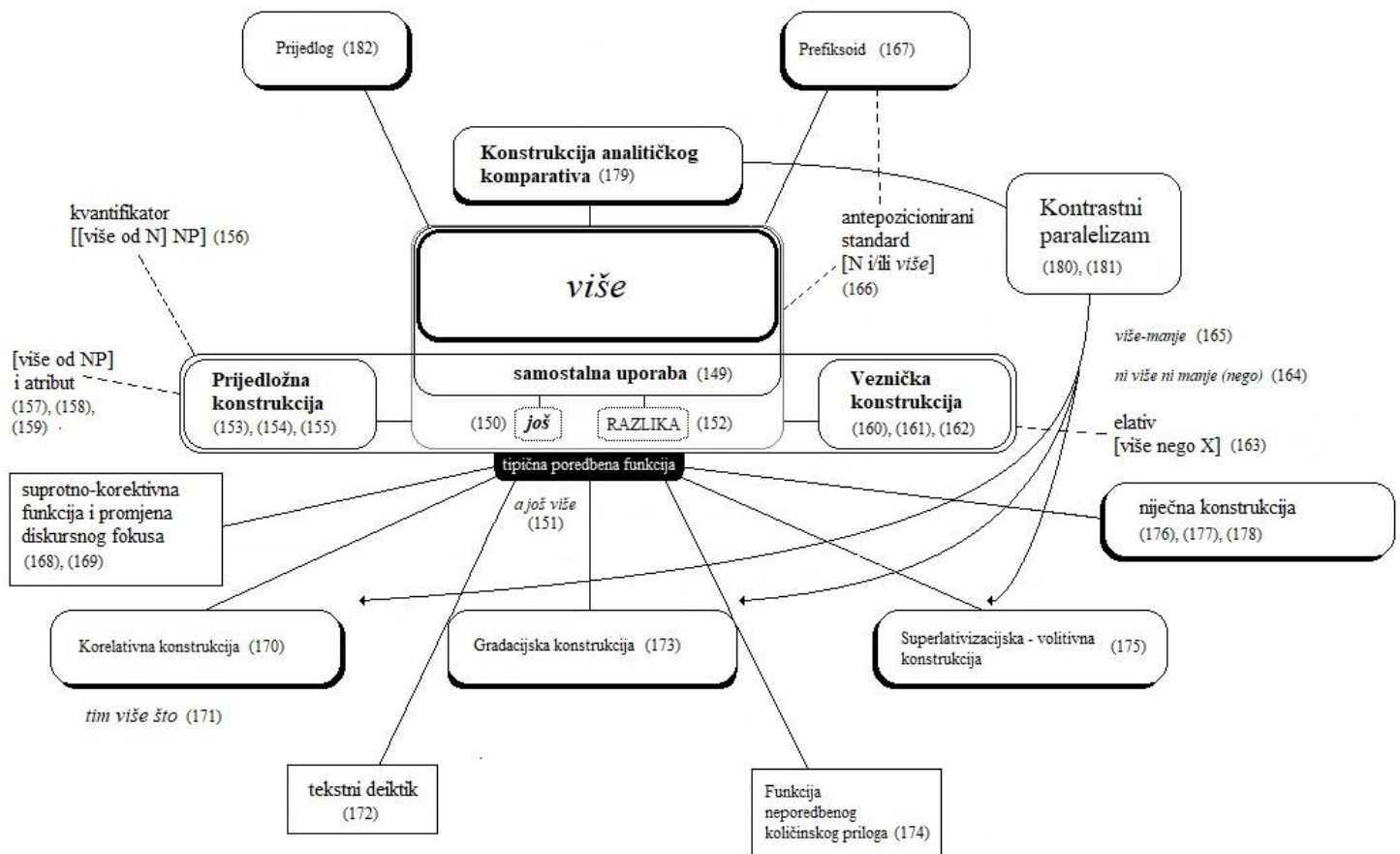

Prikaz 1 Shema zrakaste strukture gramatičke kategorije komparativa

om konstrukcija koje same pokazuju učinke prototipa koristili smo kao model sintaktičkih obrazaca unutar kojih se komparativni oblik *više* ponaša kao polisemni leksem. Određivanje tipične uporabe i konstrukcija s komparativima temeljili smo na značenjskim kategorijama kojima se komparativ i druge poredbene jezične strukture opisuju u tipološkoj literaturi: USPOREDITELJU, STANDARDU, PARAMETRU i STUPNJU. Taj smo model nadopunili kategorijom koja se odnosi na RAZLIKU, izraze koji količinski specificiraju odnos nejednakosti između USPOREDITELJA i STANDARDA, što predstavlja doprinos ovog rada literaturi o komparativu. Konstrukcije s komparativima koje ne iskazuju tipičan poredbeni odnos USPOREDITELJA i STANDARDA (korelativna, gradacijska i superlativizacijska konstrukcija) smatrali smo motiviranim tipičnom uporabom komparativa te tipičnim konstrukcijama s komparativima, u smislu da podrazumijevaju usporedbu dok iskazuju druga, specifičnija značenja (npr. postepenu promjenu, tj. gradaciju). Budući da se u gramatikama o hrvatskom jeziku takve poveznice između konstrukcija s komparativima ne spominju, prikaz kategorije komparativa kao zrakaste strukture predstavlja doprinos našeg rada literaturi o komparativu u hrvatskom jeziku. Oblik *više* se u konstrukcijama s komparativima može pojaviti na mjestu komparativne sastavnice kao mogući leksički odabir, rjeđe iskazujući

prostorno, etimološki utemeljeno značenje i značenja motivirana istim, a najčešće količinsko, sinkronijski tipično značenje.

To razumijevanje tipičnih i uobičajenih konstrukcija u kojima se pojavljuju komparativi nadalje nam je poslužilo kao pozadina u odnosu na koju smo mogli prepoznati različite primjere funkcionalizacije oblika *više*. Ta se funkcionalizacija očituje na nekoliko načina: (1) kao gramatikalizacija količinskog značenja priloga *više* koja rezultira mogućnošću priloga *više* da upravlja dopunom u genitivu kao količinski prilog; (2) kao gramatikalizacija oprimjerenjā konstrukcija s komparativom, koja je rezultirala morfološki složenim kvantifikatorom [[*više od N*] NP], složenim veznicima *tim više što* i *a još više*, složenim prilogom [*više nego X*] i ulogom koju prilog *više* ima u oblikovanju analitičkog komparativa; (3) kao idiomatizacija oprimjerenjā konstrukcija s komparativom (primjerice, izrazi *više od prijatelja*, izraz *tražiti kartu više* ili priložnih izraza *ni više ni manje (nego)* ili *manje-više*); (4)

Prikaz 2 Shema zrakaste strukture oblika *više*

kao leksikalizacija²² (reanaliza) priloga *više* u funkciji neporedbenog količinskog priloga; (5) kao specijalizacija funkcije oblika *više* (primjerice, suprotno-korektivna funkcija, kategorizacijska funkcija u okviru prijedložne konstrukcije ili kao atribut u sintagmi *nešto više*, ili funkcija tekstnog deiktika) ili (6) kao nova konstrukcija (npr. niječna konstrukcija i proširenja koja se odnose na zasićenost). Shematični pregled različitih jedinica, funkcija i konstrukcija koje se pojavljuju u našem uzorku pokušali smo dati u prikazu 2.

Iako smo ih oprimjerali kroz rad, želimo zaključno na jednom mjestu navesti razna oprimjerena jedinica, funkcija i konstrukcija koje su povezane s komparativnim oblikom *više*:

- (149) "Znalci" će [i]spljuvati životno osiguranje jer se više može zaraditi gotovo bilo kojim drugim vidom ulaganja - pa čak i običnom štednjom u banci.
- (150) Jay-Z je u zadnjih godinu dana zaradio 35 milja dolara i tvrdi da će u sljedećoj godini zaraditi još više, što i nije nemoguće s obzirom da mu izlazi novi album.
- (151) Govori tomu u prilog tih sedam izgubljenih glasova, a još više iznenadno promijenjeno raspoloženje na licu mjesta.
- (152) Treniramo malo bolje, ima nas jedan više i odmah je malo bolja atmosfera.
- (153) Duboko sam uvjeren da Kimi ima više navijača u Engleskoj od Buttona, pa [...]
- (154) Još više od samih sportskih događanja veselilo ih je druženje s hrvatskom djecom.
- (155) Ako ništa drugo odigrali su susret više u tjednu od nas i bit će sigurno [...]
- (156) Više od milijun kuna potrošio je na različite marketinške trikove, najavljuvao je utakmicu godine gdje god mu se [...]
- (157) Po svemu, dakle ne samo po rezultatima nego po svjetskom značaju katalonskog kluba Barce e mas que un club, Barca je više od kluba.
- (158) [...] no igrom sudbine ili nečeg više, što god to bilo, naletjela sam na njega u gradu i [...]
- (159) Hvidra d. o. o. je praonica novca i ništa više.
- (160) Najbolja su priča svjetska i europska prvenstva na koja, Španjolci, Francuzi, Nizozemci ili Rusi, dolaze s više trenera nego Hrvati s natjecatelja.
- (161) Inače ove godine pčela ima još više nego li prethodnih godina.
- (162) [...] za 60 KN komad... ja sam kupila jednu više nego mi je trebalo, pa sam odnesla švelji koja ju je rasparala i [...]
- (163) Članak je više nego izvrstan... Ako poslije njega odrasla osoba ne [...]
- (164) Posebno sam upamtio riječi jednog mladića koji bi ni manje ni više nego htio biti gradonačelnik [...]

---

²² Pojmom *leksikalizacije*, kako ga koristi Tafra (2005: 117), mogu se opisati slučajevi funkcionalizacije određenih oblika paradigme neke vrste riječi, npr. imenica. Leksikalizacijom se može opisati, primjerice, slučaj instrumentalnog oblika *pomoću* imenice *pomoć* koji stječe novu funkciju (zbog čega se reanalizira kao prijedlog), "osamostaljuje" se i napušta paradigmu matičnog leksema. Na isti način, stjecanjem funkcije neporedbenog količinskog priloga prilog *više* napušta paradigmu stupnjevanja priloga *mnogo*.

- (165) [...] Visu Electron primaju više manje sve aviokompanije, kod nekih nema naknade za plaćanje
- (166) U ovom trenutku na svaku osobu staru 65 ili više godina u Uniji dolaze četiri zaposlene osobe, no prema istraživanju [...]
- (167) Derutna dvorana, višemilijunski dugovi, te 'srdžba' gradonačelnika Bandića odveli su Vukove s Tuškanca pravac u šok sobu [...]
- (168) Je li to imalo veze s političkim razlozima ili vašim prezimenom? - Ne, nikad nisam imao problema zbog prezimena, možda više zbog toga što nikad u životu nisam pripadao ni jednoj stranci.
- (169) [...] koja se, kaže, udala isključivo zbog ljubavi, to uopće nije smetalo. Više ju je boljelo kad bi Dikan bacio [...]
- (170) Što više znamo to je više novih pitanja i [...]
- (171) [...] no iako smo dobili alat i to-do-it listu, nije bilo jednostavno i nije uvijek bilo uspješno. Tim više što država i institucije koje su iz budžeta (koji redovno svojim radom punimo) plaćene ne da ne rade svoj posao [...]
- (172) Više o održanoj radionici možete saznati na internetskoj stranici naše škole gdje [...]
- (173) Kako godine prolaze, ljudi u svom bračnom drugu sve više i više primjećuju nesavršenosti i slabosti.
- (174) Ovom problematikom Toth se bavi dugi niz godina, a na tu temu napisao je i više knjiga i tekstova.
- (175) Na Veleučilištu u Rijeci zajedno s kolegama nastoji razviti i implementirati što više kolegija i drugih nastavnih oblika u eOkruženju [...]
- (176) No, naš tenisač se ipak ozbiljnije ozlijedio, problem je bio u bedrenom mišiću. Više se nije mogao normalno kretati ni nakon pomoći doktora [...]
- (177) No što da ti kažem o morskoj večerici, dosta je više tih priča o hrani.
- (178) [...] A ovo boldano je više bogu dosadilo.
- (179) Stvarno si super napisao, ali kako bi bilo još bolje pogledaj koje smo dijelove izbacili i kako je tekst onda više pitak.
- (180) [...] mogli biste promijeniti veličinu prozora povećala (Size), učiniti ga više ili manje transparentnim (Transparency) i [...]
- (181) Što više gline, boje, stihova ili glazbe - to manje vremena za prežvakavanje tuđih života u revijalnom tonu [...]
- (182) A Višeta da je iz Visa više Komiže kraj komoštara odakle je pleme Licika, samo mu ime kaže, [...]

Možemo usporediti naš opis značenja i funkcija priloga *više* s novijim leksikografskim opisom priloga *više*, sadržanim u natuknici o prilogu *više* u *Velikom rječniku hrvatskog standardnog jezika* (2015) (dalje: VRH):

*više*¹ *pril*⟨*vīšē*⟩

1. označuje da je što: a. na većoj visini [*letjeti više od koga drugoga*] ⇨ niže; b. u većoj količini [*dobiti više od koga drugoga*] ♦ **imati više sreće nego pameti** dobro proći unatoč svojoj nedoraslosti ili nesposobnosti; **ima više u glavi** popio je; **malo više nego ništa** tek nešto malo; **ni manje ni više** upravo toliko, točno toliko, u pravoj mjeri; **ni manje ni više, nego...** upravo, baš (konstrukcija koja najavljuje iznenađujuću činjenicu); **to/tim više što** ističe važnost onoga što će se reći ili zaključiti; **više nego...** potpuno, sasvim, u najvećem stupnju; **više od...** izriče prekoračenje mjere [više od tri metra];
2. označuje da ne postoji, ne traje i ne zbiva se ono što je prije postojalo, trajalo i zbivalo se, izriče stanje koje nastaje nakon prijašnjega stanja [*To više nitko ne zna*];
3. pretežno, uglavnom [*Rekao je to više u šali.*] ⇨ većma (2);
4. *MAT* izraz i znak za računsku radnju zbrajanja (znak +) ⇨ i³ (d), plus (1) ⇨ manje (2), minus² (2);
5. označuje neodređenu veću količinu [*govoriti više jezika; Prišlo je više ljudi.*];
6. izražava nestrpljivu želju: a. (uz imperativ glagola »hajde«) da se s čime započne [*dodi više = već jednom; prestani više = prestani već jednom; gdje si više = gdje si dosad, nema te dugo*]; b. (uz prilog »dosta«) da se što prestane [*dosta više* 1. dosta (već jednom; 2. dosta je bilo dosadilo je)]

Natuknica iz VRH-a spominje mnoge elemente koji karakteriziraju zrakastu strukturu oblika *više*: stabilnu polisemiju poredbenog priloga *više* (1.) i određene slučajeve njegove gramatikalizacije (veznik *tim više što*, kvantifikator [[*više od N*] NP], elativni prilog *više nego*) te idiomatizacije, suprotno-korektivnu funkciju (3.) i funkciju neporedbenog količinskog priloga (5.). Naš opis navodi još i veznik *a još više*, funkciju tekstnog deiktika priloga *više*, kategorizacijsku funkciju s prijedložnim izrazom [*od NP_{genitiv}*], konstrukciju antepozicioniranog standarda kojom se izriče minimalna količina (prag), ulogu priloga *više* u konstrukciji analitičkog komparativa i konstrukciji kontrastnog paralelizma te ulogu modifikatorā koji iskazuju RAZLIKU i koji su predložkom supstantivnih idioma poput *tražiti kartu više*. Našem opisu nedostaje funkcija priloga *više* u konstrukciji zbrajanja, što je posljedica izostanka takve uporabe u korpusnom uzorku koji smo analizirali. Novina natuknice iz VRH-a u odnosu na natuknicu iz *Velika Anićeva rječnika* (2003) tj. HJP-a, koju smo na početku rada naveli, odnosi se na formulaciju značenja koje smo u radu dovodili u vezu s izricanjem prekida radnje te s izricanjem želje da se što prekine (niječna konstrukcija). Prisjetimo se formulacije iz Anićeva rječnika:

- a. već dulje vrijeme [*to više nitko ne zna*] b. ekspr. razg. već (nakon duga uvoda, nakon slijeda činjenica, razvoja stvari, čekanja i sl.) [*gdje si više; ostario je više*]

Možemo primjetiti dvije stvari. Prvo, možemo reći da je definicija značenja kojim se izriče prekid nekog stanja preciznije sročena u VRH-u zato što se Anićeva formulacija ne može primjeniti na većinu primjera takve uporabe priloga *više*, odnosno, trajanje stanja koje slijedi prekid prethodnog nije značenjsko obilježje te funkcije priloga *više*. Drugo, izricanje želje za prekidom u Anićevom je rječniku navedena kao značenjska nijansa značenja kojim se iskazuje prekid, dok u VRH-u ima zasebnu točku unutar natuknice, odvojenu od značenja koje iskazuje prekid, te se navode dvije nijanse: želja za prekidom, uz prilog *dosta*, i želja za započinjanjem, uz imperativni način. Smatramo da bi korištenje pojma *prekid* moglo doprinijeti još jasnijoj leksikografskoj definiciji takvih uporaba, pa bi se formulacijom poput *najčešće uz niječne riječi, označuje prekid radnje ili stanja ili njihovo neponavljanje* mogli objasniti i primjeri kao što je *Hoćemo li se ikad više vidjeti?*, koji nisu pokriveni definicijom iz VRH-a. Također, priklonili bismo se Anićevoj odluci da se značenje koje se tipično iskazuje s niječnom česticom i prilogom *više* te iskazivanje želje za prekidom (i započinjanjem) navedu pod istom točkom, zato što smatramo da je potonje značenje motivirano prvim, odnosno da konvencionaliziranost iskazivanja prekida čega uz prilog *više* omogućuje iskazivanje želje za prekidom čega ili za započinjanjem čega (odnosno, za prekidom čekanja da se što započne). Ako iskazivanje želje za prekidom čega shematično opišemo kao *negativnu zasićenost čime koja uzrokuje želju za prekidom istog*, možemo objasniti primjere kojima se iskazuje želja da se što započne ili prekine, koji se navode u VRH-u, ali i primjere poput *Bezobrazan si više s takvim spikama* ili *Aleluja više* koje formulacija iz VRH-a ne pokriva.

Dosad iznesena zaključna razmatranja trebala bi poslužiti kao odgovor na početna pitanja: koja su značenja i funkcije priloga *više*? te u kojim se konstrukcijama ostvaruju? Na pitanje jesu li i kako motivirana značenja i funkcije oblika *više* djelomično smo odgovorili opisavši uvjete koji određuju polisemiju priloga *više*. U radu smo nastojali argumentirati da su funkcije ili konstrukcije svojstvene obliku *više* motivirane leksičkom dimenzijom njegova značenja, točnije njegovim stabilnim količinskim značenjem (npr. funkcija tekstnog deiktika ili niječna konstrukcija). No mogli bismo reći da su neke funkcije i konstrukcije oblika *više* također motivirane njegovim gramatičkim značenjem, odnosno da poredbeno-skalarni model, iskazivanje mjerljive superiornosti USPOREDITELJA u odnosu na STANDARD po nekom PARAMETRU koje karakterizira tipičnu uporabu i tipične konstrukcije s komparativom također motivira i funkcije te konstrukcije svojstvene obliku *više*. Motiviranost stjecajem leksičke i gramatičke dimenzije značenja priloga *više* razvidno je u njegovoj ulozi nositelja konstrukcije analitičkog komparativa za iskazivanje superiornosti. Činjenica da obavezni

nositelji te konstrukcije u dijakronijskoj i sinkronijskoj perspektivi, u standardnom kao i u nestandardnom izričaju, moraju pripadati gramatičkog kategoriji komparativa, ali ne i istoj leksički naznačenoj domeni iskustva (riječ je o priložima *veće/već*, *bolje*, *jače* ili pak *pače* u starocrkvenoslavenskom (Ackermann 2021)) upućuje na važnost koju gramatička dimenzija njihova značenja ima u motiviranju takve uporabe. I samim bismo konstrukcijama s komparativom mogli bismo pripisati određeni utjecaj u motiviranju novih funkcija; tu motiviranost mogli bismo primjerice prepoznati u načinu na koji genitivni oblik kao datost prijedložno-padežnog izraza [od NP_{genitiv}] motivira nastanak složenog kvantifikatora [[*više od* N] NP_{genitiv}], nauštrb vezničke konstrukcije koja tek iznimno može imati takvu funkciju. A ako prihvatimo tezu da je iskazivanje želje za prekidom uslijed zasićenja, što prilog *više* ne iskazuje s jedinicama negativnog polariteta, motivirano iskazivanjem prekida i neponavljanja s jedinicama negativnog polariteta, jasno postaje da u određenim slučajevima konstrukcije, a ne leksičko značenje ili gramatička kategorija, mogu motivirati nastanak novih značenja, tj. funkcija neke jedinice.

6. Bibliografija

Članci i monografije:

1. Ackermann, Katsiaryna (2021). Old Church Slavonic. u: Keydana, Götz; Hock, Wolfgang; Widmer, Paul (ur.) *Comparison and Gradation in Indo-European*. Berlin/Boston: Mouton De Gruyter. 149-200.
2. Babić, Stjepan (1998). Jesu li prilozi promjenjive riječi? *Jezik*, 36 (3). 84-87.
3. Babić, Stjepan (2002). *Tvorba riječi u hrvatskome književnom jeziku*. Zagreb: HAZU: Globus
4. Bidwell, Charles E. (1959). The Serbo-Croatian Comparative. *Language*, 35 (2) 259–263.
5. Booij, Geert E. (2013). Morphology in Construction Grammar. u: Hoffman, Thomas; Trousdale, Graeme (ur.) *The Oxford Handbook of Construction Grammar* Oxford: Oxford University Press
6. Brugman, Claudia (1981). *The story of 'over'*. Berkeley, Calif.: Department of Linguistics, University of California at Berkeley
7. Bučar, Mirjana (2009). Gramatikalizacija i sekundarni prijedlozi glagolskoga i imeničkoga porijekla. *Jezikoslovlje*, 10 (2). 183-216.
8. Evans, Nicholas (2010). Semantic Typology. u: Jae Jung Song (ur.) *The Oxford Handbook of Linguistic Typology*, Oxford: Oxford University Press, 504-533.
9. Evans, Vyvyan (2005). The Meaning of Time: Polysemy, the Lexicon and Conceptual Structure. *Journal of Linguistics*, 41(01). 33-75.
10. Fillmore, Charles J. (1988). The Mechanisms of “Construction Grammar”. *Proceedings of the Fourteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 35-55.
11. Fillmore, Charles J.; Kay, Paul; O’Connor, Mary Catherine (1988). Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: The Case of Let Alone. *Language*, 64 (3), 501–538.
12. Fillmore, Charles J. (2008). Border conflicts: FrameNet meets construction grammar. *Proceedings of the XIII EURALEX international congress*, 4968. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra
13. Glušac, Maja (2012). Prilozi kao vrsta riječi u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi. u: Turk, Marija; Srdoč-Konestra, Ines (ur.) *Peti hrvatski slavistički kongres: zbornik radova*. Rijeka: Filozofski fakultet. 405-413.

14. Goldberg, Adele E. (1995). *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
15. Goldberg, Adele E. (2006). *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press.
16. Hopper, Paul J.; Elizabeth Closs Traugott (2003). *Grammaticalization*. Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press (2. izdanje)
17. Huang, Yan (2006). Anaphora, Cataphora, Exophora, Logophoricity. u: Keith Brown (ur.) *Encyclopedia of Language & Linguistics*. Drugo izdanje. Elsevier. 231-237.
18. Katunar, Daniela (2021). *Konstrukcije na razmeđu leksikona i gramatike*. Zagreb: FF press.
19. Kordić, Snježana (1995). *Relativna rečenica*. Zagreb: Matica hrvatska; Hrvatsko filološko društvo
20. Krsnik, Davor (2021). O rezultativnoj konstrukciji s predikatnim instrumentalom u hrvatskome jeziku. *Suvremena lingvistika*, 47 (92). 215-246.
21. Lakoff, George (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago and London: University of Chicago press.
22. Langacker, Ronald W. (2012). Chapter One. Substrate, System and Expression: Aspects of the Functional Organization of English Finite Clauses. u: Brdar, Mario; Raffaelli, Ida; Žic-Fuchs, Milena (ur.) *Cognitive Linguistics Between Universality and Variation*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing
23. Langacker, Ronald W. (2015). Descriptive and discursive organization in cognitive grammar. u: Daems, Jocelyne; Zenner, Eline; Heylen, Kris; Speelman, Dirk; Cuyckens, Hubert (ur.) *Change of Paradigms – New Paradoxes: Recontextualizing Language and Linguistics*. Berlin, München, Boston: De Gruyter Mouton
24. Lichtenberk, Frantisek (1991). Semantic Change and Heterosemy in Grammaticalization. *Language*, 67 (3). 475–509.
25. Marković, Ivan (2007). Repeticijska i reduplikacijska konstrukcija u hrvatskome. *Suvremena lingvistika*, 64 (2). 141-157.
26. Marković, Ivan (2010). *Uvod u pridjev*. Zagreb: Disput
27. Marković, Ivan (2012). *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput
28. Modina, Valeria. (2021). Comparative of Inferiority: Marking and Aspects of Use. *Linguistic Typology at the Crossroads*. 1 (1). Bologna, Italija. 179-222.

29. Newmeyer, Frederick J. (2013). Goals and methods of generative syntax. u: Marcel den Dikken (ur.) *The Cambridge Handbook of Generative Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press. 61-92.
30. Nouwen, Rick (2016) *Making sense of the spatial metaphor for number in natural language*. Sveučilište u Utrechtu. Dostupno na: lingbuzz.com
31. Polančec, Jurica (2020). *A Typology of Aspect-Actionality Interactions*. Doktorska disertacija. Zadar.
32. Pranjković, Ivo (2018). O RIJEČIMA NEGO, NO, VEĆ, JOŠ I TEK. *FLUMINENSIA*, 30 (1). 63-76.
33. Raffaelli, Ida (2009). *Značenje kroz vrijeme: poglavlja iz dijakronijske semantike*. Zagreb: Disput.
34. Raffaelli, Ida (2015). *O značenju: uvod u semantiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
35. Sawada, Osamu; Grano, Thomas (2011) Scale Structure, Coercion, and the Interpretation of Measure Phrases in Japanese. *Natural Language Semantics*, 19 (2). 191–226.
36. Schwarzschild, Roger (2005). Measure phrases as modifiers of adjectives. *Recherches linguistiques de Vincennes* [mrežno izdanje]. 34.
37. Silić, Josip (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
38. Skok, Petar (1971). *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*. Knjiga prva. Zagreb: JAZU.
39. Skok, Petar (1973). *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*. Knjiga treća. Zagreb: JAZU.
40. Stassen, Leon (2013). Comparative Constructions. u: Dryer, Matthew S. & Haspelmath, Martin (ur.) *WALS Online* (v2020.3)
41. Šarić, Ljiljana; Brala-Vukanović, Maja (2019). *Slike jezika*. Zagreb: Jesenski i Turk
42. Štimac, Anamarija (2019). *Komparacija pridjeva u suvremenome hrvatskom jeziku*. Diplomski rad. Filozofski fakultet, Zagreb.
43. Tafra, Branka (2005) *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga
44. Težak, Stjepko (1990). *Hrvatski naš svagda(š)nji*. Zagreb: Školske novine
45. Treis, Yvonne (2018). Comparative Constructions: An Introduction. *Linguistic Discovery*, 16 (1). Dartmouth College Library
46. Vukojević, Luka (1996). Strukturno-semantički status poredbenih rečenica. *Filologija*, (27). 123-151.

47. Vulić, Sanja (2007). Odnos tvorbe riječi prema drugim granama jezikoslovlja na primjeru gradišćanskohrvatskih idioma. *Čakavska rič*, 35 (1). 85-102.
48. Žic Fuchs, Milena (2009). *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski present perfect*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Gramatike i rječnici:

1. Anić, Vladimir (1991). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber, Zagreb
2. Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija (1979). *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga
3. Belaj, Branimir; Tanacković Faletar, Goran (2014). *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika, Knjiga prva, Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Zagreb: Disput.
4. Belaj, Branimir; Tanacković Faletar, Goran (2020). *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika, Knjiga treća, Sintaksa složene rečenice*. Zagreb: Disput.
5. Birtić, Matea Andrea; Blagus Bartolec, Goranka; Hudeček, Lana; Jojić, Ljiljana; Kovačević, Barbara; Lewis, Kristian; Matas Ivanković, Ivana; Mihaljević, Milica; Miloš, Irena; Ramadanović, Ermina; Vidović, Domagoj (2012). *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ); Školska knjiga.
6. Brabec, Ivan; Hraste, Mate; Živković, Sreten (1968). *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*. 8. nepromijenjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
7. Divković, Mirko (1897). *Oblici hrvatskog jezika za srednje škole*. Zagreb. Tisak dioničke tiskare
8. Ham, Sanda (2002). *Školska gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga
9. Kunzmann-Müller, Barbara (2018) [2016]. *Hrvatski jezik u kontrastu*. Prev. Nikolina Palašić. Zagreb: Matica hrvatska.
10. Maretić, Tomo (1931). *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Drugo, popravljeno izdanje. Zagreb.
11. Matasović, Ranko (2008). *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska
12. Mažuranić, Antun (1869). *Slovnica Hèrvatska za gimnazije i realne škole. Dio I. Rěčoslovje*. Zagreb. Troškom knjižare Fr. Župana (Albrechta i Fiedlera).
13. Moguš, Milan; Bratanić, Maja; Tadić, Marko (1999) *Hrvatski čestotni rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; Školska knjiga.

14. Pacel, Vinko (1865). *Oblici književne hrvastine*. Karlovac: Tiskara Abela Lukšića pod odgovornom upravom D. Kostinčera.
15. Raguž, Dragutin (1997). *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada
16. Silić, Josip; Pranjković, Ivo (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga
17. Vajs Vinja, Nada; Zečević, Vesna; Jojić, Ljiljana; Nakić, Anuška; Ott, Ivan; Cvitanušić Tvico, Jelena; Đurđević, Ranka; Gligorić, Igor Marko; Korajac, Aida; Kotarac, Ines i sur. (2015). *Veliki rječnik hrvatskoga standardnoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Vrela:

1. Hrvatski mrežni korpus (HrWaC)
2. Hrvatski jezični portal (HJP)
3. Kuna, Branko (2012) *Predikatna i vanjska posvojnost u hrvatskome jeziku*. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku.
4. Bodrožić, Ivana (2016) *Rupa*. Zagreb: Naklada Ljevak.
5. Dozan, Jadranka (2023). *Plaće u Hrvatskoj porasle 77 eura, ali realno pale 4,9 posto*. poslovni.hr.
<https://www.poslovni.hr/hrvatska/place-porasle-77-eura-ali-realno-pale-49-posto-4372611> (pristupljeno 30. lipnja 2023.)
6. Holiga, Aleksandar (2019) *Ajax piše poeziju*. telegram.hr.
<https://telesport.telegram.hr/kolumne/nogomet-narodu/ajax-pise-poeziju/> (pristupljeno 2. srpnja 2023.)
7. Jakoliš, Helena (2019). *SOČNE PALEO KOCKE OD ČOKOLADE I ORAŠASTIH PLODOVA*. zdravoislasno.net.
<https://www.zdravoislasno.net/socne-paleo-kocke-od-cokolade-i-orasastih-plodova/> (pristupljeno 7. srpnja 2023.)
8. Kiseljak, Lidija (2022). *ECB OPET PODIGLA KAMATE: Bazne kamate od lipnja skočile s 0 na 2 posto, a idu još gore do kraja godine; jedan posto veća kamata je 1800 kuna godišnje više za kredit*. euro.dnevno.hr.
<https://euro.dnevno.hr/2022/10/28/ecb-opet-podigla-kamate-i-tu-nije-kraj-bazna-kamata-od-lipnja-skocila-s-0-na-2-posto-i-najavila-jos-jedno-dizanje-kamata-krediti-su-vec-sad-skuplji-i-teze-dostupni/> (pristupljeno 30. lipnja 2023.)
9. Zoranić, Petar; Kamarutić, Barne; Budinić, Šime (2002) *Planine / Djela / Izabrana djela*. Ur. Svelec, Franjo. Matica hrvatska. Zagreb.

10. Nepoznati autor (2022). *ŠTRUCA POPUT ZLATA / Cijena kruha u godinu dana otišla u nebesa, a najgore tek slijedi: 'Tko hoće jest, taj će morat plaćat ili neće jest'*. net.hr.
<https://net.hr/danas/hrvatska/cijena-kruha-u-godinu-dana-otisla-u-nebesa-a-najgore-tek-slijedi-760ca26c-6529-11ed-af41-6ee0deea376b> (pristupljeno 30. lipnja 2023.)
11. Nepoznati autor (2020). *DIR PO ZAGORSKIM DVORCIMA*. putopisi.blog.
<https://putopisi.blog/2020/06/07/dir-po-zagorskim-bregima-2/> (pristupljeno 1. srpnja 2023.)
12. Nepoznati autor (2023). *9.1.2023..* math.uniri.hr.
<https://www.math.uniri.hr/hr/arhiva-obavijesti-za-studente.html> (pristupljeno 2. srpnja 2023.)
13. R.N. (2018). *Ako razumijete što na vratima piše, više će vam vrata biti otvoreno*. Novi List.
<https://www.novilist.hr/magazin/skole-stranih-jezika/ako-razumijete-sto-na-vratima-pi-se-vise-ce-vam-vrata-bit-otvoreno-2/> (pristupljeno 2. srpnja 2023.)